

Департамент освіти і науки Київської обласної державної адміністрації
КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти»
КЗ КОР «Васильківська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат
І-ІІ ступенів»

Програма з **ЛОГОРИТМІКИ**

для спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів
для дітей з важкими порушеннями мовлення
(підготовчий, 1-4 класи)

Укладач: Куравська Л.С.,
директор КЗ КОР «Васильківська
спеціальна загальноосвітня
школа-інтернат І-ІІ ступенів»

Васильків
2016

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України.
(Наказ МОНУ № 476 від 29.04.2016 р.)

Рецензенти:

Трофименко Людмила Іванівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії логопедії Інституту спеціальної педагогіки НАПН України.

Топчій Богдана Анатоліївна, вчитель музичного мистецтва та логоритміки середньої загальноосвітньої школи №248 м. Києва.

Програма з логоритміки для підготовчого, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення є корекційною програмою, в якій представлено систему роботи з подолання мовленнєвих порушень шляхом розвитку, виховання та корекції рухової сфери в поєднанні зі словом та музикою у процесі нейропсихологічної корекції.

Програма призначена для вчителів та вчителів-логопедів початкових класів спеціальних загальноосвітніх шкіл, вихователів, музичних працівників, студентів і викладачів вищих педагогічних навчальних закладів, батьків.

З М І С Т

Пояснювальна записка.....	4
Програма	
Підготовчий клас.....	14
1 клас.....	19
2 клас.....	23
3 клас.....	25
4 клас.....	27
Орієнтовні лексичні теми і музичні твори до них.....	32
Додаток 1. Діагностика рівня розвитку психомоторики учнів.....	41
Додаток 2. Результати діагностики рівня розвитку.....	43
Додаток 3. Спостереження за музичною діяльністю учнів.....	44
Додаток 4. Психодіагностика.....	45
Додаток 5. З історії психогімнастики.....	49
Додаток 6. Дихальна гімнастика О.Н.Стрельникової.....	67
Додаток 7. Розвивальна кінезіологічна програма.....	69
Додаток 8. Цілющі звуки.....	76
Додаток 9. Чистомовки.....	78
Додаток 10. Складові таблиці (за методикою Зайцева).....	87
Додаток 11. Вправи на релаксацію.....	89
Додаток 12. Дихальні вправи з музичним супроводом.....	92
Додаток 13. Пальчикова гімнастика.....	93
Додаток 14. Словник спеціальних термінів.....	104
Додаток 15. Конспект уроку.....	107
Додаток 16. Критерії оцінювання.....	111
Література.....	112

Пояснювальна записка

Молодший шкільний вік є сенситивним для розвитку сприймання, що слугує формуванню пам'яті, мислення, уваги. В основі розвитку вищих функцій лежить складний процес інтеграції зовнішнього світу у внутрішній. «Розвиток сприйняття різної модальності створює ту первинну базу, на якій починає формуватися мова» (Л. С. Виготський). Тому за різноманітних порушень бажано особливу увагу приділяти розвитку сприйняття.

Недоліки загальної мовленнєвої моторики виправляємо засобами логоритміки. **Логоритміка** – це низка вправ, завдань, ігор, що поєднує в собі музику і рухи, музику і слово, музику, слово і рухи. І все це спрямовано на виконання корекційних, освітніх та оздоровчих завдань. Методично правильно дібрані вправи на заняттях з логоритміки впливають на загальний тонус, настрій, на моторику, нормалізують дихання.

Адже основний принцип системи музично-ритмічного виховання – злиття рухів з музикою. Особливість цієї методики полягає в тому, що у вправах надають вагомому значення слову. Музику використовують для конструювання методу, спрямованого на виправлення різноманітних форм мовленнєвих недоліків. Уведення слова дає можливість застосовувати низку вправ, побудованих на музичному ритмі й у віршованій формі, а також дотримуватися принципу ритмічності в рухах.

На логопедичних заняттях і під час уроків діти зазвичай сидять. Необхідно задовольняти біологічну потребу дитячого організму в рухах, вводити під час заняття гімнастику та рухливі ігри.

Вправи на заняттях з логоритміки побудовано таким чином, щоб мовленнєві, музичні та зорові сигнали викликали швидкі дії. Це сприяє загостренню уваги, формує швидку рухову реакцію, розвиває спроможність до вибору реакції, до гальмування, вміння переключатися з одного завдання на інше. Ці вправи впливають на розвиток вольової сфери дитини.

Заняття з логоритміки під силу проводити кожному логопеду і вчителю молодших класів у тісному погодженні та інтеграції програм співів, ритміки, фізкультури. При цьому значного ефекту можна досягнути, якщо цю роботу продовжить вихователь у другій половині дня.

Плануючи заняття з елементами логоритміки, логопед використовує вправи:

- з психогімнастики;
- на формування уваги, розвиток пам'яті;
- вправи на орієнтування у просторі;
- ритміко-гімнастичні вправи, які регулюють тонус м'язів та формують діафрагмальне дихання.

Для психічного здоров'я людині необхідна збалансованість емоцій. Розлад почуттів сприяє виникненню емоціональних розладів, які призводять до відхилень у розвитку особистості дитини, у тому числі мовлення. Невміння висловити свої почуття, скупість, негнучкість або неадекватність міміко-жестової мови ускладнює спілкування дітей з однолітками та дорослими.

Особливо в цьому випадку страждають діти з неврозами, з органічними ушкодженнями головного мозку та іншими нервово-психічними захворюваннями.

Саме тому на логопедичних заняттях та уроках значну увагу необхідно приділяти вправам з психогімнастики. Роботу потрібно розпочинати з першого класу. Спочатку необхідно навчати дітей елементів техніки виразних рухів, використовуючи їх у вихованні емоцій, а потім у техніці набуття навичок саморозслаблення. Слід допомогти дитині зрозуміти, що між думками, почуттями та поведінкою існує зв'язок. Виконуючи вправи з психогімнастики, діти ознайомлюються з різними емоціями, вчаться керувати ними. Це допомагає їм краще розуміти одне одного і формує їх самовираження. О. В. Сухомлинський стверджував, що розвинені почуття, висока емоційна культура – це, образно кажучи, абсолютний музичний слух моральної вихованості. І це дійсно так, бо без уміння керувати емоціями не можна виховувати в дитині моральні якості.

Під час занять у дітей розвивається міміка; їхні жести, пантоміміка стають більш усвідомленими, різноманітними. За допомогою цих вправ можна навчити дітей розпізнавати і передавати такі почуття, як радість, здивування, огида, гнів, цікавість, страх, сором, провина.

Логоритміка визначена в типовому навчальному плані як варіативна складова в системі корекційно-розвиткової роботи.

В арсеналі логопедів, дефектологів, вихователів та музичних керівників є багато матеріалу для розвитку почуття ритму (рухові вправи, вірші, пальчикові ігри, тощо), але цій роботі приділяється недостатньо уваги, тому що педагоги не завжди розуміють, які можливості відкриває перед дитиною розвинуте почуття ритму. Наприклад, динамічна пауза на занятті діє на нейродинаміку кори головного мозку завдяки імпульсації, яка іде від ритмічних рухових скорочень рук, шиї та тулуба.

Програму з логоритміки спрямовано на створення системи психолого-педагогічних умов, що забезпечать розвиток психічних процесів та мовлення дитини.

Досвід роботи з використання фонетичної та логопедичної ритміки в процесі нейропсихологічної корекції розвитку дітей показує, що вона органічно входить в роботу з:

- оптимізації м'язового тону та навчання релаксації;
- розвитку почуття ритму;
- формування просторових уявлень;
- динамічної організації рухового акту;
- формування одночасних сенсомоторних взаємодій;
- формування міжпівкульних взаємодій;
- розвитку психічних процесів (уваги, сприйняття, пам'яті, мислення).

Колективність в проведенні ритмічних занять забезпечує формування наслідувальних рухів, появу орієнтування на загальний ритм рухів, відтворення дій за зразком та моделювання дій за аналогією. Крім того, це сприяє

підвищенню рівня самооцінки дітей, довільній регуляції поведінки та розвитку міжособистісних відносин.

На сучасному етапі під *логопедичною ритмікою* розуміється одна з форм кінезотерапії, яка спрямована на подолання мовленнєвих порушень шляхом розвитку, виховання та корекції рухової сфери в поєднанні зі словом та музикою.

В системі логоритмічної роботи з дітьми, які навчаються у спеціальній загальноосвітній школі, можна виділити два напрями: вплив на немовленнєві та на мовленнєві процеси. Комплексний вплив, що здійснюється на основі логоритмічних вправ, дозволяє вирішити наступні задачі: укріпити опорно-руховий та м'язовий апарат, змінити загальну реактивність організму, зруйнувати патологічні динамічні стереотипи, які є передумовою формування рухових кінестезій, просторово-часових уявлень та розвивати здатність довільно пересуватися в просторі. Опосередковано ця система роботи має велике значення для розвитку почуття темпу та ритму мовленнєвого дихання, розвитку орального праксису, укріплення мимічної мускулатури, формування фонематичної системи, розвитку темпо-ритмічних та мелодико-інтонаційних характеристик мовлення, уміння поєднувати рухи та мовлення, тобто підкорювати їх одному ритму.

Фонетична ритміка – це система рухових вправ, в яких різні рухи (корпусу, голови, рук, ніг) поєднуються з вимовою певного мовленнєвого матеріалу (фраз, слів, складів, звуків). На сучасному етапі фонетична ритміка може представляти собою систему вправ, які спрямовано на формування фонетично правильно оформленого мовлення на основі синтезу діяльності нейропсихологічних функцій та ритмічних здібностей.

Задачі фонетичної ритміки співвідносяться з наступними основними напрями роботи з нейропсихологічної корекції у дітей:

1. Розвиток мовнорухового аналізатора з метою формування правильної вимови на основі вдосконалення рівня загальних рухів;

2. Формування навичок природного мовлення з вираженою інтонаційною насиченістю висловлювань шляхом розвитку мовленнєвого дихання, голосової функції, темпу та ритму мовлення;

3. Розвиток основних психічних процесів (сприйняття, уваги, пам'яті та ін.) та просторових уявлень як основи для успішного оволодіння вище означеними навичками.

Досягнення цілей логопедичної ритміки здійснюється з урахуванням наступних **принципів**:

1. Принцип упереджувального підходу, який диктує необхідність раннього виявлення дітей з функціональними та органічними відхиленнями в розвитку з однієї сторони, та розробку адекватного корекційного навчання – з іншої.

2. Принцип розвивального навчання виявляється в тому, що навчання повинно вести за собою розвиток дитини.

3. Принцип поліфункціонального підходу, який передбачає одночасне рішення декількох корекційних задач в структурі одного заняття фонетичної або логопедичної ритміки.

4. Принцип активності та свідомості дітей, який означає, що педагог повинен передбачити в своїй роботі прийоми активізації пізнавальних здібностей дітей. Перед дитиною необхідно ставити пізнавальні задачі, в рішенні яких вона повинна спиратися на свій досвід.

5. Принцип доступності та індивідуального підходу передбачає урахування вікових, фізіологічних особливостей та характеру патологічного процесу. Дія цього принципу будується на послідовності рухових, мовленнєвих та музичних завдань.

6. Принцип поступового підвищення вимог, який містить поступовий перехід від простих до складних завдань по мірі оволодіння та закріплення навичок, які сформувалися.

7. Принцип наочності забезпечує тісний взаємозв'язок та широку взаємодію всіх аналізаторних систем організму з метою збагачення слухових, зорових та рухових образів дітей.

Реалізація цих принципів відбувається в процесі використання наступних засобів:

- вправ на активізацію уваги;
- вправ на регулювання м'язового тону;
- ходьби та марширування в різних напрямках;
- рахункових вправ, що формують почуття музичного темпу;
- ритмічних вправ;
- вправ на розвиток дихання, голосу та артикуляції;
- співів;
- гри на інструментах;
- самостійної музичної діяльності;
- ігрової діяльності;
- вправ для розвитку творчої ініціативи.

Традиційне заняття з логопедичної ритміки складається з таких частин: вправи на орієнтацію в просторі, ритміко-гімнастичні вправи, вправи з дитячими музичними інструментами, ігри під музику, танцювальні вправи, вправи на розвиток мімічної мускулатури та дрібної мускулатури рук, співи, вправи на розвиток загальної та слухової уваги, вправи на координацію слів з рухами, артикуляційні вправи. Залежно від завдань, які педагог ставить перед собою, на кожний розділ може відводитись різна кількість часу, але, в будь-якому випадку, наприкінці заняття повинні міститися вправи на зняття напруги, розслаблення та заспокоєння дітей. Заняття з логоритміки не повинно обов'язково містити в собі всі указані елементи. Побудова заняття, кількість вправ також залежить від корекційних, розвивальних, виховних завдань, які поставлені педагогом в даному випадку.

Вправи на орієнтацію в просторі є елементом кожного заняття, його організуючим початком. Вправи цього розділу спрямовано на те, щоби навчити дітей організованості під час проведення занять, наприклад: шикуватися в колону, ланцюжок, швидко знаходити своє місце, зберігати дистанцію, ходити по колу, в заданому напрямку, різними видами кроків тощо.

Ритміко-гімнастичні вправи сприяють розвитку м'язів шиї, плечового поясу, корпусу, ніг, узгодженню рухів рук з рухами ніг, тулуба, голови, напрацюванню координації рухів та необхідних музично-ритмічних навичок.

Вправи з дитячими музичними інструментами включають в себе організацію оркестру, коли діти підігрують педагогу, який грає на фортепіано або баяні, орієнтуючись на музичний ритм. Спеціально розучувати музичні твори з оркестром не рекомендується.

Ігри під музику спрямовано на те, щоб навчити дітей змінювати рухи одночасно зі зміною музики, відповідно до музично-ритмічного образу.

Навчання дітей танцям містить в собі набуття навичок чіткого та виразного виконання основних рухів та елементів танцю, умінь впізнавати та відтворювати в рухах особливості національних таночків.

Творчі завдання дозволяють кожній дитині реалізувати свої індивідуальні рухові, ритмічні, художні, інші здібності, роблять заняття емоційно різнобарвнішими, сприяють появі у дітей впевненості в собі, підвищенню самооцінки.

Вправи на розвиток дихання, голосу та артикуляції сприяють напрацюванню правильного діафрагмального дихання, тривалості видиху, його сили та поступовості. Їх можна поєднувати з рухами рук (вгору – вниз, вгору – в сторони та ін.), тулуба (повороти праворуч – ліворуч, нахили вперед), голови (нахили до грудей, повороти по колу).

У вправи на розвиток дихання також включається мовленнєвий матеріал, який вимовляється на видиху.

З вимови на видиху голосних та приголосних звуків починається робота над голосом. Необхідно виховувати силу, висоту, довжину звучання та виразність голосу, яка визначається його тембром. Вправи з розвитку голосу проводяться з музикальним супроводом та без нього. Голосні проспівуються зі змінами в висоті голосу. Сила голосу виховується у вимові голосних більш гучно або більш тихо з відповідним посиленням чи ослабленням музичного акомпанементу. Тривалість звучання голосу залежить від тривалості видиху.

Корисний спів вокалізів – мелодії без слів: А, У, О, І.

У вправи з виховання дихання, голосу, та артикуляції включаються співи та вимова вигуків, які експресивно забарвлені, виражають емоції, вольові спонукання людини: радість, біль, гнів, страх: «А! О! Ах! Ох! Ой! Ай – ай – ай!» тощо. Потім ці вигуки включаються до віршів, які підбираються таким чином, щоб забарвлення звуку в них було різне: мінорне або мажорне, з відповідною музикою. Корисні розспівування на матеріалі артикуляційної гімнастики з одночасним розвитком дрібної моторики.

Вправи, що активізують увагу, виховують точну та швидку реакцію на зорові та слухові подразники, розвивають всі види пам'яті: зорову, тактильну, слухову, моторну. Діти вчаться зосереджуватися і виявляти вольові зусилля.

Співи – складний процес звукоутворення, в якому важлива координація слуху та голосу. Органічним елементом пісні є слово. Музика та слово виробляють почуття організованості. Дитина підсвідомо відчуває, що після одного звуку іде наступний, після складу – склад і т. ін. Сприйняття послідовності, організованості мелодії веде за собою почуття впевненості в собі, безпеки. Особливо важливими є співи хором. Тексти пісень повинні стимулювати інтерес, збудження дітей, робити їх стан більш емоційно багатшим. В такому психологічному стані зменшуються негативні комплекси, а завдяки цьому долаються мовленнєві труднощі.

Спочатку на заняттях використовуються пісні з короткими реченнями, пізніше – з довгими. Пісні потрібно добирати в повільному, середньому темпі, обережно вводити пісні швидкі та уривчасті. В тексті пісень повинно бути багато голосних та дзвінких приголосних. Для вибору пісень необхідні такі умови: відповідність віку, корекційна спрямованість, змістовність пісні, простота та запам'ятовування мелодії, простота акомпанементу, можливість інсценування тексту пісні.

Для проведення занять з ритміки необхідні такі **психолого-педагогічні умови**:

- створення сприятливої психологічної атмосфери для проведення занять;
- постійне привертання уваги дітей;
- пробудження у вихованців інтересу до виконання вправ.

Важливе місце в цьому процесі належить ролі вчителя-логопеда. Людина, яка проводить заняття з логоритміки, повинна:

- добре рухатися під музику або без неї, виконувати вправи в певному ритмі та темпі;

- мати приємний тембр голосу, уміти змінювати висоту та силу голосу, передавати свої почуття голосом та мімікою, уміти користуватися словом як інструментом, який діє на дітей;

- уміти володіти собою, викликати довіру дітей та мати акторські здібності, сприяти формуванню потреби в спілкуванні з дорослими та однолітками та мотивації на подолання мовленнєвих труднощів.

При проведенні занять з логоритміки важливо правильно організувати спілкування з дітьми. Це можливо тільки при встановленні з ними позитивного емоційного контакту. Доброзичливе, уважне ставлення до кожної дитини – запорука успішної роботи.

Тематику занять бажано узгоджувати з темами з розвитку мовлення та відповідною програмою для реабілітаційних центрів. Це дозволяє продовжити засвоєння активного словника певної лексичної теми і на занятті з логоритміки,

забезпечує міжпредметні зв'язки. На опрацювання кожної теми відводиться 2 заняття (одне на тиждень).

Таким чином, одна лексична тема опрацьовується дітьми протягом двох тижнів і на заняттях з логоритміки, і на заняттях з розвитку мовлення та ознайомлення з навколишнім. Планування вправ, які використовуються на занятті, їх послідовність узгоджується з циклом навчання вихованців відповідної групи та з їх індивідуальними можливостями.

Мета програми – подолання мовленнєвих порушень вихованців шляхом розвитку, виховання і корекції рухової сфери у взаємодії слова з музикою та рухами, формування в учнів світоглядних, комунікативних компетентностей.

Зміст програми передбачає розвиток у дитини загальних мовленнєвих навичок (дихання, темп, ритм, виразність); збагачення словникового запасу; формування зв'язного мовлення дитини на такому рівні, щоб вона мала змогу засвоювати граматичні конструкції речень, прийоми словотворення та словозміни за аналогією, використовуючи власний досвід, і, як результат, – удосконалення мовленнєвої компетентності.

Під час викладання предмета перед учителем постають специфічні завдання: навчити дітей керувати м'язовим тонусом; володіти основними рухами, ритмом і темпом, стійкістю при виконанні рухів; координувати їх у зв'язку зі змінами музики; виховувати слухове аналітико-синтетичне сприймання; розвивати почуття музичного ритму; формувати уяву, пам'ять, зорову та слухову увагу, правильне і виразне мовлення.

Заняття з логоритміки проводяться для дітей молодшого шкільного віку один або два рази на тиждень, одним або двома спеціалістами: музичним керівником і логопедом (до занять пропонуємо залучати вихователя відповідного класу).

Музичний керівник підбирає музично-рухові, художньо-образотворчі та музично-дидактичні вправи й ігри. Логопед проводить на заняттях вправи для розвитку загальних мовленнєвих навичок, мовленнєві ігри.

Вихователь спостерігає за дітьми під час виконання рухових і танцювальних вправ, у позаурочний час він продовжує відпрацьовувати ті види вправ, які викликали труднощі на занятті, вивчає з дітьми тексти пісень або словниковий і мовленнєвий матеріал, що забезпечує наступність в системі корекційно-педагогічної процесу.

Тривалість заняття залежить від вікових особливостей групи: для дітей 6-7 років – 40 хвилин, 8-12 років – 45 хвилин.

Заняття з логоритміки має такі складові:

I. Вступна частина (10-15% від часу всього заняття).

II. Основна частина (70-80% часу всього заняття).

III. Заклучна частина (10-15% від часу всього заняття).

В основу програми з логоритміки для учнів підготовчих, 1-4 класів покладено провідні положення сучасної педагогіки, дефектології та вікової психології.

Оскільки мовленнєві навички формуються під впливом імпульсів, які надходять від пальців рук, все ширше використовуються вправи з пальчикової гімнастики. Велике значення має і розвиток міжпівкульної спеціалізації, прискорити який допоможуть вправи за методикою розвивальної кінезіологічної програми. Ритмопластика, охоплюючи всі м'язові групи, прискорює оволодіння дитиною рівновагою, координацією рухів мовленнєвого апарату і загальної моторики. Психогімнастика вирішує завдання групової психокорекції, встановлення мовленнєвого контакту, зняття психічного напруження. Усі корекційні засоби у комплексі створюють оптимальні умови для формування й розвитку мовленнєвої, пізнавальної та емоційно-особистісної сфер.

Програму побудовано за центричним принципом: у кожному наступному класі передбачається повторення пройденого матеріалу, його удосконалення, поширення, ускладнення з використанням нових завдань, урахування успіху щодо подолання мовленнєвих та психофізичних вад кожної дитини.

Основними складовими уроку логоритміки є:

I. Психічна і соматична релаксація за допомогою музики.

Утворення сприятливих та адекватних умов для розвитку чіткого мовлення.

1. Рецептне сприйняття музики, музична релаксація, музико-малювання.
2. Вправи на м'язову й емоційну релаксацію.
3. Психосоматичні етюди.
4. Психогімнастика.

5. Вправи на розвиток фізіологічного і мовленнєвого діафрагмального дихання.

6. Голосові вправи.

II. Формування просторових уявлень, почуття темпу, ритму.

Формування рухових вмінь і навичок, просторових уявлень, розвиток координації рухів, відчуття темпу й ритму, розвиток умінь сприймати музичні образи і відтворювати їх, співвідносити мову з рухами.

1. Вправи на формування просторових уявлень.
2. Ритмічно-рухові вправи.
3. Ігри під музику.
4. Вправи із дитячими музичними інструментами.
5. Елементи танцю.
6. Кінезіологічні вправи.
7. Пальчикова гімнастика.
8. Рухова драматизація.
9. Вокально-артикуляційні вправи.

III. Корекція мовлення під час музично-рухових ігор і вправ.

IV. Стимуляція й розвиток творчих і комунікативних здібностей дітей.

Від мовленнєвого порушення залежить розподіл акцентів під час планування логоритмічних занять.

Для роботи з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення використовуються такі типи вправ:

- на розвиток загальних мовленнєвих навичок, дихання, голосу;
- на формування почуття ритму, темпу (спочатку на музичному, а потім на мовленнєвому матеріалі);
- артикуляційні та мімічні вправи;
- етюди з елементами психогімнастики;
- ігри на розвиток всіх видів уваги й пам'яті;
- вправи на формування фонематичного сприйняття;
- вправи на автоматизацію поставлених звуків;
- дидактичні завдання з мовленнєвим матеріалом, насиченим контрольними звуками, ігри на збагачення словника, колективні ігри;
- вправи та завдання на формування граматичної будови мовлення і розвиток зв'язного мовлення.

Для дітей з **ринолалією** збільшується кількість вправ, спрямованих на розвиток:

- м'язового тону, координованості органів мовленнєвого апарату;
- мовленнєвого дихання;
- просодичних компонентів мовлення (вправи зі співів);
- тонкої моторики;
- міміки.

Для занять із дітьми з **дизартрією** більшої уваги потребують вправи на розвиток:

- регулювання м'язового тону;
- динамічної координації і співвіднесення рухів, їх ритмічності й пластичності з мовленнєвими вправами;
- розвиток тембрових характеристик голосу і просодичних компонентів мовлення.

На заняттях із дітьми, які мають **заїкування**:

1) у період обмеження мовлення використовуються вправи:

- на розвиток загальної тонкої довільної моторики, міміки, орального праксису;
- мовленнєвого дихання;
- слухової та зорової пам'яті;
- почуття темпу і ритму;
- регуляцію м'язового тону;
- особистісних якостей;
- наслідування й відображення образотворчої діяльності з елементами творчості;

2) у період формування самостійного мовлення найбільшого значення набувають вправи на:

- формування просодичних компонентів мовлення;
- корекцію звуковимови;

- використання ігор із співами, драматизацією з поступовим ускладненням мовленнєвого матеріалу;
- закріплення навичок активної поведінки, вільного спілкування.

Для ефективного використання методів і засобів корекційної роботи необхідно провести обстеження стану психомоторики дітей на перших заняттях. Данні обстеження доцільно заносити в зведену таблицю (додаток 1), яку заповнюють вчитель і логопед.

Проведення тестування психомоторного розвитку на початку і наприкінці семестру, навчального року допоможе забезпечити диференційований підхід і цілеспрямованість у роботі з корекції порушених сторін психомоторики і мовлення, а також визначити рівень навчальних досягнень учнів. Оцінювання набутих умінь і навичок (за рішенням педради) може бути різнорівневим (початковий, середній, достатній).

Від результатів обстеження стану психомоторики, індивідуальних психологічних особливостей, вікових можливостей дітей, їхнього мовленнєвого статусу залежить вибір методичних прийомів і засобів, а необхідність урахування багатоваріантності складу груп обумовлює вибір завдань загального і найближчого розвитку дітей і вимагає від педагога проявляти особисту творчу ініціативу під час планування і проведення занять.

Для досягнення найкращих результатів логоритмічні заняття будуються з урахуванням рівномірності розподілу психофізичного та мовленнєвого навантаження. Усі завдання, що пропонуються дітям у рамках одного заняття, об'єднуються однією лексичною темою.

Орієнтовна лексична тематика програми планується на основі тісного міжпредметного зв'язку із загальноосвітніми предметами і курсом народознавства. Пропонується під час підготовки календарно-тематичного планування використовувати лексичну тему в поєднанні з **основними видами** мовленнєвої, рухової і творчої діяльності дітей на даному уроці. При виборі орієнтовних музичних творів, лексичного матеріалу бажано спрямовувати увагу на українську національну культуру як невід'ємну частину духовного життя народу, використовуючи її життєві зв'язки з духовним, матеріальним і практичним світом людини.

ПРОГРАМА

Підготовчий клас

- Зміст програмного матеріалу

- I. Психічна й соматична релаксація за допомогою музики.

- Завдання:

- розвиток у дітей здатності емоційно сприймати музику;
- розвиток емоційно-естетичного ставлення до предметів і явищ навколишнього світу й творів музичного мистецтва;
- розвиток інтересу до музично-творчої діяльності;
- розвиток музично-сенсорних здібностей;
- формування і розвиток сприймання музичного ритму, вміння передавати його за допомогою будь-яких фізичних рухів.
- створення умов для комунікації та взаємодії, корекції комунікативної сфери, розвитку тонкої та грубої моторики у дітей, координації рухів.
- навчання дітей пасивного сприймання музичної інформації, відпочивати під неї, розслаблятися.
- активізація музично-рухової та мовленнєвої діяльності дітей,
- корекція мозкової дисфункції, фізичної діяльності та загальної моторики,
- активне залучення дітей у процес створення елементарних форм музики, розвиток почуття ритму,
- реалізація творчих здібностей кожної дитини;
- збагачення словникового запасу дітей, розвиток фантазії, навчання самостійно гратися та спілкуватися.
- 1. Рецептне сприйняття музики.
- 2. Вправи на м'язову й емоційну релаксацію.
- Для заспокоєння та відновлення використовують музичні програми і звуки живої та неживої природи. На прослуховування відбирають ретельно скомпоновані фрагменти записів голосів пташок, тварин, які викликають сприятливі асоціативні спогади, образи природи. На релаксацію ефективно діють ранкові хори пташок у лісі, шум лісу чи моря. Це заспокоює та відновлює працездатність.
- 3. Психосоматичні етюди.
- 4. Психогімнастика.
- Орієнтовний перелік психогімнастичних етюдів (додаток 5).
- 5. Вправи на розвиток фізіологічного і мовленнєвого дихання (додаток 6).
- 6. Голосові вправи.
- Вимоги щодо рівня вмінь і навичок учнів.
- Учень повинен розуміти:
 - ритм, передавати оплесками нескладний ритмічний малюнок в музиці, рухах і мові ритмічну виразність.

- емоційний зміст музики;
- мовлення і інструкції вчителя;
- спостерігати за:
 - зміною настрою в музиці;
 - зміною інтонації, міміки, рухів та іншими засобами вираження емоцій;
 - проявом позитивних якостей особистості;
- знати:
 - правила артикуляції та дикції;
 - правила і вправи фізіологічного і мовленнєвого дихання;
- уміти:
 - розслабляти м'язи шиї та тулуба;
 - сприймати та передавати через рух музично-ігровий образ, його характер;
- ритмічно, виразно виконувати рухи зі співом, змінюючи їх відповідно до тексту, динамічних та регістрових змін музики;
- вчасно реагувати зміною рухів на зміни у музичному супроводі;
- виконувати дихальні вправи в заданому темпі і ритмі;
- володіти своїми рухами;
- дотримуватися правил слухання музики;
- виражати характер і настрій музики пластичними рухами;
- імпровізувати, створюючи музичний малюнок під впливом музики;
- висловлювати свої почуття і емоції за допомогою міміки та пантоміми.

Орієнтовні музичні твори

«Дитячий марш», С.Прокоф'єв; «Дитяча полька», М.Глінка; «Пісенька Мамонтенятка» із м/ф. «Мама для Мамонтеняти»; «Дощик», Г.Свірідов; «Галя по садочку ходила» (у.н.п); «Ноктюрн В-dur», Ж.Філд; Чайковський «Марш дерев'яних солдатиків».

- II. Формування просторових уявлень, почуття темпу, ритму.
- Завдання:
 - розуміння, як виражальні засоби музики впливають на ритмічну структуру танцювального руху;
 - визначення темпу і характеру музики, що супроводжує танцювальні рухи;
 - вміння виконувати фігурне марширування і ходіння по діагоналі, по колу, розходитися парами.
 - орієнтація на площині, координувати свої рухи з музичним супроводом;
 - перешиковування з колони в коло, шеренгу, ланцюжок, "равлик";
 - вміння спокійно ходити, по-різному змінюючи напрямок руху;
 - орієнтування на площині, зберігання потрібної відстані, координування своїх рухів з музичним супроводом;
 - вміння керувати ритмічним рухом м'язів всього тіла;

- координування власного мовлення із ритмічними рухами;
 - розвиток дрібної моторики, координування чіткості, ритмічності, синхронності, перемикання рухів загальної моторики і органів мовленнєвого апарату;
 - розвиток звуковисотного сприймання, тембрового й динамічного слуху;
 - формування просторових уявлень, сприйняття, розрізнення і відтворення різних ритмів;
 - розвиток творчого (наочно-образного і абстрактно-логічного) мислення.
1. Вправи на формування просторових уявлень.
- ознайомлення та формування найпростіших стройових прийомів для зовнішньої і внутрішньої організації дітей у групі:
 - орієнтування на площині, координування своїх рухів з музичним супроводом;
 - перешиковування з колони в коло, шеренгу, ланцюжок, “равлик”.
 - ходіння з одночасним промовлянням слова, плескаючи;
 - виконання відповідних визначених рухів руками під час ритмічного ходіння;
 - ритмічне виконання вправи з предметами (стрічками); вміння координувати ритмічну мову та рухи; виконувати рухи, змінювати їх характер та напрямок відповідно до частин музичного супроводу;
 - ходіння уздовж стін або за різними напрямками (шикування парами у колону);
 - уміння рухатись за характером музики (під марш, під стрімку музику, жваву, веселу, спокійну);
 - уміння змінювати енергійний характер кроків на спокійний відповідно до змін у музиці.
 - Орієнтовні музичні твори:

«Веселий танець у колі», нім. нар. мел.; «Марш з прапорцями» (із промовлянням тексту) С. Школьник; «Гра з прапорцями», чеська нар. мел.; «Перстень», укр. нар. мел., обр. В. Верховинця; «Млин» (вільний коловий рух руками); «Ходіння навшпінках», авт. С. Школьник (зб. Т. Кореневої); «Маятник» на муз. А. Жилінського.

- 2. Ритміко-рухові вправи.
Засвоєння вихідних положень.
- Напівприсідання, стрибки, підіймання зігнутої у коліні ноги. Поняття про опорну і працюючу ногу. Перенесення маси тіла з п'яток на носок і назад з однієї ноги на іншу. Підіймання на півпальці, стрибки, крок на місці, плавне напівприсідання.
- Нахили, повороти голови. Вправа на розслаблення для плечового поясу, тулуба, рук.
- Оплески у долоні, плавний рух руками, перелази через зчеплені руки.
- Вправи зі стрічками, прапорцями, м'ячами.
- Ігри під музику.
- Навчання створювати музично-руховий образ (знаходити під впливом музики імітаційні рухи: легкий стрімкий біг - образ літаючої пташки; чіткий ритм - образ стрибаючої конячки; м'який пружний крок - образ кішки).
- Інсценування пісні. Орієнтовні музичні твори.
- Елементи танцю.
- Виконання визначених програмою вправ класичного екзерсису за I, II, III позиціями ніг.
- Реагування на сильну частку такту маховими та коловими рухами.
- Вміння відчувати напруження та розслаблення м'язів відповідних частин тіла.
- Координування своєї мови із ритмічними рухами.
- Виконання танцювальних кроків з носка (па марше), присідання у I п. (для хлопчиків) типу "м'ячик", "жабка", "зальотний рух", "колисання", бічний приставний крок з присіданням.
- Ритмічна ходьба на напівпальцях.
- Виконання приставні кроки в сторону.
- Вміння створювати і передавати пластикою рухів образи танцю, яскраво відтворювати його особливості.
- Проявляти творчу самостійність, артистичність. Орієнтуватися на площині, координувати свої рухи з музичним супроводом.
- Орієнтовні музичні твори.

«Марш з прапорцями» (із проказуванням тексту) С. Школьник; «Гра з прапорцями», чеська нар. мел.; «Веселий танець у колі», нім. нар. мел.; «Чебурашка», муз. В. Шаїнського; «Погуляємо», муз. Т. Ломової; Дитячий краков'як», муз. Т. Ломової, «Коло», укр. нар. мел.

- 3. Кінезіологічні вправи (додаток 7).
- 4. Пальчикова гімнастика.
- 5. Розповідь віршів руками. Рухова драматизація. (Додаток 11).
- 6. Вокально-артикуляційні вправи.
- Вимоги щодо рівня вмінь і навичок учнів.
- Учень повинен
- розуміти:
 - прості та складні інструкції учителя;
 - інструкції до ігор, вправ;
 - ритм музики;
 - темп;
- знати:
 - найпростіші стройові прийоми для зовнішньої і внутрішньої організації дітей у групі;
 - як виражальні засоби музики впливають на ритмічну структуру танцювального руху;
 - назви танців і їх основні елементи;
- вміти:
 - ходити навприсядки; спиною вперед, змінюючи положення рук (вгору, вперед, в сторони та ін.);
 - ходити із заплющеними очима;
 - бігти, високо піднімаючи коліна, у різних напрямках та утворювати коло;
 - ритмічно ходити із одночасним ритмічним проказуванням тексту;
 - правильно виконувати уклін (для дівчат, хлопців);
 - виразно виконувати танцювальні рухи відповідно до характеру музики;
 - самостійно орієнтуватися в просторі і переходити з кружляння в парі у велике коло та навпаки, вільно рухатися;
 - ритмічно виконувати рухи з предметами, вчасно змінювати рухи відповідно до змін у музичному супроводі;
 - передавати оплесками нескладний ритмічний малюнок;
 - реагувати рухом на динамічні та регістрові зміни музики;
 - виконувати просту інструкцію;
 - координувати свою мову з ритмічними рухами;
 - відмічати початок і кінець музики;
 - володіти вільним природнім кроком;

- зберігати правильну поставу тіла;
- ритмічно ходити на напівпальцях.
- виконувати приставні кроки в сторону.
- знаходити своє місце у строю, парах, колі; зберігати інтервали;
- виконувати рухи на релаксацію, розвиток дрібної моторики;
- виконувати звуки звірів, птахів за допомогою звуконаслідування, на ударно-шумових інструментах;
- уміти виконувати танцювальні рухи за зразком;
- узгоджувати свої дії з інтересами інших.

1 клас

Зміст програмного матеріалу

I. Психічна й соматична релаксація за допомогою музики.

Завдання:

- зменшення м'язового і емоційного напруження, зняття страху і заборон, розвиток довільних психічних процесів;
- формування навичок релаксації;
- нормалізація фізіологічного і формування мовленнєвого діафрагмального дихання, плавного мовлення, укріплення дихальної мускулатури;
- розвиток сенсорного сприйняття, довільних психічних процесів;
- формування кінестетичних відчуттів і уявлень;
- відпрацювання правильної артикуляції;
- розвиток динамічної координації мовленнєвих рухів;
- корекція емоційно-вольової сфери;
- укріплення реакцій гальмування врівноважених нервових процесів;
- виховання позитивних якостей особистості.

1. Рецептне сприйняття музики.

2. Вправи на м'язову й емоційну релаксацію.

Орієнтовний перелік музичних творів.

Заспокійлива музика: Й.-С.Бах “Менует ре мінор”, А.Лядова “Колискова”, П.Чайковський “Танець феї Драже”, В.Барвінський “Сонечко”, П.Чайковський “Пісня жайворонка”, В.Сокальський “Пташка”.

Бадьора музика: Р.Шуман “Марш”; О.Бородін, танці з опери «Князь Ігор», “Гопак”; П.Чайковський “Танок маленьких лебедів”; О.Білаш “Непосида”.

Сумна музика: Й.-С.Бах “Волинка”, П.Чайковський “Хвороба ляльки”, “Пісня жайворонка”, Л.Бетховен “Аллегретто”.

Весела танцювальна: М.Глінка “Полька”, В.Моцарт “Гумореска”, В.Моцарт “Турецький марш”, П.Чайковський “Комаринська”.

Тривожна музика:

М.Лисенко “Коза Дереза”, К.Сен-Санс “Карнавал тварин”, С.Прокоф'єв “Петро і вовк”.

3. Психосоматичні етюди.

4. Психогімнастика.

Орієнтовний перелік психогімнастичних етюдів (додаток 3). Орієнтовний перелік музичних творів.

Іграшки: П.Чайковський “Нова лялька”, “Марш олов’яних солдатиків”, “Хвороба ляльки”, “Гра у коники”.

Пори року: П.Чайковський з циклу “Пори року”, “Вальс квітів”, “Пісня жайворонка”.

Музичні інструменти: твори у виконанні симфонічного оркестру, П.Чайковський “Комаринська”.

5. Вправи на розвиток фізіологічного і мовленнєвого дихання (додаток 4).

6. Голосові вправи (додаток 5).

- Вимоги щодо рівня вмінь і навичок учнів.

Учень повинен розуміти:

- емоційний зміст музики;
- навчальне мовлення і інструкції вчителя;
- на практичному рівні поняття “релаксація”, “артикулема”, “музичний малюнок”;

спостерігати за:

- зміною настрою в музиці;
- зміною інтонації, міміки, рухів та іншими засобами вираження емоцій;
- проявом позитивних якостей особистості;

знати:

- правила артикуляції та дикції;
- правила і вправи фізіологічного і мовленнєвого дихання;

уміти:

- виконувати дихальні вправи в заданому темпі і ритмі;
- володіти тривалістю подиху, його силою і поступовістю;
- виконувати голосові та фонетичні вправи, координувати слух і голос;
- розслаблювати м’язи по контрасту з їх напруженням;
- володіти своїми рухами;
- дотримуватись правил слухання музики;
- виражати характер і настрій музики пластичними рухами;
- імпровізувати, створюючи музичний малюнок під впливом музики;
- висловлювати свої почуття і емоції за допомогою міміки та пантоміми.

-

II. Формування просторових уявлень, почуття темпу, ритму.

Завдання:

- поєднання мовно-рухового та слухового аналізаторів із розвитком загальної моторики;
- розвиток дрібної моторики, координування чіткості, ритмічності, синхронності, перемикання рухів загальної моторики і органів мовленнєвого апарату;
- розвиток звуковисотного сприймання, тембрового й динамічного слуху;
- формування і розвиток просодичних характеристик мовлення (розвиток інтонаційного виразного ритмічного мовлення, здатності до модуляції голосу);
- синхронізація роботи півкуль;

- формування просторових уявлень, сприйняття, розрізнення і відтворення різних ритмів;
- розвиток творчого (наочно-образного і абстрактно-логічного) мислення.

1. Вправи на формування просторових уявлень.

1 клас

Ознайомлення та формування найпростіших стройових прийомів для зовнішньої і внутрішньої організації дітей у групі:

- основні перешикування у шеренгу, ланцюжок, коло;
- ходіння уздовж стін або за різними напрямками (шикування парами у колону, розподіл на кілька загонів із ведучим);
- уміння рухатись за характером музики (під марш, під стрімку музику, жваву, веселу, спокійну);
- уміння змінювати енергійний характер кроків на спокійний, відповідно до змін у музиці.

Орієнтовні музичні твори.

“Пісня про школу”, муз. М Дремлюги; “Галя по садочку ходила” (у.н.п.); “Веселі гуси» (у.н.п.); “Ой єсть в лісі калина”, Д. Кабалевський “Кавалерійська”; С. Прокоф’єв “Марш”; “Марш” із к/ф “Веселі хлопці”; М.Старокадомський “Веселі мандрівники”; Чайковський “Марш дерев’яних солдатиків”; “Я на камушке сижу” р.н.п.; Э Гріг “Вальс”; С. Майкопар “У садочку”.

2. Ритміко-рухові вправи.

1. Засвоєння вихідних положень.

Напівприсідання, стрибки, підймання зігнутої у коліні ноги. Поняття про опорну і працюючу ногу. Перенесення маси тіла з п’яток на носок і назад з однієї ноги на іншу. Підймання на півпальці, стрибки, крок на місці, плавне напівприсідання.

2. Засвоєння вихідних положень рук. Вихідне положення „сидячи із схрещеними ногами”.

3. Нахили, повороти голови. Вправа на розслаблення для плечового поясу, тулуба, рук.

Оплески у долоні, плавний рух руками, перелази через зчеплені руки. Вправи зі стрічками, прапорцями, м’ячами.

3. Ігри під музику.

Учити створювати музично-руховий образ (знаходити під впливом музики імітаційні рухи: легкий стрімкий біг – образ літаючої пташки; чіткий ритм – образ стрибаючої конячки; м’який пружний крок – образ кішки).

Учити виконувати рухи за регістрами (високий, середній, низький), реагувати на темпові зміни, характерні особливості музики, передавати рухами зміни у музиці.

Інсценувати пісні. Імпровізувати за допомогою інструментів (потяг).

Орієнтовні музичні твори

П.Чайковський “Полька”; “Вийди, вийди, сонечко” у.н.п.; “Казачок” у.н.т.; П.Козицький “Веснянка”; “Іди, іди, дощику” у.н.т.; Т.Вількорейська “Колискова”.

4. Вправи з дитячими музичними інструментами.

- ознайомлення з дитячими ударно-шумовими інструментами (трикутник, бубон, румба, маракаси, барабан, кастаньети, тарілки);
- виконання елементарного ритмічного малюнку знайомих імен, назв звірів, птахів, тощо (проплескуванням, протупуванням, простукуванням, на інструментах, з проговорюванням);
- вправи для пальців на дитячому піаніно.

5. Елементи танцю.

- вітання один до одного – уклін дівчини, хлопчика;
- освоєння елементів українського танцю: основні положення рук у дівчат і хлопців; легкі поклони; підскоки у парах, по колу, з інтервалом; чергування бігу і притупів однією ногою; стрибки на двох ногах; стрибки прямим галопом;
- розвиток природньої рухової реакції на веселу танцювальну музику; вміння узгоджувати рухи з рухами партнера;
- вчити передавати характер хороводу.

Орієнтовні музичні твори.

“Гопак” у.н.т.; “Казачок” у.н.т.; П. Чайковський “Камаринська”; Р. Шуман “Веселий робітник”; “Из-под дуба” р.н.п.

6. Кінезіологічні вправи (додаток 6).

7. Пальчикова гімнастика.

Орієнтовний перелік вправ, ігор.

“Покатай між долоньками”, “Ми художники”, “Веселі долоньки”, “Граємо на дудочці”, “На горі”, “Граємо на піаніно”, “Веселі чоловічки”, “Пальчики крокують”, “Бджола”.

Орієнтовний перелік музичних творів.

Є.Макшанцева “Веселі долоньки”, К.Дискін “Спритні ручки”, “Смішні чоловічки”, Є.Тілічєєва “Труби і барабан”.

8. Розповідь віршів руками. Рухова драматизація. (Додаток 7).

9. Вокально-артикуляційні вправи.

Вимоги щодо рівня умінь і навичок учнів.

Учень повинен

розуміти:

- прості та складні інструкції учителя;
- зміст ігор, вправ;
- ведучу роль музики;
- динамічні та емоційні відтінки;
- символіку зображення на дидактичному матеріалі;

знати:

- символіку зображення на дидактичному матеріалі;
- жанри музичних творів;
- назви танців і їх основні елементи;

вміти:

- виконати просту інструкцію;
- відмічати початок і кінець музики;
- володіти вільним природнім кроком;
- зберігати правильну поставу тіла;
- ритмічно передавати крок і біг;
- шикуватися у колону по одному;
- знаходити своє місце у строю, парах, шерензі, колі; зберігати інтервали;
- ходити ланцюжком у заданому напрямку;
- виконувати рухи на релаксацію, розвиток дрібної моторики;
- виконувати вправи на розвиток і узгодження рухів артикуляційного апарату;
- виконувати ритмічний малюнок знайомих імен, назв звірів, птахів за допомогою рухів, звуконаслідування, на ударно-шумових інструментах;
- передавати образно-ігрові дії відповідно до музики і змісту пісні;
- уміти вітати один одного у танці;
- виконувати танцювальні рухи за зразком;
- узгоджувати свої дії з інтересами інших.

Зміст програмного матеріалу

2 клас

Формування і розвиток умінь і навичок:

- виконувати просторовий малюнок уздовж стін із чіткими поворотами у кутах залу, змійкою, по спіралі; шикуватися у коло, перешиковуватися у зграйку;
- починати і закінчувати рух із початком і закінченням частин музичного твору;
- реагувати на різні динамічні контрасти, темп і ритм музики; визначати регістри звучання і передавати їх у русі;
- передавати рухом характер музики (спокійний, мелодійний – пружними рухами; повільно розмірену музику – імітацією ходи на лижах; веселу музику – легкими пружними стрибками).

Орієнтовні музичні твори.

Д. Кабалевський “Барабанщик”; Е. Адамцевич “Запорізький марш”; Д. Кабалевський “Три варіанти маршу”; М. Блантер “Футбольний марш”; Старокадомський “Веселі мандрівники”; Парна полька; Б. Фільц “Коломийка”; П. Чайковський “Українська мелодія”; “Журавель” у.н.п.

2. Ритміко-рухові вправи.

Освоєння вихідних положень (1, 2, 3, 6 позиції ніг).

Закріплення навичок пружинного руху. Вправи для ступні. Напруження і розслаблення ніг, виставляння ноги на носок; у сторону, вперед.

Вчити змінювати плавний рух рук на швидкий і різкий махові й кругові рухи рук із підсилюванням до стрибка.

Випад уперед і в сторону з пружинним рухом у коліні. Повороти тулуба (пилка). Кругові махи руками, наслідування метання. Вправи зі стрічками,

прапорцями, м'ячами. Розвивати ритмічність колективних дій, удосконалювати плавність рухів.

3. Ігри під музику.

Виділяти різні частини музики, рухатися згідно з характером кожної частини. Реагувати на зміну темпу, акцентів у музиці.

Розвинути координацію слова з рухом (декламація віршів у поєднанні з ритмічним тупаючим кроком). Виконувати рух відповідно до жанру: марш – ходьба, полька – танець, пісня – імітація гри на музичних інструментах.

Інсценування пісні (передача рухом образу і змісту пісні). Імітація руху транспорту, трудових процесів, повадок тварин.

Орієнтовні музичні твори

Д. Шостакович “Полька”; В. Верховинець “Діти і ведмідь”; В. Д’яченко “Лялька танцює”; “Збирай врожай”; А.Філіпенко “Ой, весела дівчина Олена”; “Ой, заграйте дударики”; у.н.п. “Ой, лопнув обруч”.

4. Вправи з дитячими музичними інструментами.

- вправи для пальців на дитячому піаніно (гами однієї рукою, двома, одночасно, середній, швидкий темп); виконання на дитячих ударних інструментах простих ритмічних малюнків до пісень, мелодій;

- інсценування музичних малюнків, які відображають природні явища (порив вітру – маракаси, брязкальця; блискавка – тарілки; грім – барабан).

5. Елементи танцю.

- основні елементи українського танцю: основні положення рук, легкий крок на носочках, крок польки (для дівчат), навприсядки (для хлопців), кружляємо на місці;

- основні рухи українського народного танцю: хід складний акцентований; колисання раптове; хід танцювальний складний;

- освоєння приставних кроків у сторону, бічного галопу, поєднання приставних кроків у сторону з підскоком у мить приставлення ноги;

- поєднання приставних кроків з підйомами на носки й проговорюванням слів “раз, два, три – на носочки”.

Орієнтовні музичні твори.

Б. Гірський “Зайчик”; “Ой хто, хто Миколая любить” у.н.п.; В. Д’яченко “Заводна танцівниця”; М. Коваль “Вовк та семеро козенят”; “Як діждемо літа”, у.н.п.

6. Кінезіологічні вправи (додаток 6).

7. Пальчикова гімнастика.

Орієнтовний перелік вправ, ігор.

“Покатай між долоньками”, “Ми художники”, “Веселі долоньки”, “Граємо на дудочці”, “На горі”, “Граємо на піаніно”, “Веселі чоловічки”, “Пальчики крокують”, “Бджола”.

Орієнтовний перелік музичних творів.

Є.Макшанцева “Веселі долоньки”, К.Дискін “Спритні ручки”, “Смішні чоловічки”, Є.Тілічєєва “Труби і барабан”.

8. Розповідь віршів руками. Рухова драматизація. (Додаток 7).

9. Вокально-артикуляційні вправи.

Вимоги щодо рівня вмінь і навичок учнів 2 клас

Учні повинні вміти:

- ходити з лівої ноги;
- виконувати просторовий малюнок уздовж стін із чіткими поворотами у кутах залу, поперек залу; шикуватися в коло; перешиковуватись із кола в зграйку;
- починати і закінчувати рух з початком і закінченням частин музичного твору;
- виконувати вправи на розвиток дрібної моторики;
- передавати ритмічний малюнок пісень, мелодій, переважаючи рухи, поєднуючи їх;
- виконувати на дитячих музичних інструментах нескладний акомпанемент;
- виконувати імітаційні вправи відповідно до характеру музики;
- виконувати вправи з різними предметами;
- виконувати найпростіші елементи українського танцю;
- узгоджувати свої рухи з рухами партнера;
- узгоджувати свої дії з інтересами інших.

3 клас

Формування й розвиток умінь і навичок:

- змінювати напрям руху під прямим кутом (уперед, назад, вправо, вліво);
- рухатися у просторі зі зміною напрямку відповідно музиці;
- перешиковуватися із шеренги в коло; передавати задумливий, розповідний характер музики плавним кроком;
- ходити за кривими лініями, за окремими малими колами, вісімками у будь-якому напрямку; рухатися при встановленні перешкод – ходити по прямих лініях: уперед, назад, у сторону, по одному, парами, у протилежних або однакових напрямках по перехресним лініям.

Орієнтовні музичні твори.

Г. Татарченко “Гей ви, козаченьки”; В. Сільвестров “Марш”; “Їхав козак на війноньку” у.н.п.; Т.Ломова “Співучий хоровод”; К.Вебер “В’ються стрічки”; Ф.Шуберт “Екосез”; М Коваль “Войовничий марш малюка”.

Д. Петриненко “Метелик”; “Из-под дуба” рос. нар. пісня; М. Мусоргський “Хатинка на курячих ніжках”.

2. Ритміко-рухові вправи.

Орієнтовані вправи з ритмопластики.

- „Поїзд” – ходьба на місці із звуконаслідуванням.
- „Парасолька” – стрибки із просуванням уперед.
- „Силачі” – вправи на релаксацію м’язів рук.
- „Ножиці” – схрещені рухи руками.
- „Дроворуб” – нахили уперед.
- „Гвинтик” – поворот тулуба.
- „Ванька-встанька” – комбінація вправ.

„Пропелер” – кругові рухи руками.
Вправи зі стрічками, м'ячами, обручами.

3. Ігри під музику.

Вчити стежити за розвитком музичного твору, передавати ритмічний малюнок.

Удосконалювати уміння рухатися відповідно до регістру звучання музики, змінювати рух із зміною регістру. Учити створювати ігровий образ з різноманітними яскравими акцентами, динамічними відтінками, узгоджувати свої рухи з музикою, рухами партнера. Узгоджувати при інсценуванні народних пісень тексти з рухами, розвивати танцювально-ігрову творчість. Застосовувати ритмоблоки для означення ролей персонажів казок за ритм-кодом.

Орієнтовані музичні твори.

М.Мусоргський “Гопак”; Я.Степовий “Вправи з хустинами”; М. Леонтович “Гра в зайчика”; В.Верховинець “Гей, військо йде”; “Коза” укр. н. гра; пісні В.Шаїнського; рос. н. л. “Я на горку шла”.

4. Вправи з дитячими музичними інструментами.

- акомпанемент до пісень і танцювальних мелодій (за програмою з музики); – виконання гам на дитячому піаніно у межах октави у швидкому темпі двома руками; співи поспівок під акомпанемент металофонів, барабана, трикутника.

5. Елементи танцю.

- засвоєння рухів українського танцю: доріжка пряма, доріжка дрібна, схрещення, розкрок рівний, розбитий, вихилясник, перескок, випад;

- розучування кроку польки, проплескування ритму польки; виконання трьох легких притупів на носках із правої і лівої ноги на місці або рухаючись уперед; та у поєднанні з легким підскоком; легкого перемінного кроку, що переходить у польку; рухи російського танцю: повтори три притупи, крок із притупом на місці, потрійний крок; танцювальні рухи у сучасних ритмах, їх імпровізація; використання таких танцювальних елементів: крок із підскоком, приставний крок, крок галопу.

Орієнтовні музичні твори.

Ж.Колодуб “Туцільський танець”; П. Чайковський “Танець з кубками”; “Гарний танець гопачок” у.н.п.; К.Мясков “Український танець”.

6. Кінезіологічні вправи (додаток 6).

7. Пальчикова гімнастика.

Орієнтовний перелік вправ, ігор.

“Покатай між долоньками”, “Ми художники”, “Веселі долоньки”, “Граємо на дудочці”, “На горі”, “Граємо на піаніно”, “Веселі чоловічки”, “Пальчики крокують”, “Бджола”.

Орієнтовний перелік музичних творів.

Є.Макшанцева “Веселі долоньки”, К.Дискін “Спритні ручки”, “Смішні чоловічки”, Є.Тілічєєва “Труби і барабан”.

8. Розповідь віршів руками. Рухова драматизація. (Додаток 7).

9. Вокально-артикуляційні вправи.

Вимоги щодо рівня вмінь і навичок учнів

Учні повинні вміти:

- розрізняти музичний вступ;
- передавати рухами різні відтінки характеру музичних творів;
- орієнтуватися в просторі, в право-лівосторонньому напрямку руху, в поворотах, у маршируванні спиною назад, до центру;
- змінювати напрям руху за музичними фразами;
- своєчасно вмикатися в рух і закінчувати його;
- перешикуватися із шеренги у коло;
- виконувати просторовий малюнок: ходити по кривих і прямих лініях, із зміною напрямку;
- виконувати вправи на координацію рухів рук, ніг, тулуба;
- виконувати вправи на корекцію недостатності рухів кистей рук, їх релаксацію;
- виконувати ритмічний малюнок знайомих пісень, танців (поплескуванням, потупуванням, малюнком, графікою);
- виконувати на дитячих музичних інструментах акомпанемент до програмних творів;
- передавати у вільних рухах дії, слова персонажів, відповідно до змісту музики;
- виконувати супровід віршованих текстів рухами;
- імпровізувати танцювальну, колискову, маршову мелодію;
- виконувати нескладні елементи українського народного танцю, сучасних танцювальних ритмів;
- уміти придумати танок з використанням знайомих рухів;
- узгоджувати свої дії з інтересами інших.

4 клас

Розвиток і закріплення умінь і навичок:

- змінювати характер руху зі зміною характеру музики переходити від рухів з більшим напруженням до спокійного руху; виконувати перешикування і орієнтування у просторі;
- перешикуватися з колони по одному в колону по 4; із колони по 2 у колону по 4, шикуватися у шаховому порядку; змінювати ритмічний крок – ходьба парами, по 4;
- учити ходити “змійкою” за ведучим, проводити ланцюжок у ворітця, створювати малюнок “змійки”; ходити на носках із передачею предмета, розташовуватися по радіусах від центру кімнати;
- виконувати просторовий малюнок; ходьба у сторону (крок у бік і приставлення ноги), перехресні бічні кроки (лівою вперед, лівою назад);
- ходити у сторону зі зміною фронту в бічних і приставних кроках (напівоберт назад, напівоберт уперед, напівоберт навперемінно вперед і назад);

Орієнтовні музичні твори.

М.Лисенко “Засвістали козаченьки”; П.Чайковський “Марш” із балету “Ласунчик”; В.Верховинець “Гей, військо йде”; “Ой на горі та й жінці жнуть” у.н.п.; Й. Штраус “Російський марш”; музичні твори Д.Тухманова.

М.Свирідов “Трійка”; І.Бах “Шутка”; С. Гулак-Артемівський “Запорожець за Дунаєм”.

2. Ритміко-рухові вправи.

Орієнтовні вправи з ритмопластики.

„Барабанщик” – оплески над головою, по стегнах, колінах, стопах.

„Мамина помічниця” – імітація вивішування білизни.

„Лижник” – імітація відштовхування палицями.

Вправи зі стрічками, обручами, скакалками, бубоном.

Вправи у парах.

3. Ігри під музику.

Учити передавати рухом розгорнутий сюжет музичного оповідання зі співами й грою на музичних інструментах, закріплювати вміння створювати образ казкових персонажів, розпізнавати їх за ритм-кодом, самостійно знаходити пластичне вирішення кожного образу.

Учити передавати ритмічний малюнок мелодії оплесками і кроками. Розвивати самостійність, ініціативу.

Учити розрізняти різко характерні частини музичного твору і передавати їх рухом, дотримуватись темпових змін, розвивати ритмічну чіткість, фантазію, творчі здібності.

Удосконалювати вміння змінювати рух за динамічними відтінками.

Орієнтовані музичні твори.

П.Чайковський “Неаполітанський танок”; М. Римський-Корсаков “Політ джмеля”; “А ми просо сіяли”, “Дрібу- Ущечки”, “Ой, ходила дівчина бережком», у.н.п.; “Прогулянка з батьком” інд. н.п.; В.Калинников “Тень-тень”.

4. Вправи з дитячими музичними інструментами.

- виконання поспівок на ксилофонах або металофонах за вказаним ритмічним малюнком акомпанементу, що виконується оплесками і притупами;

- виконання знайомих поспівок на музичних інструментах із диференціацією завдань групам;

- виконання акомпанементу (оркестр).

5. Елементи танцю.

- засвоєння рухів українського танцю: плетінка, присядка, удар по халявах, бігунець, тинок, плавунець, виливанець дитячий, човганець;

- імпровізація характерних рухів танців: спокійного вальсу і стрімкої лезгинки;

- освоєння рухів російського танцю: крок кадрилі, крок із притупуванням на просуванні (дрібний хід); виставлення ноги на п'ятку з напівприсіданням, простий хороводний крок, крок на всій ступні з легким притупуванням на кожному кроці; повторні три притупи; навперемінний крок, крок із підскоком;

- при вивченні хороводів застосовувати просторові малюнки: розподіл кола на кілька малих кіл; вивертання кола, “змійки”, “зірочки”, “каруселі”;

- освоєння сучасних танців: поєднання приставних кроків уперед (сторону, назад) з підніманням на носки; крок із підскоком, потрійний притуп, приставний крок у поєднанні із притупами, поєднання виставленої ноги на носок і каблук з потрійними притупами; найрізноманітніші поєднання кроків із рухами ніг, рук, тіла;

- освоєння і виконання характерних елементів народних танців.

Орієнтовні музичні твори.

П. Чайковський “Вальс квітів”; Е. Гріг “Норвезький танок”; “Грицю, Грицю, до роботи” у.н.п., А. Павлюк “Святковий хоровод”; Т. Шутенко “Вальс сніжинок”.

6. Кінезіологічні вправи (додаток 6).

7. Пальчикова гімнастика.

Орієнтовний перелік вправ, ігор.

“Покатай між долоньками”, “Ми художники”, “Веселі долоньки”, “Граємо на дудочці”, “На горі”, “Граємо на піаніно”, “Веселі чоловічки”, “Пальчики крокують”, “Бджола”.

Орієнтовний перелік музичних творів.

Є. Макшанцева “Веселі долоньки”, К. Дискін “Спритні ручки”, “Смішні чоловічки”, Є. Тілічєєва “Труби і барабан”.

8. Розповідь віршів руками. Рухова драматизація. (Додаток 7).

9. Вокально-артикуляційні вправи.

Вимоги щодо рівня вмінь і навичок учнів

Учні повинні вміти:

- виразно і невимушено рухатися відповідно до музичних образів; різноманітного характеру музики, прискорювати і сповільнювати рух;

- визначати рухами нескладний музичний малюнок, змінювати рухи відповідно до дво-, три-частинної форми музичних фраз;

- перешиковуватися з колони по одному (два) у колону по чотири; шикуватися у шаховому порядку; ходити змійкою, ланцюжком; рухатися по двох концентричних колах; ставати у коло по парно; дотримуватися дистанцій у всіх видах шикунвань;

- виконувати вправи на координацію і релаксацію;

- передавати музичний малюнок гімнастичними, танцювальними, вільними рухами;

- уміти відтворювати ритмічні малюнки віршів, чистомовок;

- виконувати знайомі поспівки на дитячих музичних інструментах;

- використовувати ритмоблоки для позначення ролей персонажів казки, розпізнавати персонажів казки за ритм-кодом; знаходити пластичне вираження кожного персонажу

- виконувати поданий музичний темпоритм для поєднання рухів з вимовою мовленнєвого матеріалу;

- уміти легко виконувати танцювальні рухи, самостійно використовувати запас танцювальних елементів у вправах, іграх, вільних танцях;

- самостійно виконувати знайомий танець;

- оцінювати виступ інших;

- виконувати елементи місцевих народних танців;
- узгоджувати свої дії з інтересами інших.

III. Корекція мовлення під час музично-рухових ігор і вправ. Стимуляція і розвиток творчих і комунікативних здібностей дітей

Мета та завдання:

- закріплення правильної звуковимови у самостійному зв'язному мовленні;
- розвиток фонетико-фонематичних процесів;
- збагачення і активізація словника, закріплення навичок словотворення;
- розвиток плавності, виразності мовлення;
- формування і розвиток просодичних характеристик мовлення (розвиток інтонаційного виразного ритмічного мовлення, здатності до модуляції голосу);
- формування умінь виражати свої емоції різноманітними засобами;
- розвиток емоційної сфери, уявлення, асоціативно-образного мислення, творчих здібностей;
- формування і розвиток комунікативної компетентності учнів.

Учень повинен:

розуміти:

- зміст ігор, інструкції учителя;
- навчальну термінологію;
- умовні сигнали своєчасного початку і закінчення гри;
- необхідність виконання музично-ритмічних вправ, свідомого керування диханням;

мати уявлення про:

- правильний, помірний темп мовлення;
- поєднання мовно-рухового та слухового аналізаторів із розвитком загальної моторики; художню декламацію, пантоміму, драматизацію, імпровізацію;

знати:

- правила поведінки під час занять; артикуляції і дикції; основні характеристики звуків; складові мовленнєвого дихання;
- правила словотворення; мовлення; основні форми звертання, ввічливі слова у спілкуванні;
- правила співрозмови (спокійно дивитися на співрозмовника, вміти вислухати, чомно відповісти, коректно виправити, ввічливо запитати); навчальну термінологію;

вміти:

- розрізняти звуки у складі слова;
- визначати наголошений склад, передавати складоритмічну структуру слова;
- дотримуватися звукової культури мовлення; сприймати на слух, розуміти, запам'ятовувати зміст невеликих текстів, що належать до художнього

і розмовного стилів (вірш, казка, діалог, оповідання); визначати тему твору, його зміст; головну думку;

- виконувати рухи з одночасним мовленнєвим супроводом;
- відтворювати мовний матеріал у заданому темпі; висловлювати свої думки точно, чітко, виразно; виражати емоції різними інтонаційними засобами,
- користуватися правилами словотворення; узгоджувати і керувати словами в реченні;
- точно формулювати запитання та давати відповідь, вживаючи різні види речень; використовувати відпрацьовану лексику;
- будувати висловлювання в заданій композиційній формі;
- дотримуватися послідовності, логічності у повідомленні; виконувати мовленнєве наслідування; переказувати за планом, малюнком, ритмо-блоком;
- виконувати елементарну ритмічну декламацію; етюди з елементами пантоміми, драматизації;
- складати повідомлення, діалог, опис за аналогією або за даною лексичною темою;
- користуватися правилами ведення діалогу, бесіди, диспуту; правилами мовлення (для різних мовленнєвих порушень);
- володіти навичками самоконтролю (звуковимова, складова структура, граматична будова речення, мовленнєві правила); користуватися навичками редагування;
- проявляти мовленнєву активність, ініціативність; організаційні якості; спілкуватися в різних ситуаціях на матеріалі різної мовленнєвої складності.

Орієнтовні лексичні теми і музичні твори до них

№	Теми занять	Рекомендовані музичні твори	Кількість год.
Підготовчий клас «Я У СВІТІ РУХІВ І ЗВУКІВ» (35 год.)			
1.	Вступне заняття Поняття про ритм.	«Сидить Василь», муз. В. Верховинця.	1
2.	Тема <i>Ми дружні та вправні</i>		8
2.1.	«Маленькі й високі дерева» Ритмічне ходіння навшпиньки із зупинками	«Ходіння навшпиньках», авт. С. Школьник (зб. Т. Кореневої). «Маятник» на муз. А. Жилінського.	2
2.2.	«День і ніч» Ходіння із заплющеними очима	«Перстень», укр. нар. мел., обр. В. Верховинця. «Млин» (вільний коловий рух руками).	2
2.3.	«Прапорець» Ритмічно виконувати рухи з предметами (прапорцями)	«Марш з прапорцями» (із проказуванням тексту) С. Школьник. «Гра з прапорцями», чеська нар. мел.	2
2.4.	«Бавимося, як м'ячики»	муз. П. Чайковського	2
3	Ритміко-гімнастичні вправи		11
3.1.	«У світі танцю»	«Веселий танець у колі», нім. нар. мел.	4
3.2.	«Чебурашка»	«Чебурашка», муз. В. Шаїнського	2
3.3.	«Зимонька-зима»	«Погуляємо», муз. Т. Ломової. «Новорічний хоровод» (на вибір).	3
3.4.	«Танці мого народу»	«Дитячий краков'як», муз. Т. Ломової. «Коло», укр. нар. мел.	2
4	Тварини		8
4.1.	«У світі тварин»	Відеоролик «Музика душі», фрагменти з мультфільму «Котеня на ім'я Гав»,	3

		відеоролик «Говорять тварини».	
4.2.	«Мої улюбленці»	«Яструб і курчата», укр. нар. мел. «Півник та курочки» (із проказуванням тексту), авт. С. Школьник.	3
4.3.	«Звуки лісу»	«Сова», авт. С. Школьник. «Упізнай за голосом», «Жуки», угор. нар. мел.	2
5	«А я у гай ходила»		7
5.1.	«Квіти»	«Веселі діти», лит. нар. мел.	1
5.2.	«Барви літа»	«Біла квочка», укр. нар. мел., обр. В. Верховинця.	2
5.3.	«Дари природи»	«Ходить гарбуз», укр. нар. мел.	1
5.4.	«Звуки моря»	«Вправа зі стрічками», муз. А. Дворжак, «Вальс».	2
6.	Підсумковий урок		1

№	Теми занять	Рекомендовані музичні твори	Кількість год.
1 клас. «Я У СВІТІ ЗВУКІВ» (70 год.)			
1	Тема <i>Наче вулик наша школа</i>	Пісні: «Щебетала пташечка», «Ой, на горі жито»(у.н.п.), В. Шаїнський «Вместе весело шагать»; П. Чайковський, п'єса «Жовтень» з циклу «Пори року»; В.С. Металіди «Під горою виріс гриб»; муз. Д. Кабалецький «Пісня про школу»; М. Лазарев «Павлин»; А. Басов «Пісня про букви»;	38
1.1.	Я – школяр		1
1.2.	Ввічливі та добрі слова	«Пшениця золота»; співанки: «Хмарка», «Іди, іди дощику».	1
1.3.	Що добре, а що погано	Хороводи: «На горі та калина», Танцювально-ритмічна композиція (під пісню «Вместе весело шагать»), танець-імпровізація «Падають листя», хоровод «Караван»,	1
1.4.	Улюблені герої казок і мультфільмів		1
2.	Тема <i>Осінь мальовнича (за звичаями та традиціями українського народу)</i>		6
2.1.	Ой, чи живі, чи здорові усі родичі гарбузові		1

2.2.	Котилася торба з високого горба	“Пори року”.	1
2.3.	Казки про осінь		1
2.4.	Новий коровай		1
2.5.	Золотоволоса красуня		1
2.6.	Різнокольорова книга		1
3	Тема <i>Весела зима</i>	Пісні: Д.Кабалевський, “Про ведмедя”, А. Филипенко “Дід Мороз”, Л.Левітова “Ой, зима, ти, зима», фонограма військового маршу, пісні про козаків (за вибором), П. Чайковський, “Марш дерев’яних солдатиків”, А. Филипенко, “Вічний вогонь”. Співанки: Е.Тиличєєва “Снігурі”, “На лижах”, “Труба”. Колядки: “Старий рік минає”, “Ой, хто, хто Миколая любить”. Хороводи: “Пори року”, “Караван”, “Новорічний хоровод”. Танці: “Танок сніжинок” за піснею “Снігова казка”, “Гномики”	11
3.1.	Прийшла зима біловолоса		1
3.2.	Прокази зими		1
3.3.	Дванадцять братів		1
3.4.	Грудень рік кінчає, а зиму починає		1
3.5.	З Новим роком!		1
3.6.	Снігова книга		1
3.7.	Господиня завірюха		1
3.8.	Сніговичок (зимові ігри)		1
3.9.	Захисник вітчизни		1
3.10.	Стійкий олов’яний солдат		1
3.11.	Зима зустрічається з весною	1	
4	Тема <i>Ой, весна, весна! Днем красна</i>	Пісні: Р.Рустамов “Пісня про бабусю”, “Ми заспівали пісеньку”, фонограма пісні “День Перемоги”, фонограми ліричних російських та українських народних мелодій. Співанки: “На світанку”, О.Тілічєєва, “Як діждемо літа”, “Кінь”. Хороводи: “Весняний хоровод”, “Веселий струмочок”. Танці: “Вальс квітів”, французький народний танок “Широкий хоровод”.	10
4.1.	Тане сніжок, оживає лужок		1
4.2.	Мамині іменини		1
4.3.	Ой, ти, соловейку, ти рання пташко!		1
4.4.	Тече вода із-за гаю		1
4.5.	Недалечко красне яєчко		1
4.6.	Космонавтом хочу стати!		1
4.7.	Весняна карусель		1
4.8.	Он ярочки зелененькі!		1

4.9.	Барвисте коромисло		1
4.10.	Сонце пече, липа цвіте		1
5	Тема Людина без Батьківщини – що пташка без пісні		5
5.1.	Нема без кореня рослини, а нас, людей, без Батьківщини		2
5.2.	Ми живемо на Україні		1
5.3.	Моє улюблене місто		2
2 клас. «Я У СВІТІ СЛІВ» (70 год.)			
1	Тема Моя рідна школа		12
1.1.	У лісовій музичній школі	Д.Кабалевський “Пісня про школу”; Ф.Колеса “Школяр”;	2
1.2.	Колискові пісні – перли української мови	А.Філіпенко “Ой, заграйте, дударики”; М.Гайворонський	2
1.3.	Розливайся, звеселяйся моя рідна мова	“Мово рідна”; О.Білаш “Пшениченька”; українські народні пісні: “Журавель”,	5
1.4.	Добре того вчити, хто хоче все знати (за мотивами народних казок)	“Гей, ви, дітки чорноброві”, “Ой, на горі жито”; хороводи: “Пори року”, “Караван”, “На горі та калина”; танки: “Парна полька”, композиція за піснею “Вместе весело шагать”.	3
2	Тема Ходить осінь гаєм		9
2.1.	Колискові пісні – перли української мови		3
2.2.	Колосок (за мотивами українських народних казок)		1
2.3.	Усе змінюється навкруги		2
2.4.	Без труда нема плода		2
2.5.	Легкий хліб		2
3	Тема Зимонька- снігуронька		20
3.1.	Світ казковий, світ прекрасний	А.Філіпенко “Дід Мороз”; Є.Карпенко “Морозище”;	2

3.2.	Буду я природи другом	Е.Димань “Наколядуйте”, “Діти доброти”; К.М’ясков “Зимонька”; Я.Степовий “Зима і весна”; українські народні пісні: “Бім, бом”, “Я, коза яра”, українська щедрівка, “Гарний танець гопачок”; хороводи: “Новорічний хоровод”, “Пори року”, “Караван”; танці: “Сніжинок” (за піснею “Снігова казка”), “Гарна полька”, “Гопак”.	3
3.3.	Від зими до зими		2
3.4.	Незабаром новий рік		2
3.5.	Ходить, ходить зима гаєм		3
3.6.	Сію, вію, посіваю		2
3.7.	Якого кольору сніг?		1
3.8.	Чому лютий лютує?		2
3.9.	Танок сніжинок		1
3.10.	Ой минула вже зима (стрітіння)		2
4	Тема Сонце стукає у віконце		13
4.1.	Біля матері найкраще	В.Вірменич “Калинова пісня”; Г.Скоропуд “Свято Перемоги”; М.Чембержі “Де нема Вітчизни”; українські народні пісні: “Бджілка”, “Ой, ходила дівчина бережком”, “А продай, бабусю, бичка”, білоруська народна пісня “Перепілочка”; українські веснянки; пісні про маму; “Як діждемо літо”; хороводи: “Веселий струмочок”, “Весняний хоровод”; танці: “Парна полька”, “Вальс квітів”, французький народний танок “Широкий хоровод”.	2
4.2.	Весна і мама		3
4.3.	Подарунок на Великдень		1
4.4.	Все в лісі співає		3
4.5.	У дружному колі (дитячі народні ігри)		2
4.6.	Райдуга квітів		2
5	Тема Україно, ненько люблю		16
5.1.	Нема без коріння рослини, а нас, людей, без Батьківщини		6
5.2.	Ми живемо на Україні		6
5.3.	Моє улюблене місто		4
3 клас. «Я У СВІТІ МУЗИЧНИХ ІСТОРІЙ» (70 год.)			
1	Тема Моя Батьківщина – Україна		10
1.1.	Мова наша солов’їна	Я.Степовий “Літо минулося”; М.Катричко, “Рідна мова”; українські народні пісні: “Вийшли в поле косарі”, “Це наша хата”, К.Трильовський, “Гей, там на горі Січ іде”.	2
1.2.	Рідна мова – чарівниця		2
1.3.	Де є краще, де миліше, як не на Україні		2
1.4.	Хліб – всьому голова		2
1.5.	Без країни – нема		2

	України		
2	Тема <i>Цікава книга природи</i>		24
2.1.	Скільки барв кругом розлито	А.Філіпенко “Дід Мороз”, П.Майборода “Новорічна нескінчена”, П.Чайковський “Пори року”; українські народні пісні: “Дівка Явдоха”, “Се наша хата”, “Ой, на горі жито”, “Котився чобіток”, “Щедрик”, “Свято Миколая”; колядка: “Ой, хто, хто Миколая любить”; хороводи: “На горі калина”, “Врожай”, “Новорічний хоровод”; танці: “Танок сніжинок”.	2
2.2.	Осінь чарівниця		2
2.3.	В золото вбрана земля		2
2.4.	Людина серед природи		3
2.5.	Осінь господиня		3
2.6.	Будь другом природи		3
2.7.	У скарбниці казкового світу		2
2.8.	Веселі козачки		2
2.9.	Зима чарівниця		1
2.10.	Зимонько-Снігуронько, наша білогруденька		2
2.11.	Вітаємо з Новим роком		2
3	Тема <i>Поетичне слово</i>		15
3.1.	Шевченко – співець рідної землі	Музичні твори на вірші Т.Г. Шевченка, П. Чайковський “Пори року”, “Марш дерев’яних солдатиків”; українські народні пісні: “Йордань”, “Щедрик-ведрик”, “Грицю, Грицю до роботи”; танки: “Парна полька”.	3
3.2.	Вслухайся у шевченківське слово		2
3.3.	Народні свята		2
3.4.	Золоті зернята поезії		2
3.5.	Вірші про світ природи		2
3.6.	Радісний світ дитинства		2
3.7.	У дитячому театрі		2
4	Тема <i>Весна прийшла, тепло знайшла</i>		21
4.1.	Зійшло сонечко і розбудило все навкруги	“Українська веснянка”, пісні про маму (за вибором), пісні про День Перемоги (за вибором); хороводи: “Весняний хоровод”, “Веселий	2
4.2.	Мамо, ми біля тебе, як біля сонця		2

4.3.	Весна і мама	струмочок”; танці: “Вальс квітів”, “Гопак”, білоруський танок “Бульба”, “Парна полька”, танцювальна сюїта з українських народних пісень.	2	
4.4.	Весну в наші краї лелеки принесли		2	
4.5.	Великдень		2	
4.6.	У країні казок		3	
4.7.	Незвичайне поряд		2	
4.8.	Свято квітів		2	
4.9.	Ніхто не забутий		2	
4.10.	Літо зустрічаємо		2	
4 клас. «Я У СВІТІ ФАНТАЗІЇ» (70 год.)				
1	Тема. <i>Джерела народної мудрості</i>			12
1.1.	З бабусиної скрині	М.Катричко “Рідна мова”, українські народні пісні: “Соловейку, святку, святку”, “Ой, ходить сон коло вікон”; “Гопак”.	4	
1.2.	За мотивам українських народних пісень		4	
1.3.	За мотивам українських народних казок		4	
2	Тема. <i>Чаруючий світ природи</i>		12	
2.1.	Барви осені	Українські народні пісні: українська жнивварська, “Котився сніпочок”, “Ой, на горі женці жнуть”; хороводи: “Урожай”, “Пори року”.	3	
2.2.	Осіння казка		3	
2.3.	Як не любити той край		3	
2.4.	Читаємо відкрити книгу природи		3	
3	Тема <i>Казкова мозаїка</i>		10	
3.1.	Казковий театр		3	
3.2.	Нових друзів наживай, а старих, не забувай		4	
3.3.	Як усі пори року зустрілися		4	
4	Тема <i>Як не любити зими сніжно-синьої</i>		10	
4.1.	Зимо, зимо – бабцю сива	Л.Кніппер “Чому ведмідь взимку спить?”; І. Асеев “Гра в слова”; П. Чайковський “Пори року”; українські народні пісні: “Забілів від снігу гай”, “Грицю, Грицю до роботи”, “Ой, хто,	2	
4.2.	Новорічні пригоди		3	
4.3.	Щедрий вечір		2	
4.4.	Зимові розваги		3	

		хто Миколая любить”; колядки, щедрівки: “Ой, рано, рано кури заспівали”, “Прийшли щедрувати”, “Павочка ходить”; танки: “Український гопак”, білоруський танок “Бульба”, “Парна полька”, “Вальс квітів”; хороводи: “Веселий струмочок”, “Пори року”.	
5	Тема <i>Поетична світлиця</i>		8
5.1.	Вітер з гаєм розмовляє (Т. Шевченко)	Пісні на вірші українських поетів; М.Катричко “Рідна мова”; українські народні пісні: “Соловейко, святку, святку”, “Забілів від снігу гай”.	2
5.2.	Мамо, йде вже зима (Л.Українка)		2
5.3.	Дивувалась зима, чом це тануть сніги (І.Франко)		2
5.4.	Улюблені вірші українських поетів		2
6	Тема <i>А вже весна, а вже красна</i>		6
6.1.	Зустрілася зима з весною	М.Катричко “Писанка”, Я. Степовий “Щебетала пташечка”, М.Глінка “Не щибечи соловейку”; українські народні пісні: “Соловейку, сватку, сватку”, “Сіяв мужик просо”, “Ой, весна”, “Вербова дощечка”; танці: “Гопак”, білоруський танець “Бульба”, “Парна полька”, “Вальс квітів”.	1
6.2.	Мамине свято		1
6.3.	Великдень		1
6.4.	Веснянки		1
6.5.	Усе дзвенить, усе співає		1
6.6.	Весна іде – красу несе		1
7	Тема <i>Рідна Вітчизна моя</i>		12
7.1.	Моя маленька батьківщина	Б.Фільц “Жук, жученко”, М.Глінка “Не щибечи соловейку”; І.Дунаєвський “Пісня про Батьківщину”; пісні про Київ (за вибором); українські народні пісні: “Ой, весна”, “Сіяв мужик просо”; веснянки: “Жучок”, “Вербовая	2
7.2.	Київські каштани		2
7.3.	Де зелені хмари яворів?		4
7.4.	Літо, літечко		4

		дощечка”, “Весняний хоровод”.	
--	--	-------------------------------	--

ДІАГНОСТИКА РІВНЯ РОЗВИТКУ ПСИХОМОТОРИКИ УЧНІВ

Діагностика рівня розвитку психомоторики дітей з мовленнєвими порушеннями проводиться вчителем логоритміки і вчителем-логопедом у перші дні занять на основі реалізації принципів комплексності та індивідуального підходу, з урахуванням стану рухової сфери і вад мовлення.

Проведення зрізу психомоторного розвитку на початку і наприкінці навчального року допоможе забезпечити диференційований підхід і цілеспрямованість у роботі з корекції порушених сторін психомоторики і мовлення.

Дані обстеження учнів кожного класу доцільно заносити у зведену таблицю. Психомоторна сформованість визначається за трьома рівнями: достатній, середній, низький. Учитель сам визначає, в якому вигляді йому краще заповнювати таблицю 1 (цифровому – в балах, за допомогою кольору чи спеціальних позначок).

Досліджується психомоторика учнів за такими показниками:

1. Увага.

1.1. *Рухова*, що включає визначення:

- стійкості (виконання рухів з затримкою);
- переключення (виконання рухів послідовно за сигналом);
- розподіл уваги (виконання різноспрямованих рухів одночасно);

1.2. *Слухова*, що включає:

- визначення звуку (що це?);
- визначення напрямку звучання звуку;
- визначення того, який інструмент прозвучав;
- порівняння звучання різноманітних груп інструментів (ударні, духові, струнні, клавішні);
- порівняння звучання інструментів однієї групи.

2. Пам'ять рухова.

- повторювати рухи, уникаючи „забороненого” руху;
- повторювати рухи після показу;
- повторювати рухи у зворотному порядку.

3. Просторова організація рухів (повторення завдання за словесною інструкцією: вперед-назад, по колу, праворуч-ліворуч, в зворотному напрямку, по діагоналі тощо).

4. Координація рухів.

4.1. *Статистична* – виконання завдань з заплющеними очима.

4.2. *Динамічна*: марширування, чередуючи кроки і плескання в долоні; різноманітні рухи, пов'язані з переходом з вертикального положення в горизонтальне і навпаки.

4.3. *З мовою*: виконувати рухи, одночасно проговорюючи фрази; стрибки з координацією рухів рук та проговорюванням тощо.

5. Дрібна моторика: ступінь диференційованості руки, кисть руки, дій з предметами (мозаїка, нанизування, складання правою та лівою рукою, тощо).

6. Довільне гальмування рухів: зупинка за сигналом, виконання одночасно руками різної кількості рухів (три рухи однією рукою, два рухи – другою); виконувати одночасно руками різні рухи, наприклад лівою вперед-вбік-вниз, а правою – вперед-вниз.

7. Темп рухів: утримування заданого темпу рухів протягом певного часу.

8. Відчуття ритму: проплескати в долоні показаний вчителем ритмічний малюнок.

- „музична куля” – повторювати за вчителем в тому ж ритмі удари по ударному інструменті;

- проплескати ритмічний малюнок відомої пісні.

9. Сприйняття музики.

- визначення жанру (вокально-інструментальний, танець-марш, колискова тощо);

- визначення форми музичного твору (одно-, двочастинність, куплетність, тощо).

Т А Б Л И Ц Я
РЕЗУЛЬТАТІВ ДІАГНОСТИКИ РІВНЯ РОЗВИТКУ
ПСИХОМОТОРИКИ І МОВЛЕННЯ УЧНІВ _____ КЛАСУ

№ з/п	П.І. учня	Психомоторика										Порушення мовлення			
		Увага		Пам'ять рухова	Просторова організація рухів	Координація рухів			Довільне гальмування рухів	Дрібна моторика	Темп рухів		Відчуття ритму	Сприйняття музики	
		рухова	слухова			статична	динамічна	з мовою							

Вчитель _____ П.І.Б.
 (підпис)

Т А Б Л И Ц Я
спостереження за музичною діяльністю учнів
 (дані використовуються для корегування навчальних
 досягнень учнів)

№ з.п.	П.І. учня	Основні види музичної діяльності							Оцінювання
		сприйняття	співи	Музика і рухи	Координація мови під час руху (музично-рухові ігри і вправи).	Дитяча музична творчість			
						Пісенна імпровізація	Танцювальна імпровізація	Музично-ігрова драматизація	
1.									
2.									
3.									
...									

ПСИХОДІАГНОСТИКА

Т е с т и

Мета: дослідження рівня розвитку психомоторики учнів.

Для того, щоб розробити планування поурочних занять, необхідно провести обстеження учнів відповідного класу, яке дозволить виявити рівень розвитку психомоторики кожного вихованця та враховувати ці особливості при вивченні програмового матеріалу.

Дані обстеження заносяться у відповідну таблицю, що на основі вправ-тестів допомагає визначити параметри психомоторики кожного учня.

1. Дослідження уваги.

Тривалість уваги.

Завдання: виконати п'ять рухів за учителем, на один рух – пізніше.

Відмітити: на якій лічбі здійсниться помилка (рух учня помилково зіллється з рухом вчителя).

Переключення уваги.

Завдання: пропонується підняти руки в сторони-на плечі, зігнути в ліктях, доторкнутися плечей, тулуба. Пройти колом кроком, підскоками, бігом та знову кроком (характер руху змінюється за сигналом).

Відмітити виконання завдання з 1-го, 2-го, 3-го разів, невиконання завдання.

Розподіл уваги.

Завдання: виконати одночасно два рухи одною рукою та один рух другою, правою в бік, в сторону, вгору, лівою – вперед. Кожною рукою виконуються рухи 2 рази, потім об'єднуються обидві руки.

Відмітити: одночасність виконання, точність, плавність. Чітке виконання оцінюється у 3 бали; нечітке, часткове – 2 бали; невиконання більше двох завдань – 1 бал.

2. Дослідження рівня розвитку просторової організації руху.

Завдання:

Повторити за вчителем рухи на ходьбу колом, в зворотному напрямку через коло. Інструкція: почати ходьбу від центру кола направо, пройти коло, повернутися в центр зліва.

Те ж за словесною інструкцією: пройти зал з правого кута через центр по діагоналі, обійти зал по колу й повернутися в правий кут, по діагоналі через центр, з протилежного кута.

Повернутися на місці навколо себе, з підскоками пробігти по залу, починати рух справа.

Те ж – зліва.

Відмітити: помилки просторової організації щодо знання сторін тіла, ведучої руки, невпевненість у виконанні завдань.

Правильне виконання завдання – 3 бали; невиконання останніх двох пунктів – 2 бали, невміння виконати все – 1 бал..

3. Дослідження рівня розвитку статичної координації руху.

Завдання: стояти з закритими очима, стопи ніг поставити на одну лінію так, щоб носок однієї ноги впирався в п'ятку другої, руки витягнути вперед (час виконання – 5 сек., по 2 р. для кожної ноги).

Вихідне положення: стойка на 1-й нозі, друга нога зігнута і торкається стопою колінного суглобу першої ноги, стегно відведено назовні, руки на поясі, очі закриті (час виконання – 3 сек., по 2 рази для кожної ноги).

Відмітити: вільно затримує позу або з напругою, сильно гойдається з боку на бік, балансує тулубом, руками, гойдає головою сходить з місця або робить ривок в бік, іноді падає, відкриває очі або відмовляється виконувати вправи. Чітке виконання вправи – 3 бали, окремі помилки в окремих вправах – 2 бали, невиконання вправ – 1 бал.

4. Дослідження динамічної координації рухів.

Завдання: марширувати, чергуючи крок і хлопок долонями (хлопок робити проміжний між кроками); виконати підряд шість плавних присідань (пола п'ятками не торкатися, виконувати тільки на носках).

Вихідне положення: руки схилені, ноги разом. За командою лягти на підлогу обличчям вниз, руки зігнути перед грудьми, потім швидко піднятися та прийняти вихідне положення (перехід із вертикального положення в горизонтальне та навпаки зробити 3 рази).

Відмітити: виконується вправа вірно, з другого разу, є напруження, відмічається скутість руху рук та ніг.

5. Дослідження координації рухів з мовою.

Завдання: марширувати, плескати та одночасно проговорювати фрази, наприклад «раз і два, і хлоп, хлоп, хлоп; раз і два, і топ, топ, топ...».

Виконувати стрибки з координацією руху рук (руки вгору, ноги по обидва боки та інше), одночасно проговорювати «раз і, два і, три і, чотири і...».

Відмітити: чітке співвідношення слів із рухом, слово попереджає рух, відстає від нього, відсутня координація рухів та слова.

Оцінка відповідає особливостям індивідуального виконання завдань.

6. Дослідження рухової пам'яті.

Завдання: повторювати за учителем рухи за випадком одного заздалегідь обумовленого забороненого руху .

Повторювати за учителем три рухи, а потім виконати самостійно.

Відмітити: якість, правильність, послідовність виконання рухів.

Оцінка: правильність виконання з першого разу – 3 бали; непослідовність виконання – 2 бали; суттєві утруднення виконання завдань – 1 бал.

7. Дослідження повільного гальмування.

Завдання: повторити за учителем рухи, за винятком одного, який «заборонений».

Повторити за учителем три рухи, а потім виконати їх самостійно.

Відмітити якість, послідовність виконання рухів.

Оцінка: правильне виконання з одного разу – 3 бали, непослідовне виконання – 2 бали, суттєві забруднення при виконанні завдань – 1 бал.

8. Дослідження темпу рухів.

Завдання: протягом певного проміжку часу удержувати відповідний темп руху рук, руху рук вперед-вгору - в боки - на пояс - вниз; креслити на папері полочки протягом 15 сек., протягом наступних 15 сек. креслити якнайшвидше, протягом наступних 15 сек. в запропонованому темпі.

Відмітити: темп роботи (нормальний, сповільнений, швидкий).

Оцінка: правильне виконання – 3 бали; значне порушення темпу руху – 2 бали, завдання не виконане – 1 бал.

9. Дослідження рівня розвитку відчуття ритму.

Завдання: проплескати долонями та простукати олівцем (після показу учителем) ритмічний малюнок

III II; III II III; III I III I.

“Музична луна”: (учитель б’є по ударному інструменту (бубон), учень у тому ж ритмі повторює прослухану мелодію.

Завдання: проплескати в долоні ритмічний малюнок пісень “Андрей-воробей”, “Петушок”, “Мы идем с флажками”, “Журавель”, “Зайчик”.

Відмітити помилки при відтворюванні ритмічних малюнків, повторення в прискореному або повільному темпі, порушення кількості елементів у ритмічному малюнку.

Оцінка: правильне сприйняття ритму – 3 бали; невиконання 5 завдань – 2 бали; неможливість сприйняття ритмічного малюнку – 1 бал.

10. Дослідження рівня розвитку слухової уваги.

Завдання: показати, який інструмент прозвучав (барабан, флейта, гармошка тощо), визначити напрямок звучання предмета та іграшки, що звучить за ширмою (лється вода, шелестить папір та інше) барабан, бубон; флейта, тріона, кларнет, балалайка, цитра); визначити музичні інструменти: (бубонці, бубни, металофони, трикутники та інше).

Оцінка: помилки в сприйманні звукового фону, неправильне сприймання.

11. Сприйняття музики.

Завдання: прослухати та визначити твір, який звучав (марш, колицкова); форму музичного твору (вступ, закінчення, заспів, приспів, основна частина);

Оцінка: учень вміє визначити контрастну музику, частини музичного твору – 3 бали; допускає помилки в сприйманні музичного твору – 2 бали, не вміє визначити контрастну музику – 1 бал.

12. Дослідження рівня розвитку дрібної моторики руки.

Завдання: визначити якість та ступінь диференційованих рухів: стиснути пальці в кулак, розтиснути (5-6 разів); тримати долоні на поверхні столу, роз'єднати пальці, з'єднати разом (5-6 разів); скласти пальці в кільце, розкрити долоні (5-6 разів); поперемінно з'єднати всі пальці руки з великим пальцем спочатку на правій руці, потім – на лівій, потім одночасно на обох руках.

Зігнути кожний із пальців поперемінно то на правій, то на лівій руці; на обох руках одночасно; показати другий та третій пальці, на обох руках, покласти другий палець на третій та навпаки (5-6 разів).

Завдання: визначити дію з предметами, виложити узор з предметами із мозаїки; самостійно застібнути гудзики; малювати олівцем вертикальні палички у зошиті в лінію; нанизувати на нитку намистинки; скласти в коробку правою та лівою рукою по черзі 1-5 паличок.

Оцінка: відмітити: плавність, точність та одночасність виконання завдань, напругу, скутість руху, порушення темпу руху, невиконання завдань, наявність ліворукості.

Чітке виконання усіх завдань – 3 бали, виконання не більше дев'яти із пропонованих завдань – 2 бали; виконати один-три завдання – 1 бал (погана координація, неспритність руху).

З ІСТОРІЇ ПСИХОГІМНАСТИКИ

Фізичні вправи під музику були відомі ще з часів Давнього Єгипту. Греками, арабами, римлянами ритмічна гімнастика застосовувалася як методика використання ритму музики з метою фізичного оздоровлення організму.

На зламі XIX-XX століть у різних країнах Європи практично одночасно з'явилися публікації та дослідження, що стосуються питань ритму і ритмічного виховання.

Точкою відліку появи системи ритмічного виховання в Росії можна вважати 1912 рік, коли *Жак-Далькроз*, професор Женевської консерваторії, приїхав до Санкт-Петербурга і прочитав шість лекцій про ритм. За допомогою музики і руху Жак-Далькроз вирішував завдання виховання ритму спочатку у музикантів, а потім у дітей, починаючи з дошкільного віку. У процесі роботи у вихованців розвивалися музичний слух, пам'ять, увага, почуття ритму, пластична виразність рухів.

З 30-х років у лікувальних установах застосовують лікувальну ритміку. Під керівництвом *В. А. Гіляровського* з 1929 року в лікарні для нервово-психічних хворих розроблено особливу систему занять, які проводила *В. А. Грінер*. Було виявлено, що ритміка позитивно впливає на моторику і регулює поведінку хворого, а також дає можливість прослідкувати за динамікою хвороби й отримати додатковий матеріал до клінічної картини на цей період, оскільки стан моторних функцій і нервово-психічних хворих має діагностичне значення. Потім *В. А. Гіляровський* увів заняття лікувальною ритмікою в логопедичну практику, організувавши групи для дітей дошкільного віку, що страждають заїканням.

Оскільки в корекції мовних порушень слову відведено важливу роль, активно формується особливий напрямок — логопедична ритміка. Упродовж тривалого періоду цю ланку лікувальної ритміки використовували як додатковий прийом під час лікування логоневрозів *В. А. Грінер та Ю. А. Флоренська* в ході дослідження зазначеного питання.

Потім у 40-і роки, завдяки тим же авторам, логопедична ритміка увійшла до комплексу впливу на осіб, які страждають на афазію.

У 1960 році *В. І. Рожденственська* в дослідженні «*Виховання мови дошкільнят, які заїкаються*» підкреслила значимість ритму виконуваних рухів для нормалізації мови і вправ на поєднання слова з рухом. У логопедичну практику цей прийом увійшов під назвою «*мова з рухами*». У той самий період у Польщі логоритміст *А. Розенталь* теж вводить елементи ритмопластики в логопедичну роботу із заїками. В основу терапевтичної програми було покладено «живе» слово в поєднанні з цілим комплексом тілесних реакцій на сприйняття музичного ритму [Волкова, 2003].

У 1978 році в Любліні побачив світ підручник «*Логоритміка*», автор *Е. Кілінська-Евертовська* підкреслювала, що дидактичний метод Жак-Далькроза, визнаний в усьому світі, дозволяє розвивати у дітей активність, увагу, інтелект і вразливість. Рухи виконуються вільно, ніби «випливають» з музики. Це дозволяє виконувати ритмічні вправи всім дітям незалежно від інтелектуального, моторного

та фізичного розвитку. Отже, ритміка формує у дітей відчуття ритму й музикальності і може широко застосовуватися в реабілітації та терапії різних розладів і захворювань.

К. Орф, німецький композитор і педагог, пропагандист ідей Далькроза, розробив систему синтетичного підходу (єдність слова — музики — руху), що сприяє розвитку активності дітей через музично-сценічну гру і танець [*Система дитячого музичного виховання Карла Орфа, 1979*]. Елементи методу музичного виховання за цією системою введено в програми загальноосвітніх та спеціальних дошкільних та шкільних установ.

Завдяки суттєвому внеску **Г. А. Волкової** у 80-х роках ХХ століття логопедична ритміка виділилася як наука. **Г. А. Волкова** розширила сферу застосування логопедичної ритміки, запропонувавши конкретні методичні рекомендації для комплексної корекції таких мовленнєвих порушень, як дислалія, алалія, ринолалія, дизартрія, афазія, порушення голосу.

Створена ланка лікувальної ритміки — логопедична ритміка — стала в один ряд з іншими розділами логопедії та корекційної педагогіки. Однак найбільш затребуваною логопедична ритміка залишалася, як і раніше, в комплексі заходів з подолання заїкання.

Гра «Смайлик»

Учитель пропонує учням розглянути зображені на малюнках вирази обличчя, дібрати до них назву почуття і сказати, який Смайлик зараз: радісний, збентежений, сумний тощо.

Потім учитель пропонує учням самим повторити вирази обличчя Смайлика.

За допомогою музичних ігор та вправ можна зняти психоемоційне напруження дитячого колективу, формувати навички адекватної поведінки, тобто соціалізацію дитини через гру.

Для розвитку в дітей уяви необхідно навчати їх ігрового перевтілення. На заняття дібрати нескладний малюнок за сюжетом. Діти повинні відтворити той чи інший ігровий образ, закладений у темпі музичного твору. Наприклад, зобразити пташку, яка летить, веселого чи сумного зайчика, клишоногого ведмедика, голодного вовка, хитру лисицю.

Гра «Маленький актор»

Учитель пропонує показати, який вигляд має людина в різних життєвих ситуаціях. Кожен учень отримує окреме завдання.

Наприклад, показати:

- вираз обличчя дитини, яка їсть кислий лимон;
- вираз обличчя дитини, яка їсть солодке варення;
- вираз обличчя дитини, яка скуштувала дуже гарячий суп;
- як дитина вдихає аромат квітки;
- як дитина п'є дуже гіркі і несмачні ліки;
- який вираз має дитина, яка шила та вколосилася голкою;

- як дитина шукає в темряві двері;
- як поводить ся дитина, коли її лоскочуть;
- як дивиться на дуже яскраве сонечко;
- як розглядає себе у дзеркалі;
- як вдихає свіже повітря, і навпаки, відчуває неприємний запах;
- як захищається від нападу;
- як спокійно дитина йде або швидко біжить.

Гра «Пташиний двір»

Учитель дає кожному учневі завдання (можна використовувати картинку птаха) і пропонує озвучити голосом та зімітувати цього птаха. Потім усі разом відгадують, що це за птах.

Гра «Відгадайко»

Логопед пропонує учневі зімітувати пташку, комаху або тваринку. Решта дітей мають вгадати, хто це. Потім діти міняються ролями.

Музичний супровід учитель підбирає з урахуванням типу гри з метою створення потрібного емоційного фону або завдання потрібного ритму.

Використання на логопедичних заняттях рухливих ігор, які входять у схему логоритмічних занять, дозволяє зняти психоемоційне напруження, сприяє формуванню швидких і точних реакцій на зорові та слухові подразники.

Значне місце в цій роботі посідають вправи, які передають уявні дії, виразні рухи, під час виконання яких дітям необхідно активізувати свою зорову пам'ять, спостережливість, уяву. Ці ігри достатньо рухливі, щоб задовольнити природну потребу дітей у швидких рухах. Це у свою чергу розвиває руховий апарат дитини, зміцнює мускулатуру, активізує серцеву діяльність, виховує спритність, рішучість, сміливість, ініціативність, стимулює позитивні риси особистості. Одночасно з формуванням швидких рухів ігри формують здатність до гальмування процесів у нервовій системі, привчають до стриманості й терпіння. Це все загалом розвиває вольову сферу дитини, впливає на розвиток мови.

У роботі з дітьми необхідно спочатку добирати та використовувати сильні вправи, щоб виконання їх було доступним, цікавим та легким. Це переважно завдання у вигляді крокування в різних напрямках. Вправи повинні виробляти в дітей навички ходити поодиноці й парами, перебудовуватися, орієнтуватися у просторі, колективі. Установку дають на різноманітний темп рухів і мови, увагу спрямовують на керівну роль музики. Різні варіанти ходьби і бігу сприяють зняттю напруження нейропсихічного тону.

У вихованні дітей з моторним розгальмуванням доцільно основну увагу звертати на рухову гімнастику й тренування уваги. Гімнастичні вправи знімають напруження м'язів і виховують здатність дитини самостійно регулювати це напруження.

За допомогою гімнастичних вправ можна формувати діафрагмальне дихання та мовленнєвий видих; що є однією з умов правильної мовленнєвої техніки. Особливо це важливо для дітей із заїканням та ринолалією. Робота над мовленнєвим диханням, його частотою, ритмом, глибиною дуже важлива для формування гарного мовлення.

Під час виконання гімнастичних вправ необхідно слідкувати за правильною поставою, щоб дитина не затримувала дихання, не бігала з відкритим ротом, вчити її за потреби поступово уповільнювати дихання. Саме використання музичного супроводу підвищує ефективність впливу вправ та ігор на дітей.

Зразки вправ.

1. Стати навшпиньки й повільно опуститися на п'яти.
2. «Гойдалка»:
 - перегойдуватися з носка на п'ятку, і навпаки;
 - перекочуватися з однієї ноги на другу.
3. «Рубання дров»: руки сплести в пальцях, підняти над головою. Ноги поставити на ширину плечей. Руки різко кинути вниз із нахилом тулуба. Стати у вихідну позицію і повторити рухи.
4. «Киця випускає кігті»: очі заплющити, повільно випрямити долоні, вигинаючи пальці та стискаючи їх у кулак. Можна промовляти:
*Очі закриваються,
Кігті випускаються.*
5. Діти стоять по колу. Вільне покачування обох рук уперед — назад. Покачування лівої руки і ноги вбік.
6. Діти стоять за стільцями, виконують такі рухи: нахиляються через спинку стільця, торкаючись руками сидіння. Потім присідають, тримаючись за спинку стільця, і переходять на місце сусіда праворуч.
7. «Зайчики»: стрибати на місці із просуванням уперед, зігнувши лікті, долоні стиснуті в кулачки.
8. «Потяг»: ходьба на місці пружним кроком, лікті зігнуті, долоні стиснуті в кулак. По черзі рухати руками вперед, кругом, видих через рот, промовляти «ш-ш-ш-ш-ш». Поєднати це з тупотінням.
9. «Ножиці»: робити перехресні рухи руками, повільно нахиляючи тулуб уперед.
10. «Вітрила»: вільні колові рухи руками, махові рухи рук.
11. «Кулак — долоні»: поперемінне та одночасне стискування долонь у кулак під змінний ритм музики.
12. «Пружинки»: напівприсісти, стати на пальці й підстрибнути.
13. «Стоп»: діти йдуть під музику ритмічною ходою. Музика раптово замовкає, але діти продовжують іти, доки ведучий не скаже: «Стоп».
14. «Чаплі»: діти стоять на одній нозі. Руки відведені вбік:

*Дуже важко так стояти,
Ніжку вниз не опускати,*

*І не впасти, не хитатись,
За сусіда не триматись.*

Фізкультхвилинки теж можна вважати елементом логоритмічного заняття. Будь-який віршик, що ми обігруємо з учнями з використанням музики, теж є елементом логоритміки.

Науковці, які досліджують питання стосовно навчання грамоти, підкреслюють, що для опанування грамоти необхідно, щоб дитина не лише правильно чула й вимовляла окремі слова і звуки, наявні в них, але й мала чіткі уявлення про звуковий склад мови, вміла аналізувати звуковий склад слова. Ці вміння є важливою передумовою для правильного навчання грамоти.

Тому ми широко застосовуємо у своїй роботі мовленнєві вправи без музичного супроводу. Їх доцільно проводити перед вправами з музичним супроводом. Корисно практикувати мовленнєву гімнастику для тренування артикуляційного апарату. Ці вправи формують відчуття музичного ритму і разом з іншими вправами допомагають учневі долати різні вади мовлення. Рекомендуємо використовувати на логопедичних заняттях та уроках такі вправи:

- відтворення заданого ритму;
- відплескування ритму куплета пісеньки;
- відплескування ритмічного малюнка з приговорюванням;
- тупотіння на місці з приговорюванням тексту;
- марширування під музику.

З цією метою бажано вчити дітей промовляти скоромовки, вірші.

Наприклад:

Ма ші ка ша на до Ї ла,

Ма ша ка шу не до Ї ла.

Ма ша ка шу до Ї дай.

Ма ту сі ти не за ва жай!

Мур ли ка мур ко че —

Мо ро зи ва хо че.

Мур ли ко ру день кий,

За мерз неш, дур нень кий.

Вважаємо, що логоритміка корисна тим дітям, які мають проблеми мовленнєвого розвитку, особливо з діагнозом заїкування та порушеннями звуковимови. Робота з корекції мовлення розумово відсталих учнів має свої складнощі та відбувається дуже повільно, через пасивне ставлення учнів до своїх мовленнєвих дефектів. Використання логоритмічних вправ дає змогу створити позитивний емоційний настрій, мотивацію до виконання логопедичних вправ та завдань.

-

- Ігри, спрямовані на розвиток уваги.

Ігри рекомендовані дітям із психомоторною гіперактивністю, зниженим настроєм, патологічними страхами, раннім дитячим аутизмом, затримкою психічного розвитку.

1. «Що чути?»

Мета гри: розвивати вміння швидко зосереджуватися.

Варіант 1. (для дітей 6-7 р.) Ведучий пропонує дітям послухати і запам'ятати те, що відбувається за дверима. Потім він просить розповісти те, що вони чули.

Варіант 2. (для дітей 7-8 р.) За сигналом ведучого увага дітей повертається з дверей до вікна, з вікна до дверей. Потім дитина повинна розповісти, що відбувається.

2. «Будь уважний» (для дітей 6-7 років)

Мета гри: стимулювати увагу вихованців.

Діти граються. Потім за сигналом ведучого „зайчики” діти повинні стрибати, „раки” – задкувати назад, „птахи” – бігати, розкинувши руки в сторони, „лелека” – стояти на одній нозі.

Для дітей 8-10 років слова, попередньо домовившись, замінити різними звуками.

3. «Слухай звуки» (для дітей 8-10 років)

Мета гри: розвивати активну увагу дитини.

Діти граються. Ведучий домовляється, що під час звучання ноти нижнього регістру, діти стають в позу „плакучої верби” (ноги на ширині плечей, руки злегка розведені в ліктях і звисають, голова схилена до плеча). Якщо звук взятий в верхньому регістрі, діти стають в позу „тополі” (п'ятки разом, руки підняті вгору, дивитись на кінчики пальців).

4. «Слухай плескання» (для дітей 6-7 років)

Мета гри: розвивати активну увагу.

Діти йдуть колом. Коли ведучий плесне в долоні один раз, діти повинні зупинитися в позі „лелеки” (стояти на одній нозі, руки в боки). Якщо ведучий плесне в долоні двічі, треба прийняти позу „жабки” (присівши, п'ятки разом, носки і коліна в сторони, руки між ногами на підлозі). На три плескання діти знову граються або йдуть по колу.

4. „Чотири стихії” (для дітей 7-9 років)

Мета гри: розвиток уваги, яка пов'язана із координацією слухового і рухового аналізаторів.

Діти сидять в колі. За сигналом ведучого „земля” всі опускають руки вниз, „вода” руки вперед, „повітря” – вгору, „вогонь” – обертають руки в ліктьових суглобах.

5. „Гави” (для дітей 7-8 років)

Мета гри: розвиток довільної уваги.

Діти йдуть по колу, тримаючись за руки. За сигналом ведучого зупиняються, роблять чотири плескання в долоні, повертаються кругом і продовжують рух. Напрямок міняється, після кожного сигналу. Той, хто не виконав правильно завдання, вибуває з гри.

6. „Канон” (для дітей 8-10 років)

Мета гри: розвиток довільної уваги.

Діти стоять один за одним. Руки лежать на плечах того, хто стоїть попереду. Почувши перший музичний такт, перша дитина піднімає праву руку вгору, другий такт – друга дитина, і так далі. Коли праву руку піднімуть всі діти, на черговий такт починають піднімати в тому ж порядку ліву руку. Піднявши ліву руку, діти під музику по черзі опускають руки вниз.

7. „Канон” (для дітей 6-7 років)

Мета гри: розвиток довільної уваги.

Діти стоять в колі. Під хороводну пісню „Селезень” діти по черзі виконують наступні рухи: один присідає і підводиться, другий плескає в долоні, третій присідає і підводиться і т. д.

8. „У магазині дзеркал” (для дітей 6-10 років)

Мета гри: розвиток спостережливості, уваги, пам'яті; відчуття впевненості; уміння підкорятися вимогам інших.

В магазин дзеркал увійшла людина, на плечі якої сиділа мавпочка. Вона побачила себе в дзеркалах (дзеркала-діти) і подумала, що це інші мавпочки. Щоб не робила мавпочка, „дзеркала” повторюють її рухи.

9. „Друкарська машинка” (для дітей 6-7 років)

Кожна дитина привласнює собі назву однієї з букв алфавіту. Потім за сигналом ведучого починають друкувати слово (фразу) – перша буква плескає в долоні, потім – друга і т. д.

11. Букви алфавіту (для дітей 6 років)

Кожній дитині надається певна буква алфавіту. Ведучий називає букву і та дитина, якій привласнена буква, плескає в долоні (присідає, робить певний рух, тощо).

12. Протилежні рухи (для дітей 6-10 років)

Мета гри: розвиток довільної уваги і пам'яті. Ведучий показує рухи, а діти повинні виконувати протилежні. Наприклад, ведучий піднімає руки вгору – діти опускають вниз, присідає – діти підводяться і т. д.

Рухи ускладнюються відповідно до віку дітей.

13. Впізнаємо один одного за голосом із заплющеними очима (для дітей 6-10 років)

14. Впізнаємо за звуком птаха, тварину, комаху і т.д. (для дітей 6 років)

15. „Переходи” (для дітей 7-10 років)

Мета гри: розвиток спостережливості.

За сигналом ведучого вишикуватись за зростом (перший – найменший, останній – найвищий), кольором волосся, віком і т. д.

Гру можна проводити в двох командах (як змагання), супроводжуючи відповідною музикою.

Ігри, спрямовані на розвиток пам'яті.

1. «Запам'ятай рухи» (для дітей 6-7 років)

Мета гри: розвиток моторно-слухової пам'яті.

Діти повторюють рухи рук і ніг за ведучим. Коли запам'ятають їх послідовність, повторюють їх в зворотному напрямку.

2. «Запам'ятай свою позу» (для дітей 6-7 років)

Мета гри: розвиток моторно-слухової пам'яті.

Кожна дитина повинна стати в будь-яку позу і запам'ятати її. Коли ведучий дасть сигнал, діти розбігаються, за наступним сигналом діти повинні повернутися на місця і стати в ту саму позу.

3. «Слухай і виконуй» (для дітей 8-9 років)

Мета гри: Розвиток уваги і пам'яті.

Ведучий називає і повторює 1-2 рази декілька різних рухів, не показуючи їх. Діти повинні виконати рухи в тій же послідовності, в якій були названі ведучим.

Для дітей 10 років завдання можна ускладнити: виконати рухи в зворотному порядку або спочатку перший рух, потім – останній і т. д.

4. «Запам'ятай пози» (для дітей 6-10 років)

Мета гри. Розвиток спостережливості.

За сигналом ведучого діти приймають різні пози. За наступним сигналом всі розбігаються, а хтось, кого обрали, повинен відтворити всі пози.

Для дітей молодшого віку кількість учасників гри не повинна бути дуже великою.

5. „Художник” (для дітей 6-10 років)

Мета гри. Розвиток спостережливості.

Дитина грає роль художника. Вона уважно роздивляється того, кого буде „малювати”, а потім відвертається і дає словесний портрет.

6. „Тінь” (для дітей 6-10 років)

Мета гри. Розвиток спостережливості.

Гра проводиться в парах. Діти йдуть один за одним на відстані 2-3 кроків. Друга дитина – це „тінь” першого і повинна точно відтворювати всі рухи першої дитини.

Рекомендований музичний супровід: муз. А. Петрова до кінофільму „Синій птах”.

7. «Прогулянка» (для дітей 9-10 років)

Мета гри: розвиток спостережливості.

Діти йдуть вервечкою один за одним по вузькій стежинці лісом (берегом річки, вздовж урвища тощо) і обходять всі «перешкоди», тобто по черзі повторюють всі рухи того, хто йде першим.

За сигналом ведучий змінюється, група продовжує прогулянку.

8. «Заборонений номер» (для дітей 6-7 років)

Мета гри: розвиток пам'яті і уваги.

Гравці стоять у колі. Вибирається цифра, яку не можна вимовляти, замість цього необхідно плеснути в долоні. Наприклад, заборонена цифра „3”. Починається гра, перша дитина каже «один», друга – «два», а третя плескає в долоні три рази, четверта дитина каже „4” і т. д.

9. «Заборонений рух» (для дітей 6-7 років)

Мета гри: розвиток пам'яті і уваги.

Діти стоять обличчям до ведучого. Під муз. І.Дунаєвського „До чого ж гарно навкруги” на початок кожного такту повторюють рухи для рук, які показує ведучий.

Потім вибирається один рух, який заборонено повторювати. Той, хто повторить заборонений рух, вибуває з гри.

10. «Хто що робив» (для дітей 6-8 років)

Мета гри: розвиток спостережливості, уваги, пам'яті.

Діти стоять у групах по 3 особи. Під музику Д.Кабалевського „Весела казочка” роблять по черзі різні рухи і повторюють ці рухи тричі. Четверта дитина повинна запам'ятати, що вони робили і повторити ці рухи 4 рази.

11. «Розвідники» (для дітей 7-10 років)

Мета гри: розвиток спостережливості, уваги, пам'яті.

В кімнаті в довільному порядку розставлені стільці. Одна дитина (розвідник) йде через кімнату, обходячи стільці з будь-якої сторони, а друга дитина (командир) повинна, запам'ятавши дорогу, провести загін тим же шляхом.

Варіант гри: командир повинен провести загін зворотнім шляхом, тобто почати звідти, куди прийшов розвідник і закінчити там, де він вийшов.

12. „Кольори” (для дітей 8-10 років)

Мета гри: розвиток пам'яті.

Ведучий пропонує по черзі називати дітям п'ять предметів одного кольору (жовтого, синього). Той з дітей, хто не зможе за 1 хвилину пригадати п'ять предметів названого кольору, вибуває з гри. Повторювати названі предмети не дозволяється.

- Етюди, спрямовані на висловлення основних емоцій

Мета: розвиток здатності розуміти емоційний стан другої людини і вміння адекватно висловити свій емоційний стан.

- 1. „Що там відбувається” (для дітей 6-7 років)

Хлопчики стоять у колі і щось роблять, нахиливши голови вниз. Поруч зупинилась дівчинка. „Що відбувається?”, – подумала вона, але підійти не наважилась.

Виразні рухи: голова повертається в бік дії, що відбувається, пильний погляд.

Поза: вага тіла на висунутій вперед нозі, одна рука на стегні, друга опущена вниз.

2. „Зосередженість” (для дітей 8-10 років)

Командир сидить за столом і уважно вивчає карту. Він обмірковує план наступу на ворога.

Виразні рухи: ліва рука опирається ліктем у стіл і підтримує голову, нахилену вліво, вказівний палець правої руки рухається по уявній карті.

Міміка: злегка примружені очі, нижня губа закушена.

3. „Роздуми” (для дітей 7-8 років)

Хлопчик збирав в лісі гриби і заблукав. Нарешті він вийшов на великий шлях. Але в яку сторону йти ?

Виразні рухи: Дитина стоїть, руки складені на грудях або одна рука на грудях підтримує другу, на яку спирається підборіддя.

- Етюди, спрямовані на висловлювання здивування

1. «Круглі очі» для дітей (7-8 років)

Хлопчик зайшов в під'їзд і побачив, що там «бігає» ганчірка. Він підняв ганчірку і побачив кошеня.

2. „Вожатий здивувався” для дітей (8-10 років)

Ведучий читає уривок з вірша С. Маршака „Рассеянный с улицы Бассейной”. Потім обирають вожатого трамвая, до якого звертається пасажир.

Поза: брови і верхні повіки піднімаються.

- Етюди, спрямовані на висловлювання здивування і радості

1. „Квітка” (для дітей 6-7 років)

Теплий промінчик впав на землю і зігрів в землі насінину. Із насінини проклюнувся паросток. Із паростка виросла чудова квітка. Ніжитья на сонечку квітка, підставляє теплу і сонцю кожную свою пелюстку, повертаючи голівку за сонцем.

Виразні рухи: Сісти наприсядки, голову і руки опустити: піднімається голова, випрямляється корпус, руки піднімаються в сторони – квітка розквітла; голова злегка відкидається назад, повільно повертається за сонцем.

Міміка: очі напівзаплющені, обличчя розслаблене.

2. „Ласка” (для дітей 6-8 років)

Дівчинка з посмішкою гладить і притискає до себе пухнасте кошеня. Кошеня прикриває очі від задоволення, муркоче і третяся головою об руки дівчинки.

3. „Зустріч з другом” (для дітей 7-9 років)

У хлопчика був друг. Але прийшло літо і хлопчики розсталися. Друг поїхав до бабусі в село, а хлопчик залишився в місті. Сумно йому без друга. Аж раптом він йде по вулиці і бачить, як на зупинці з автобуса виходить його друг. Як вони зраділи!

Виразні рухи: посмішка.

4. „Нова лялька” (для дітей 6-7 років)

Дівчинці подарували ляльку. Вона радіє, весело стрибає, крутиться, грає з лялькою.

Рекомендовано проводити під муз. П. Чайковського „Нова лялька”.

5. „Чунга-Чанга” (для дітей 6-9 років)

Мандрівник приплив на своєму човні до чарівного острова, де всі веселі і безтурботні.

Як тільки він зійшов на берег, його оточили мешканці цього острова. З веселою посмішкою вони пританцьовували під муз. В. Шаїнського, „Чунга-Чанга” і співали.

6. „Ключ знайшовся” (для дітей 8-10 років)

Хлопчик вчиться в школі. Він приходить додому раніше від батьків, тому у нього є свій ключ від квартири. Зараз він дістане з портфеля ключ, увійде до квартири. Але де ж ключ? Хлопчик шукає ключа в кишенях, портфелі, на землі. Немає! Хлопчик засмутився, мама й тато прийдуть пізно. Що йому робити?

Він пішов на вулицю і почав шукати ключ. Шукав довго і нарешті побачив (під лавкою, в кущах і т.д.). Хлопчик схопив ключ і застрибав на radoщах, а потім, підстрибуючи, побіг додому.

- Етюди, спрямовані на висловлювання страждання і печалі.

1. „Північний полюс” (для дітей 6-8 років)

У дівчинки Жені була чарівна квіточка. Захотіла Женя попасти на Північний полюс, відірвала від квіточки пелюстку, підкинула вгору і сказала «Хочу бути на Північному полюсі».

І Женя опинилась в літньому платті на Північному полюсі, а там мороз 50 градусів.

Виразні рухи: коліна стиснуті, руки біля рота, дихати на пальці.

2. „Старий гриб” (для дітей 7-9 років)

Старий гриб ось-ось упаде. Його слабка ніжка не витримує важкої шляпки.

Виразні рухи: ноги розставлені, коліна ледь зігнуті, плечі опущені, руки звисають вздовж тулуба, голова хилиться до плеча.

3. „Попелюшка” (для дітей 8-10 років)

Дівчинка грає Попелюшку, яка приходиться додому після балу дуже сумною: вона загубила черевичок...

Виразні рухи: похилена голова, зведені брови, опущені кутки губ, повільна хода.

4. „Острів плакс” (для дітей 6-8 років)

Мандрівник потрапив на острів, де живуть плакси. Він намагається заспокоїти то одну, то другу дитину, але всі відштовхують його і продовжують плакати.

Рекомендована муз. Д. Кабалевський „Плакса”

Міміка: брови підняті і зсунуті, рот напіввідкритий.

- Етюди, спрямовані на висловлювання відрази і презирства.

1. „Солоний чай” (для дітей 6-8 років)

Бабуся випадково насипала в цукорницю солі замість цукру. Онук захотів чаю. Він налив гарячого чаю в чашку, насипав дві ложечки цукру, перемішав і ковтнув. Як неприємно стало в роті!

Виразні рухи: голова нахилена назад, брови нахмурені, очі примружені, верхня губа підтягнута до носа, ніс зморщений – дитина виглядає так, неначе вона подавилась і спльовує.

2. «Бруд» (для дітей 6-8 років)

Хлопчик взув нові черевики і пішов в гості до друга. Йому треба перейти вулицю, де робили ремонт і все розкопано. Недавно пройшов дощ і на дорозі було брудно. Хлопчик йшов обережно, намагаючись не забруднити черевики.

Виразні рухи: ступати на кінчиках пальців, роблячи вигляд, що вибирає більш чисте місце.

3. „Дівчинка, що наступила на хліб” (для дітей 9-10 років)

Дівчинка Інга була гарненькою, але гордою і зазнайкуватою. Жила вона у багатих людей, її мати була бідною. Одного разу Інга пішла провідати свою матір. Вона одягла свою найкращу суконьку, нові черевички і пішла по дорозі, намагаючись не забруднити черевиків. Але стежинка йшла через болото, де було брудно. Інга кинула в болото хліб, щоб не забруднити черевики. Але ледве вона наступила на хліб, зразу ж провалилась в болото до Молотниці. Молотниця жила на болоті і варила пиво. Від бочок з пивом дуже смерділо, а в щілках між ними сиділи жаби. Ось куди потрапила Інга. Опинившись у цьому місці Інга затремтіла і відчула, що її тіло кам'яніє.

4. Гидке каченя (для дітей 8-10 років)

За мотивами казки Г.Х. Андерсена.

Епізод на пташиному дворі, коли птиці і люди виказують презирливе ставлення до каченяти, яке не схоже на інших каченят.

Виразні рухи: відраза: голова відкинута назад, брови насуплені, очі примружені, ніздрі роздуваються і зморщуються, кути губ опущені або навпаки, верхня губа підтягується вгору.

Прийиженість: голова нахилена вниз, плечі зведені вперед.

5. Дюймовочка у майських жуків (для дітей 8-10 років)

За мотивами казки Г.Х. Андерсена.

Епізод, коли майський жук приносить Дюймовочку на дерево, де він живе.

Діти зображають майських жуків, що з презирством розглядають Дюймовочку.

Виразні рухи: дивитися зверху вниз, голова закинута назад, брови підняті, обличчя витягнуте. Висловлюють презирство рухами: відсторонення, відхід від того, кого зневажають, нібито відчуваючи нудоту.

- Етюди, спрямовані на висловлення гніву.

1. Сердитий дідусь (для дітей 6-7 років)

До дідуса в село приїхав Петрик і зразу пішов гуляти. А якщо з лісу прийде вовк, що буде з Петриком? Дідусь розсердився.

Міміка: нахмурені брови.

Рекомендований музичний супровід: музика С. Прокоф'єва із симфонічної казки „Петро і вовк”.

2. Гнівна гієна (для дітей 7-8 років)

Гієна стоїть біля одинокої пальми (стілець). У листі пальми ховається мавпочка. Гієна чекає, поки мавпочка знесилить від голоду і зістрибне на землю. Тоді вона з'їсть мавпочку. Гієна гнівається, коли хтось наближається до пальми, бажаючи допомогти мавпочці.

Виразні рухи: посилене жестикулювання.

Міміка: зсунуті брови, наморщений ніс, надуті губи.

3. Розгнівана Ведмедиця (для дітей 8-10 років)

На галявинці хлопчик побачив маленьке ведмежатко і захотів погратися з ним. Раптом почулося грізне ричання і хлопчик побачив, що на нього йде, піднявши передні лапи, велика ведмедиця. Хлопчик швиденько заліз на велике дерево. Ведмедиця стала сердито дерти дерево кігтями, гарчати, гнівно дивлячись на хлопчика.

Раптом десь заскавучало ведмежатко. Ведмедиця побігла до нього. Хлопчик ще трохи посидів на дереві і побіг додому.

Виразні рухи: зсунуті брови, відставлені губи, наморщений ніс, гарчання, тіло дрижить, посилене жестикулювання.

- Етюди, спрямовані на висловлення страху.

1. Страх (для дітей 6-7 років)

Хлопчик боїться самотності. Він непорушно сидить на стільці і зі страхом дивиться на двері... Раптом в іншій кімнаті хтось причаївся?

Рекомендований музичний супровід: М.Мясковський „Тривожна колискова”.

Виразні рухи: голова відкинута назад і втягнута в плечі.

Міміка: брови піднімаються вгору, очі розширені, рот відкритий ніби для крику.

2. Гроза (для дітей 6-7 років)

За вікном гроза. Ллє дощ. Блискають блискавки. Гримить грім.

Дитина одна вдома. Вона стоїть біля вікна. Їй страшно.

Рекомендований музичний супровід: М. Раухвергер „Грім”.

Виразні рухи: голова закинута і втягнута в плечі, очі широко розплющені, долоні нібито відгороджують від обличчя страшне видовище.

3. Момент відчаю (для дітей 7-9 років)

Хлопчик приїхав з батьками в чуже місто. На вокзалі він заблукав. Хлопчик не знає, куди йти.

Рекомендований музичний супровід: М. Лисенко „Момент відчаю”.

Виразні рухи: голова нахилена вперед і втягнута в плечі, плечі підняті, брови підняті вгору і зсунуті, губи розкриті таким чином, що видно верхній ряд зубів, одна рука з силою стискає другу.

4. „Нічні звуки” (для дітей 8-10 років)

Каченятко втекло з пташиного двору. Ніч застала його в лісі. Почалася злива, піднявся вітер. Дереву голосно скрипіли і гнулися під напором вітру майже до землі, а каченяті здавалося, що його хапають мокрі лапи. Кричали сичі, а йому здавалося, хтось плаче від болю. Довго бігало каченятко лісом, поки знайшло місце, де можна сховатися.

Рекомендований музичний супровід: Ф. Бургмюллер „Балада”.

В залі темніє. Поки звучить музика, діти, крім одної дитини, що зображає каченя, зображають дерева, пеньки, завивають, ухкають і т.д. Каченятко ховається в маленькій печерці (під столом) і дрижить.

Коли закінчується музика, запалюється світло. Діти підходять до каченятка і слухають, як у нього б’ється серце та заспокоюють його.

- **Етюди, спрямовані на висловлення емоцій провини та сорому.**

1. „Соромно” (для дітей 6-8 років)

Хлопчик зламав пульт дистанційного управління. Він сказав, що це зробив молодший брат. Брата покарали. Старшому брату було соромно.

Виразні руки: голова нахилена вперед, брови підняті і зсунуті, кутики рота опущені.

2. Винуватий (для дітей 7-9 років)

Хлопчик розбив вазу і мама його сварить. Хлопчик відчуває свою вину.

Виразні рухи: голова нахилена вперед і втягнута в плечі, плечі підняті. Ноги прямі, п’ятки зсунуті, руки висять вздовж тіла.

Міміка: брови йдуть вгору і сходяться, кутки губ опущені.

3. „Чуня просить вибачення” (для дітей 7-10 років)

Від хвалька-поросятка Чуні пішли його друзі – їжачок та білочка. Чуня їх кличе:

Де ви, вірні друзі?
Чуні допоможіть!
За хвастоці і сміх
Ви мене вибачте.

Виразні рухи: перший – другий рядок: повертати голову в різні боки, брови підняті, руки витягнуті вперед.

Третій – четвертий рядок: опущена голова, брови підняті, губи витягнуті і злегка надуті, руки висять вздовж тіла.

- **Етюди, спрямовані на відображення позитивних рис характеру.**

1. Уважний хлопчик (для дітей 6-7 років)

Вулицею йшла жінка з пакунками. У неї впав згорток, хлопчик побачив це, підняв згорток і подав жінці. Жінка йому подякувала.

2. Добрий хлопчик (для дітей 6-8 років)

Маленька дівчинка гралася на снігу і загубила рукавичку. У неї змерзли пальчики. Хлопчик це побачив і одягнув їй на руки свою рукавичку.

3. Монетка і морозиво (для дітей 7-9 років)

Мама дала дівчинці гроші на морозиво. Дівчинка швиденько побігла і не помітила, як гроші випали у неї з кишеньки. Хотіла дівчинка купити морозиво, а грошей в кишені немає. Пішла назад цією дорогою і думає, де ж вона загубила гроші. А гроші знайшов хлопчик. Він теж вирішив купити морозиво. Хлопчик йшов назустріч дівчинці і вона його спитала: "Ти не бачив гроші? Мені дала мама, а я їх загубила. «Ось твої гроші!» – хлопчик повернув дівчинці пропажу. „Ти чесний”, – сказала дівчинка. Вона купила морозиво і поділилися з хлопчиком.

4. Так буде справедливо (для дітей 8-10 років)

Мама пішла в магазин, а брати зразу почали пустувати – бігали, боролись, кидали один одному подушку. Раптом клацнув замок. Старший брат подумав, що це повернулася мама і швиденько сів на диван. А молодший брат не помітив, що прийшла мама і продовжував підкидати подушку. Мама поставила його в куток. Старший брат піднявся з дивана і став поруч з братом.

„Чому ти став в куток, я ж тебе не карала?» – запитала мама. „Так буде справедливо, бо це я придумав гратися подушкою” – відповів старший син. Мама посміхнулася і пробачила обох.

- Етюди, спрямовані на висловлення негативних рис характеру.

1. Нахаба (для дітей 7-8 років)

Хлопчик сидить на лавці під вікном і барабанить. Із під'їзду вийшла жінка і попрохала його перейти в інше місце: "Ти граєш під нашими вікнами, а в мене тільки що заснула хвора донечка". «А мені що?» – крізь зуби відповів хлопчик і продовжував барабанити ще голосніше.

2. Ябедник (для дітей 8-10 років)

Хлопчик заважає малювати дітям, забирає олівці, малює в чужих малюнках. Діти проганяють його. Хлопчик плаче і біжить до вчителя, скаржитись, що його образили.

Рекомендовано музичний супровід: С. Слонимський „Ябедник”.

3. Чуня - задавака (для дітей 6-8 років)

Поросятко Чуня хвалиться перед Білочкою і Їжачком, що не боїться вовка:

Я стукну Вовка по носі,
Я дам йому в вухо,
Я зріжу у нього хвіст!
Нехай Вовк боїться!

Виразні руки: голова повернута і відкинута назад, брови підняті, плечі розвернуті, ноги злегка розставлені, права рука лежить на стегні, ліва робить загрозливі рухи.

4. Егоїст (для дітей 8-9 років)

Мама принесла до чаю 3 тістечка. Хлопчик взяв собі одне тістечко і показав пальцем на два інших: "А ці я з'їм увечері". Мама подумала: „Мій син – егоїст”.

- **Ігри, спрямовані на співставлення різних рис характеру.**

1. Хлопчик-навпаки” (для дітей 7-9 років)

Жив собі хлопчик, який дуже хотів сподобатися людям. Як тільки він когонебудь бачив, починав стрибати, кривлятися. Люди відверталися й проходили повз нього.

Але один добрий чоловік взяв хлопчика до себе.

Стали вони жити разом. Добрий чоловік каже: „Зачини двері”, – а хлопчик їх відкривав, каже: ”Роби уроки”, – а хлопчик біжить на вулицю.

Добрий чоловік зрозумів, що це хлопчик-навпаки. Він не став сварити хлопчика, а сам став говорити все навпаки: «Побий цю плаксу» – і хлопчик заспокоював її. „Відкрий двері, коли підеш на вулицю” – і хлопчик зачиняв їх.

Так вони й жили.

2. Рожеве слово „привіт” (для дітей 8-10 років)

Один хлопчик загубив всі гарні слова і залишилися в нього лише «погані».

Мама відвела хлопчика до лікаря, а лікар сказав: „Відкрий рота, висунь язик, подивися вгору, подивися на кінчик свого носа, надми щоки». І потім звелів хлопчику шукати гарні слова. Спочатку він знайшов (показує відстань в 30 см) слово « у-у-ур» – погане, потім відстань 5-10 см) – «відчепись!» – теж погане.

І нарешті він знайшов рожеве слово „привіт”, взяв його з собою, навчився говорити багато інших хороших слів і став гарним хлопчиком.

3. Противний перстень (для дітей 7-9 років)

Злий чарівник вирішив зробити з доброго хлопчика злого і гидкого. Він взяв перстень, який, коли надінеш, стаєш злим, гидким, і кинув його перед хлопчиком. Хлопчик надів цей перстень і став поганим: йому хочеться всіх бити, все ламати, що він і починає робити. Нарешті втомившись, засинає. До дітей, яких він образив, підходить добрий чарівник і пропонує зняти противний перстень, доки хлопчик спить.

Перстень зняли – хлопчик прокидається. Він знову гарний і добрий, просить у всіх вибачення. Добрий чарівник ламає перстень – злий чарівник гине. Діти веселяться, радіють.

- **Ігри, що сприяють корекції агресивності.**

1. «Вільний стілець»

Мета: підвищити рівень згуртованості.

Діти об'єднуються у дві групи: ”троянди” та „мімози”. „Троянди» утворюють коло, сідаючи на стільці, а „мімози” стають за спинами з опущеними вниз руками. „Троянди” повинні за допомогою невербальної поведінки (тестів, міміки) непомітно для „мімоз” домовитися помінятися місцями. Завдання „мімоз” – затримати своїх „троянд”, притримуючи їх за плечі.

2. «Тух - тиби – дух»

Мета: зняти негативні емоції у прийнятій формі.

Особливе слово-заклинання. „Тух-тиби-дух” проти поганого настрою, образи і розчарувань, діє по справжньому, коли не розмовляєш. Як тільки захочеться поговорити, треба зупинитися навпроти одного з учасників, подивитися йому в очі і тричі сердито-пресердито вимовити чарівне слово „Тух-тиби-дух”.

Потім продовжувати ходити по кімнаті. Час від часу зупинитись перед ким-небудь і знову вимовляти чарівне слово.

3. „Добра тварина”

Мета: сприяти згуртованості і навчати розуміти інших, надавати підтримку і співчувати.

Діти стають у коло і беруться за руки. Ведучий каже:”Ми одна велика, добра тварина. Давайте послухаємо як вона дихає. А тепер подихаємо разом. На вдих робимо крок уперед, на видих – крок назад. Вдих-два кроки вперед, видих – два кроки назад. Так не тільки дихає тварина, так само чітко і рівно б’ється її велике серце. Ми всі беремо подих серця цієї тварини собі».

4 „Мішечок гніву”

Мета: можливість висловити вербальну агресію. Дитина може підійти до „мішечка” і якнайгучніше покричати в нього.

5. «Розтопи коло»

Мета: сприяти згуртованості групи.

Діти встають в коло і беруться за руки, одна дитина заходить в коло, його завдання – розтопити коло своїм теплом. Коло випускає тільки того, хто зможе сказати добрі і лагідні слова про кого-небудь з кола, висловити подяку, назвати найкращі людські якості.

6 „Обережні рухи”

Мета: зниження агресивності.

Діти сідають в коло. Необхідно з заплющеними очима постукати себе по голові зліва і справа одночасно. Це повинно бути схожим на падіння крапель дощу. Потім необхідно ударити сильніше, але так, щоб не завдати болю.

Після того, як кожен розрахеє силу своїх рухів, стати парами і провести вправу з партнером.

Один з партнерів стукає руками іншого по спині, але так, щоб не завдати болю.

7.„Розмова через скло”

Мета: розвиток невербальних засобів комунікацій.

Одному з дітей повідомляють якусь інформацію для його товариша, дитина за допомогою жестів намагається передати її товаришу, уявивши між ним і собою звуконепроникне скло.

8 „Мухи”

Мета гри: зниження агресивності.

Ведучий пробує розігнати „мух”, розмахуючи руками. Мухи дратують його, намагаючись не попастися.

Варіанти гри: 1. „Мухи” повинні забрати іграшку, що стоїть біля ведучого і не попастися.

2. „Мухи” повинні літати мовчки.

3. В грі може бути двоє ведучих.

4. Діти дратують ведучого парами, не розмикаючи рук.

9. Зло шукаю - покажу.

Мета гри: вчити дітей висловлювати власні переживання.

Ведучий: „Раз, два, три! Де зло ховається – покажи, а потім поясни.

Закрити очі, підняти вгору руки і пальцем показати, де у вас зло ховається?

Дихальна гімнастика О. Н. Стрельникової

Зміст	Організаційно-методичні вказівки
<p>1. «Долоньки». Стояти прямо. В.п. – руки зігнуті в ліктях, долоні вперед. 1 – пальці зігнуті в кулак, вдих; 2 – в.п. – вдих</p>	<p>Лікті вниз. Після кожного циклу – відпочинок 3-4 с. Активний вдих носом, пасивний видих ротом. Дихальні рухи виконуються тільки одночасно з рухами руками.</p>
<p>2. «Погончики» Стояти прямо. В. п. – пальці стиснуті в кулаки, біля пояса. 1 – кулаки вниз, вдих; 2 – в.п. – видих</p>	<p>Під час рухів чергувати напруження й розслаблення. Вище пояса руки не піднімати. Рух униз різкий, ніби віджимаючись від підлоги.</p>
<p>3. «Насос». Стояти прямо. 1 – нахил вперед, вдих; 2 – випрямитися, видих.</p>	<p>Нахил не низький, спина округлена. Руками не торкатися підлоги, вдих у другій половині нахилу. Плечі округлені, рот ледь відкритий. Повертаючись у в. п., до кінця не випрямлятися.</p>
<p>4. «Кішка» 1 – напівприсід, поворот вправо, руки до пояса, пальці в кулак, вдих; 2 – повернутися обличчям вперед, видих; 3 – поворот вліво, вдих; 4 – повернутися прямо, видих</p>	<p>П'ятки на підлозі. Коліна згинати злегка. Спина пряма, поворот тільки в талії</p>
<p>5. «Обійми плечі» Стояти прямо, руки до плечей, зігнуті в ліктях. 1 – руки паралельно одна одній, голова назад, Вдих; 2 – в. п. , видих.</p>	<p>Руки рухаються на зустріч одна одній, наскільки можливо. Руки широко не розводити й не напружувати. Вдих на стиску грудної клітки</p>
<p>6. «Великий маятник» Стояти прямо. 1 – нахил вперед, руки вниз, вдих; 2 – в.п., видих; 3 – нахил назад, прогнутися, руки охоплюють плечі, вдих; 4 – в. п., видих.</p>	<p>Вдих – на стиску грудної клітки.</p>
<p>7. «Кроки». Стояти прямо, напівприсід.</p>	<p>Носок униз, видих пасивний через рот.</p>

<p>1 – крок уперед правою ногою, вдих, повернутися у в.п. – видих; 2 – крок уперед лівою ногою, вдих, повернутися у в.п. – видих. Аналогічні вправи, але кроки робити назад</p>	<p>Нога відведена назад і зігнута в коліні.</p>
<p>6. Вимовляння звуків п-ф-ф-ф</p>	<p>Відновлення дихання. Виконувати повільно, спокійно. Губи складені трубочкою.</p>

РОЗВИВАЛЬНА КІНЕЗІОЛОГІЧНА ПРОГРАМА

Вправи для розвитку міжпівкульної взаємодії.

Комплекс №1.

1. Кілочко.

Почергово і якнайшвидше перебирайте пальці рук, з'єднуючи в кільце з великим пальцем послідовно вказівний, середній і т.д. Проба виконується в прямому (від вказівного пальця до мізинця) і у зворотному (від мізинця до вказівного пальця) порядку. На початку вправа виконується кожною рукою окремо, потім разом.

2. Кулак – ребро – долоня.

Три положення руки на площині столу. Долоня на площині, стиснута в кулак долоня, долоня ребром на площині столу, пряма долоня на площині столу. Виконується спочатку правою рукою, потім – лівою, потім – двома руками разом. Кількість повторень – по 8-10 раз.

3. Лезгинка.

Ліву долоню складіть у кулак, великий палець відставте убік, кулак розгорніть пальцями до себе. Правою рукою прямою долонею в горизонтальному положенні доторкніться до мізинця лівої. Після цього одночасно змініть положення правої і лівої рук. Повторіть 6-8 разів. Прагніть високої швидкості зміни положень.

4. Дзеркальне малювання.

Покладіть на стіл чистий аркуш паперу. Візьміть в обидві руки по олівцю чи фломастеру. Почніть малювати одночасно обома руками дзеркально-симетричні малюнки, літери. Під час виконання цієї вправи ви відчуваєте, як розслаблюються очі й руки. Коли діяльність обох півкуль синхронізується, помітно зросте ефективність роботи всього мозку.

5. Вуха – ніс.

Лівою рукою візьміться за кінчик носа, а правою рукою – за протилежне вуха. Одночасно відпустіть вуха і ніс, лясніть у долоні, змініть положення рук «із точністю до навпаки».

Комплекс №2.

1. Масаж вушних раковин.

Промасажуйте мочки вух, потім усю вушну раковину. Наприкінці вправи розітріть вуха руками.

2. Перехресні рухи.

Виконуйте перехресні координовані рухи одночасно правою рукою і лівою ногою (уперед, убік, назад). Потім зробіть те саме лівою рукою і правою ногою.

3. Хитання головою.

Дихайте глибоко. Розправте плечі, закрийте очі, нахиліть голову вперед і повільно розгойдуйте нею з боку в бік.

4. Горизонтальна вісімка.

Намалюйте в повітрі в горизонтальній площині цифру вісім три рази спочатку однією рукою, потім іншою, потім обома руками разом.

5. Симетричні малюнки.

Намалюйте в повітрі обома руками одночасно дзеркально симетричні малюнки (можна промальовувати таблицю множення, слова тощо).

6. Ведмежі погойдування.

Гойдайтеся з боку вбік, наслідуючи ведмедя. Потім підключить руки. Придумайте сюжет.

7. Поза скручування.

Сядьте на стілець боком. Ноги разом, стегно притуліть до спинки. Правою рукою тримайтеся за правий бік спинки стільця, а лівою – за лівий. Повільно на видиху повертайте верхню частину тулуба так, щоб груди опинилися навпроти спинки стільця. Залишайтеся в цьому положенні 5-10 с. Виконайте те саме в іншу сторону.

8. Дихальна гімнастика.

Виконайте ритмічний подих: вдих у два рази коротший за видих.

9. Гімнастика для очей.

Зробіть плакат-схему зорово-рухових траєкторій максимально можливої величини. На ній за допомогою спеціальних стрілок зазначені основні напрямки, у яких повинен рухатися погляд у процесі виконання вправи: униз, уліво, вправо, за годинниковою стрілкою і проти неї, по траєкторії «вісімки». Кожна траєкторія має свій колір: №1,2 – коричневий, №3 – червоний, №4 – блакитний, №5 –зелений.

Комплекс №3.

Попередньо намалюйте на картці (розміром із поштову листівку) дві лінії у вигляді символу Х. Зафіксуйте погляд на перетині цих ліній, виконуючи при цьому наступні вправи.

1. Стоячи.

Піднесіть (невисоко) ліву ногу, зігнувши її в коліні, і кістю (ліктем) правої руки доторкніться до коліна лівої ноги, потім те саме з правою ногою і лівою рукою. Повторіть вправу 7 разів. Коли рука торкається протилежного коліна, а погляд у цей момент сконцентрований на перетині ліній літери Х, ніби «перетинається» середня лінія лівої і правої півкулі мозку. Вправа допомагає двом півкулям працювати одночасно.

2. Паровозик.

Праву руку покладіть на ліву, одночасно роблячи 10-12 маленьких кіл зігнутою в ліктьовому суглобі лівою рукою, плечем уперед, потім стільки ж назад. Поміняйте позиції рук і повторіть вправу.

3. Перехресне марширування.

Зробіть 6 пар перехресних рухів, «маршируючи» на місті і торкаючись лівою рукою правого стегна і навпаки. Повторіть «марширування», виконуючи однобічні підйоми стегна-руки вгору. Потім знову повторіть вправу. Дивіться при цьому на перетин ліній літери Х. Вправу повторіть 7 разів. Різновид цієї вправи – ходіння з високим підніманням рук і ніг.

4. Млин.

Виконуйте так, щоб рука і протилежна нога рухалися одночасно, з обертанням очей вправо, вліво, вгору, вниз. При цьому торкайтеся рукою протилежного коліна, «перетинаючи середню лінію» тіла. Час вправи 1-2 хв. Подих вільний.

5. Перехрест.

Для виконання цієї вправи пропонується чистий лист щільного паперу з намальованим на ньому символом Х. Він розташовується на площині, на відстані приблизно 20 см від очей, при цьому його освітлення повинне бути нормальним і рівномірним. Необхідно протягом 45 с. дивитися в центр перехреста (після тижневих занять образ перехреста викликається довільно). Через 45 с. погляд переведіть на світле тло. З появою образу око закрийте, а перехрест повільно перенесіть в область чола, а потім у тім'я. Це символ єдності мозку. Вправу повторюйте 3 рази.

6. Вправа «Погляд уліво вгору».

Поза: правою рукою фіксуйте голову за підборіддя. Узявши олівець чи ручку, ліву руку викиньте убік і вгору під кутом 45 градусів так, щоб, закривши ліве око, правим не можна було бачити предмет у лівій руці. Після цього починайте робити вправу протягом 7 с. Дивіться на предмет у лівій руці, потім змінійте погляд на «прямо перед собою» (рахунок 1-2-3-4-5-6-7). Вправу виконуйте 3 рази, потім доводьте до 8 разів. Потім вправу виконуйте «з точністю до навпаки».

Уроки кінестетики

Вправи для розвитку творчого (наочно-образного) мислення (права півкуля)

У результаті вправ стабілізується психіка, розвивається інтуїція, активізуються творчі здібності.

Комплекс № 1

1. Стоячи. Хребет тримайте прямим. Очі закрийте. Пальці лівої руки покладіть на живіт (5 см. нижче пупка), кінчиками пальців правої руки розминайте куприк. При цьому уявіть в області куприка червону кулю, що розростається. Під час виконання вправи, можливо, відчуєте розпирання в області куприка. Потім навпаки – ліва рука на куприку, правої розтирайте живіт, уявляючи в області живота жовтогарячу кулю, що розростається.

2. Ліва рука в області пупка, права на грудях в області серця. Сильно тріть груди, уявляючи в області грудей зелену кулю, що розростається.

3. Ліва рука на животі. Вказівний палець правої руки знаходиться над верхньою губою, середній палець знаходиться під нижньою губою. Відкрийте рот. Розтирайте ділянку губ.

4. Ліва рука на животі, права – трохи вище міжбрів'я. Масажуйте правою рукою. Уявляйте в області чола блакитну кулю, що розростається.

5. Вдихайте лівою ніздрею, видихаючи через праву ніздрю. Вдихаючи, уявіть, як з повітрям „золотаво-срібна” енергія проходить через ліву ніздрю, ліву частину горла, ліву частину серця і шлунка і доходить до куприка. При вдиханні „жовта хвора енергія” виходить через праву частину тіла (печінка,

нирки, праву частину серця, праву частину горла і праву ніздрю). Потім вдихайте правою ніздрею, а видихайте лівою. Цикли повторіть по 3 рази.

6. Дивіться в центр між долонями, уявляючи кулю жовтого кольору. Витягніть руки вперед на рівні міжбрів'я. Вказівні й великі пальці складіть „будиночком” і дивіться між пальцями.

7. Сядьте на край стільця. Хребет тримайте прямим. Покладіть гомілку лівої ноги на коліно правої. Праву руку покладіть на гомілковостопний суглоб, торкаючись передньою областю зап'ястя. Зверху на праву руку, навхрест, покладіть ліву руку, торкаючись до правої руки тим самим місцем. Посидьте в такому положенні 1 хв. Потім поміняйте місцями руки і ноги і знову посидьте 1 хв.

Комплекс № 2

1. Закрийте очі. Масажуйте зони з'єднання верхніх і нижніх корінних зубів вказівними й середніми пальцями одночасно праворуч і ліворуч, зробіть голосний, розслаблюючий звук позіхання.

2. Встаньте і тримайтеся руками за спинку стільця. Розташуйте одну ногу перед корпусом тіла. Робіть випади на коліно ноги, виставленої вперед. Нога, розташована позаду, повинна бути прямою. Корпус тримайте прямо. Повторіть те саме для іншої ноги.

3. Сядьте на стілець, руки покладіть долонями вниз на стіл. Плечі розгорніть і розслабте. Робіть кругові рухи головою в напрямку до грудної клітки. Під час вдихання подих повинен проходити по центральній лінії тіла.

4. Сидячи в кріслі чи на підлозі на м'якій поверхні, підтримуйте себе, тримаючись руками за ручки крісла. Підніміть ноги і робіть ними кругові рухи спочатку в одну сторону, потім в іншу.

5. Сядьте, витягніть ноги і схрестіть їх. Кисті рук розгорніть долонями в сторони, переплетіть пальці в замок і на рівні грудей зручно виверніть їх. Розслабтеся, закрийте очі, дихайте глибоко.

Вправи для розвитку абстрактно логічного мислення (ліва півкуля)

Унаслідок виконання вправ поліпшується пам'ять, підвищується інтелектуальні можливості, розвиваються математичні здібності, активізується робота головного мозку.

Комплекс № 1

1. Відтягніть вуха вперед потім назад, повільно, рахуючи до 10. Починайте з відкритими очима, потім із закритими очима. Повторіть 7 разів.

2. Одну хвилину масажуйте щоки круговими рухами пальців. Двома пальцями малюйте кола на підборідді й лобовій частині обличчя. Рахуйте при цьому до 30.

3. Масажуйте верхні й нижні віка, не закриваючи око, 1 хв.

4. Масажуйте ніс подушечками вказівних пальців, натискаючи на шкіру від основи носа до ніздрів, 20 разів.

5. Відкрийте рот і нижньою щелепою робіть різку рухи, спочатку ліворуч праворуч, потім навпаки – 10 разів.

Комплекс № 2

1. Слон, що малює. Встаньте чи сядьте в позу слона. Коліна злегка підігнуті. Нахиліться головою плеча. Витягніть руку вперед і малюйте нею те, що бачите, великими мазками. Потім повторіть те саме з іншою рукою.

2. Погойдування головою. Із силою схопіть ліве плече правою рукою, головою. Повільно перетинайте середню лінію тіла, повертаючи ліворуч, потім праворуч. Розслабтеся. Зробіть два повних цикли подиху на три повороти голови. Повторіть те саме для іншого плеча.

3. Встаньте і тримайтеся руками за спинку стільця. Розташуйте одну ногу перед корпусом тіла, а іншу за ним. Робіть випади на коліно ноги, виставленої вперед. Нога, розташована позаду, повинна бути прямою.

4. Обертання шиї. Повертайте голову повільно зі сторони убік, дихайте вільно. Підборіддя повинно бути опущене якнайнижче. Розслабте плечі. Спочатку повертайте голову зі сторони убік при піднятих плечах, потім при опущених. Обертайте головою спочатку з відкритими очима, потім із закритими.

5. Сядьте на стілець, ноги витягніть вперед і схрестіть їх. Зробіть нахил уперед, намагаючись дістати руками пальці ніг. Нахиліть голову. Вдихайте, піднімаючи тіло, видихайте, нахилиючи. Повторіть вправу тричі і змініть перехресне положення ніг.

6. Перехресний крок. Робіть поперемінні перехресні рухи руками і ногами при ходінні на місці. Спочатку торкайтеся руками до протилежних ніг перед собою, потім за спиною. Можна супроводжувати стрибками на місці.

Вправи для координації очей і рук

Поліпшують навички читання і письма, поліпшують здатність візуального розрізнення, поліпшують координацію тіла. Тренують рухові навички, стимулюють сприйняття простору, поліпшують почуття центрування.

1. Вісімки. Закрийте очі. Пальцями однієї руки проведіть перед очима подовжню вісімку. Впливайте закритими очима за рухами пальців. Продовжуйте малювати, збільшуючи розміри вісімки. Під час вправи відпочиньте й відкрийте очі. Перевірте різкість зору.

2. Вісімки ліктями. Стоячи, розведіть ноги в сторони, злегка зігніть ноги в колінах. Проведіть половину вісімки правим ліктем. Очі повинні стежити за рухами ліктя. Змістіть центр вісімки назад. Змістіть центр вісімки назад, відсуваючи торс убік. Проробіть те саме з лівою стороною.

3. Крила. Устаньте. Ноги на ширині плечей. Коліна розслаблені. Потрясіть руками і зігніть лікті. Накресліть вісімку одночасно двома руками. Спочатку вперед, назад і вниз, потім угору, убік і вниз. Підборіддя повертається разом із рухами рук. Повторіть кілька разів, поки не відчуєте, що летите. Тепер паріть: руки відкриті й вільні. Під час вдихання нахиліться вперед, спираючись на носки. На видиху відхиліться назад. Ще раз вдихніть і уявіть, що летите.

4. Слон, що малює. Встаньте чи сядьте в позу слона. Коліна злегка підігнуті. Нахиліться головою до плеча. Витягніть руку вперед і малюйте те, що бачите, великими мазками. Потім повторіть те саме з іншою рукою.

5. Лежачи на спині, обійміть руками одне коліно, притискаючи його до грудей. Друга нога в розслабленому стані. Уявіть, що очі зв'язані за стегнами і розслабте їх. Дихайте глибоко. Нехай підколінні сухожилля добре розтягнуться.

6. Обхопіть лівою рукою зап'ястя правої руки й масажуйте. Повторіть те саме правою рукою.

7. З'єднайте руки на рівні очей. Носом накресліть лінію від однієї долоні по руці до плеча. Потім перед собою накресліть коло. Тепер орієнтуйтеся по другій руці. Повторіть в іншу сторону.

Вправи для розвитку візуальної і слухової пам'яті

1. Видихніть, відкрийте очі. Вдихніть, закрийте очі. Продовжуйте, видихаючи при світлі, вдихаючи в темряві. Нехай ваші очі цілком розслабляться, коли вони закриті. Відкрийте очі і покліпайте. Щоразу, відкриваючи очі, відзначайте те, що бачите. Зауважуйте усі вигини і форми, лінії і кути. Спочатку тільки темне, потім тільки світле.

2. Закрийте очі й уявіть, що на них світить сонце. Покліпайте очима так, начебто ловите сонячне світло. Візьміть сонячний промінь і подивіться на нього із закритими очима, насолоджуючись переливами квітів. Тепер уявіть темряву і розслабтеся.

3. Сядьте зручно, ноги нарізно, розслабте коліна. Обійміть руками голову, торкаючись правою рукою лівого вуха і навпаки. Пальцями висувайте потилицю вперед. Закрийте очі й покладіть голову на руки. Розгойдуючи зі сторони убік, глибоко дихайте, поміщаючи голову в «колиску». Відчуйте, що ваше тіло – це опора.

4. Кінчики випростаних пальців правої руки піднесіть до мізинця лівої зі злегка стиснутим кулаком. Далі стисніть, навпаки, пальці правої руки, розтягніть пальці лівої руки й підведіть кінчики середнього й безіменного пальців до мізинця правої руки.

Повторіть ці рухи швидко і поперемінно по 10 разів. Видих робіть через рот під час кожної переміни рук.

5. Розтисніть пальці лівої руки, злегка натисніть точку концентрації уваги, розташовану всередині долоні, великим пальцем правої руки. Повторіть це 5 разів. При натисканні зробіть видих, а при ослабленні зусилля – вдих. Вправу робіть спокійно. Потім зробіть те саме для правої руки.

6. Візьміть букви, виліплені з пластиліну, вирізані з дерева тощо. Необхідно обмацати букву, назвати її і записати. На початковому етапі тренування можна самому виліпити із пластиліну букви. Надалі варто перейти до запам'ятовування послідовності з 3-4 букв на основі їхнього дотику. Наступний етап тренування – букви промахуються в повітрі двома руками в дзеркальному відображенні.

7. Складіть великий і вказівний пальці кінчиками разом, із зусиллям притисніть їх в один до одного, згинаючи їх у зовнішню сторону. Ту саму вправу зробіть для великого й середнього, великого й безіменного, великого й мізинця (для кожної руки 20 разів). Потім кінчиком великого пальця сильно натисніть на основу кожного пальця із зовнішньої і внутрішньої сторони.

8. Одночасно двома руками промахайте в повітрі в дзеркальному відображенні (запишіть на аркуші) інформацію, яку необхідно запам'ятати (букв, таблиця множення, формули, іноземні слова тощо).

ЦІЛЮЩІ ЗВУКИ

Звукові вправи треба виконувати повільно. Кожен може співати, як йому заманеться: переривчасто, на одній ноті. Тобто кожен знаходить свій тон та частоту.

Кожний звук має свій колір. Кожна людина повинна самотійно уявити колір звуку який вимовляє.

Звук «І» – це вібрація числа 1 (Сонце). Тривале та протяжне співання звуку «І» стимулює головний мозок, очі, ніс. Ним можна лікувати нежить, запалення очей. Він стимулює гіпофіз, щитовидну залозу та всі елементи черепу. При співанні звуку «І» ці органи та череп вібрують. Коли людина тривалий час співає цей звук, вона починає відчувати радісне збудження. Це гарний засіб проти поганого настрою. Співання звуку «І» підсилює настрій людини на вищі духовні плани, сприяє самосвідомості та самодосконалості, відкриває та підсилює його творчі можливості.

Звук «У» – це вібрація числа 3 (Марс). Він наповнює людину мудрістю, так як в слові «мудрість» це наголошений склад. Співання звуку «У» дає людині прилив сил, енергії для активної діяльності, підсилює динаміку його життя.

Звуку «А» – це вібрація числа 1 (Сонце). Звук який дає енергію. Співати його треба так, немов ви колишете дитину. Тривале «А» чистить людину, знімає напруження. Звук «А» стимулює верхню частину легенів. При всіх захворюваннях легенів доцільно його співати. Проспіває звук «А», людина настраюється на вищі духовні сфери, підсилює свої творчі здібності.

Звук «Є» – це вібрація числа 6 (Венера). При співанні звуку «Є» виникає відчуття зеленого кольору. Зелений колір – середній. У веселці він врівноважує всі кольори та справляє гармонійне діяння. Це колір життя. При співанні звуку «Є» стимулюються горло, парацитоподібна залоза, трахея. Звук «Є» треба співати на високих нотах. Співання цього звуку настраює людину на почуття любові до миру, людей, дає відчуття стабільності, покою.

Звук «СІ» – це підсилення вібрації числа 1 (Сонце). Коли людина злякана, звук «СІ» знімає напруження, підвищує самосвідомість, сприяє духовному розвитку.

Звук «Е» – це вібрація числа 4 (Меркурій). Співання цього звуку робить людину комунікабельним, підсилює кмітливість, заповзятливість.

Звук «Ю» – це вібрація числа 5 (Юпітер). Благодійно діє на нирки, сечовий міхур, знімає больові спазми. Співання цього звуку відкриває нові горизонти в житті, сприяє благополуччю.

Звук «МН» – це вібрація чисел 5-6 (Юпітер – Венера). Його вимовляння спрощує життя. Ці вібрації ніби розщеплюють всі складові частини, ми починаємо бачити окремі фрагменти, в яких легше розібратися.

Звук «ОЄ» – це вібрація чисел 7-6 (Сатурн – Венера). Це дуже цілющий та очищувальний звук. Співання цього звуку поліпшує партнерські відношення, дає вихід з внутрішнього тупика.

Звук «О» – це вібрація числа 7 (Сатурн). Це головний гармонізуючий звук, який керує часом. У всіх народів існують слова, які несуть вібрацію

звуку «О» та тим самим дозволяє підключитися до універсальної гармонійної вібрації. Співання звуку «О» сприяє концентрації на чомусь, він структурує свідомість, енергопотоки людини, дозволяє зосереджуватись на головному.

Звук «НГ» – це вібрація чисел 6-4 (Венера-Меркурій). Допомагає зосередитись на інформації, котра сприяє досягненню мети. Вимова цього звуку стимулює гіпофіз та розширяє творчі здібності людини.

Звук «ЮЯ» – це вібрація чисел 5-1 (Юпітер-Сонце). Дуже плідно діє на нирки, сечовий міхур, чистить та наповнює їх енергією. Співання цього звуку допомагає краще адаптуватися в соціальній сфері.

Звук «ІЯ» – це вібрація чисел 6-1 (Венера-Сонце). Благодіно впливає на серце. Співання цього звуку підсилює зв'язок з Ангелом хранителем, сприяє більш гармонійному уявленню себе в соціумі.

Звук «ОЙ» – це вібрація чисел 7-2 (Сатурн – Луна). Благодіно впливає на пряму кишку, лікує геморої. Співання цього звуку приводить до тям при запамороченнях та глибоких медитаціях, структурує внутрішню енергетику та допомагає зрозуміти внутрішній стан у конкретний момент.

Звук «ЕЮЯ» – оказує вплив на фізичне тіло, очищує. Його слід промовляти в 2, 8, 9, 11, 14, 15, 18, 20, 23, 25, 26 та 29 місячні (за місяцем) дні та в дні Поста.

Звук «МПОМ» – це енергетична замкнута ланцюг вібрацій 5-8-7-5. Її треба промовляти так, ніби ви граєте на трубі. Він благодіно впливає на серце. Співання цього звуку утворює часовий захист від темних сил, допомагає використовувати можливості дійсного моменту.

Звук «ІАЕСІЙ» гармонізує астральне тіло. Вимовляння частини цього звуку – «ЕСІЙ» призводить до шокowego впливу. Вимовляти звук «ІАЕСІЙ» треба так, щоб виділявся кожний склад. Таким чином цей звук заспокоює наші емоції та енергетику. Найбільш благодіно співати цей звук в 3, 11, 12, 28 та 30 місячний день.

Звук «АУОУМ». Цей звук треба промовляти так, нібито звучить дзвін, дуже повно, з сильною артикуляцією. Цей звук оживляє, очищує та наповнює енергією ментальне тіло. Працювати з цим звуком рекомендується 1, 4, 6, 8, 9, 12, 18, 19, 22, 23, 25 та 27 місячні дні.

Звук «ПА» – це вібрація чисел 8-1 (Уран-Сонце). Співається на одному диханні. Сприяє активізації роботи серця в бережному режимі. Серце може боліти і при недостатці енергії та при надміру, тому треба пробувати різні способи співу та вибрати найбільш підходящий. Співання цього звуку стимулює мислення та поведінку, дає упевненість у собі.

Звук «ПСОХО» – це енергетичний ланцюг вібрації чисел 8-6-7-5-7. Дуже благодіно впливає на дихання. На видиху звук «ОХО» створює такий же очищаючий вплив, як при видиху звуку «ХА». Цей звук активізує діяльність серця. Співання цього звуку відкриває можливості в любові, покращує подружні стосунки.

ЧИСТОМОВКИ

Ла-ла-ла: Алла – дівчинка мала.

Ли-ли-ли: В гості ми до неї йшли.

Ло-ло-ло: В Алли тісто підійшло.

Ла-ла-ла: Пирогів вона спекла.

Л'є-л'є-л'є: Чаю Аллочка налле.

Лі-лі-лі: Ось лимони на столі.

Лю-лю-лю: Дуже кисле не люблю.

Ло-ло-ло: Снігом землю замело.

Ля-ля-ля: Стала білою земля.

Лі-лі-лі: Ось замети чималі.

Ра-ра-ра: Дуже рада дітвора.

Ар-ар-ар: Ми поїдем в зоопарк.

Ро-ро-ро: Доберемось на метро.

Ру-ру-ру: В зоопарку кенгуру.

Ру-ру-ру: Риє кріт собі нору.

Ру-ру-ру: Заєць обдира кору.

Ра-ра-ра: Закінчилася в нас гра.

Рі-рі-рі: Що ти бачиш угорі?

Рю-рю-рю: Бачу ясну зорю.

Рі-рі-рі: Ще що бачиш угорі?

Ря-ря-ря: Небо синє, як моря.

Рі-рі-рі: Ще що бачиш угорі?

Ри-ри-ри: Там літають комари.

Ра-ра-ра: З комарами мошкара.

Ра-ра-ра: Розбігаємось до утра!

Ічка-ічка-ічка: Ось глибока річка.

Ачка-ачка-ачка: Пливла по річці качка.

Єчки-єчки-єчки: Знесла вона яєчка.

Чат-чат-чат: Навиводить каченят.

Чить-чить-чить: Плавать діточок навчить.

Ічці-ічці-ічці: Попливуть разом по річці.

Чок-чок-чок: Ось червоний бурячок.

Чу-чу-чу: Я капусту посічу.

Щок-щок-щок: В чавунці зварю борщок.

Чний-чний-чний: Получився борщ смачний.

уж - уж - уж - біля води лежить вуж

ушка - ушка - ушка - гусей пасе пастушка

аж аж - аж - ми пофарбували гараж

ашка - ашка - ашка – літає пташка
ашка - ашка - ашка - у букеті ромашка

ось - ось - ось - бігає лось
ись - ись - ись на дереві сидить рись
ась - ась - ась - на сковороді карась

і - і- і- іль- іль- іль – їде автомобіль
і - і- і- іль- іль- іль – насипали в сільницю сіль
і - і- і- іл- іл- іл – тягне віз віл
і - і- і- іл- іл- іл – стоїть новий стіл
і - і- і - ілка - ілка - ілка – липова гілка
і - і- і - ілка - ілка - ілка – стрибає білка
і - і- і- іч - іч - іч – розпалити піч
і - і- і- із - із - із – заліза поклали на віз
і - і- і- із - із - із – кінь тягне віз

зу - зу - зу – ми ведем козу
зи - зи - зи – сіна підвези
зи - зи - зи - поставили терези
зил - зил - зил - кислий кизил
це- це - це - б'ється в грудях серце
стерна - стерна - на колесах цистерна

усь - усь - усь – спілку витісує дідусь
ась - ась - ась – біля ставка сидів Івась
кар - кар - кар - підстригає Гриця перукар
ометр - ометр - ометр - у Рити термометр
рійко - рійко - рійко - біжить Андрійко
рійка - рійка - рійка - стоїть Марійка
оря - оря - оря - рюмсає Боря

це - це - це - кругле яйце
це - це - це - відчини віконце
це - це - це - вимий блюдце
джу - джу - джу - по галявині ходжу
джу - джу - джу – машину воджу
джу - джу - джу - на лавці сиджу
джу - джу - джу - в машині їжджу
джу - джу - джу - бути уважним раджу
дза - дза - дза - росте кукурудза
дзик - дзик - дзик – купимо гудзик

яч - яч - яч - ловив м'яч
юч - юч - юч – загубив від хати ключ
їж - їж - їж – на підвіконні лежить ніж

сок - сок - сок – сиплеться пісок
сар - сар - сар – їде санітар
сат - сат - сат – я люблю салат
са - са - са – летить оса
со - со - со – куплю колесо
зуля - зуля - зуля – на дереві зозуля
люнок - люнок - люнок – намалював малюнок
лют - лют - лют - святковий салют
читель - читель -читель – дітей навчає вчитель

В

Виделкою Вова вареники їв,
А Вітя водиці з відерця відпив.
Вже весна і тане крига,
Врешті, весняна відлига.
Валя весело сміється,
По вітру волосся в'ється!

Г, Г

Гном в гаю гуляв годину,
Назбирав грибів корзину.
Йшла Ганнуся в гастроном,
Їй ішов назустріч гном.
Ніс с грибами він корзину,
Дав Ганнусі половину.
Говірка та горда Ганна -
Господиня бездоганна.
Гантелі й гирі підіймає,
Сильніше за Гліба в нас немає.
Гриць газету покупає,
В ній кросворди розгадає.
І за розум, не за вроду,
Він одержить нагороду.
Стигле гроно винограду
Ганна принесла із саду.
Скільки важать пироги?
Покладу їх на ваги.
Їх не треба рахувати,
Краще гостей пригощати.
Гусениця в лісочку
Гріла спину на грибочку,
Сонце гаряче пекло,
Їй голівку напекло.
Їй зроблю, коли навчусь
Із газети я картуз.

Гава гудзик відшукала,
І в гніздо собі поклала.
„Я гадзиня-майстриня,
Все в газдівстві знадобиться!”

Гогель-могель із яйця
На сніданок їсть вівця!
На гринджолах із гори
Їхав натовп дітвори.
Ой! Мала упала Юля
І тепер на лобі гуля.
Гелготів гусак на дворі,
Сиділа гава на коморі,
На ганку індик гелготав,
Ну, хто птахів порахував?

Д
По дорозі йду додому,
Все з дитинства тут знайоме:
Деревина-дуб стоїть,
В небо сивий дим летить,
У дворі гуляють діти,
В дім дверцята неприкриті:
Дім запрошує ласкаво:
Тут і деруни, і кава,
Добрі люди проживають,
Про добробут вони дбають.
Зі сметаною в обід
Дерунів об’ївся дід.
Да-да-да, ді-ді-ді,
Дерунів об’ївся дід.
Дудку дав Дмитро мені,
„Дуй у дірку до-ре-мі!”
Щось не дам її ладу,
Все виходить „ду-ду-ду”!

ДЖ, ДЗ
Кукурудза на городі
Дивувалась своїй вроді:
В дзеркало дивилася,
Дуже чепурилася.
Кукурудза на городі
Дивувалась своїй вроді:
Милувалась дуже-дуже
Наче в дзеркало в калюжу.
Білі зуби, коса довгенька,
Та сукня гарна, зелененька.
Джміль на склянку з джемом сів,
Гедзь до нього підлетів,

І дзвінка пішла розмова.
Першим гедзь промовив слово:
„Що, солодкий джем із грушки?”
„З'їм його я самотужки!”
Джміль дзижчав, що було сили,
Поки склянку не закрили.
Дзюрчить у лісі джерело,
Вода дзеркальна в ньому.
Допомагає джаз лісний
Перебороти втому.
День народження у джунглях
Відзначає Джонатан.
Одягнув нарядні джинси
Відбиває джаз у джбан.
Вдіну джемпер, джинси вдіну –
Джентльмен наполовину.
Ще вести себе навчуся,
Буде щаслива бабуся.

Ж

На болоті журавель жував журавлину,
А у лісі їжачок – живильну ожину.
Життерадісні жирафи
Узяли журнал із шафи.
Його жужмили і м'яли
...Все одно не прочитали.
Жук у житі зажурився,
Жвавий джміль десь забарився.
Жук жужжить: ”Хвилююсь я,
Дружба в нас на все життя”.
Жвавий дід смалив у ліжку
І читав цікаву книжку.
Раптом діда сон зморив,
Він цигарку упустив.
Дим, пожежа, жар і жах
Вліз пожежник аж на дах.
Загасив живий вогонь,
Він жаркий, його не тронь.
Жалюгідний дід в журбі –
Це урок мені й тобі.
У калюжі вужик жив,
З жирною жабою не дружив,
Жабка його ображала:
„В тебе, вуж, немає жала!”
Ріже ніж коржі смачні –
Женя торт спекла мені.

Жук з метеликом здружився,
З ним над квітками кружився.
Дзижчить у Жені
Жук у жмені.
„Жу-жу-жу, жу-жу-жу!
Я з тобою не дружу!”

З

Бачила Зіна, як зірка упала,
Зразу бажання вона загадала:
„Взимку на землю хай випаде сніг,
Зіна хай буде завзятіша всіх,
Хай її до зоосаду
залюбки батьки ведуть,
Хай зефіру й мармеладу
завтра зранку їй дадуть”.
Їде Зоя в зоопарк,
Ось її зупинка.
Вийшла Зоя із таксі,
Засміялась дзвінко.
„Зебра, заєць, зубр, змія –
Тут їх всіх побачу я!”
Ми були в театрі. В залі
Там завісу відтуляли.
Взимку біла вся земля,
Ковзани бере маля.
Під березою в грозу
Заховав Захар козу.

К

На городі в нас картопля,
Кавуни і кабачки.
Є калина, є капуста,
Є червоні бурячки.
В казаночку камбалу я варила чималу,
Перцем, сіллю задобрила,
юшкою друзів пригостила.
В калюжі купалась казарка,
Їй влітку у пір'ях так жарко!

Л

Плигає руда білочка з гілочки на гілочку.
З братом ми були у лісі,
Гриби збирали на узліссі,
Дві корзини чималі
Ми додому притягли!

М

В місці масло й макарони,
З'їсть їх Марко, як охолоне!

Мухомор і білу мишу
Малював маленький Міша.
Мільйон мікробів на руках,
Під мікроскопом – просто жах!
Візьму мило, кран відкрию,
Руки я мерщій помию!

Р

Я на руку рукавицю
Одягаю брату Грицю.
Він незграбний, ще маленький,
Хай не мерзне мій рідненький.
Моркву, перець і гарбуз
Посадив старий дідусь.
Пестив їх та поливав –
Гарний урожай зібрав.
Трамвай, тролейбус і метро –
Це наш громадський транспорт.
Його ми мусим берегти,
Бо пішки прийдеться іти.
Я по воду на криничку
Поведу малу сестричку.
Хай відеречко бере,
Водички трохи набере.
Йшов по бору старичок,
Опирався на дрючок.
На городі у Марічки
Агрус, огірки, порічки.
В рукомийнику помию
Руки я брудні.
Хай подасть мерщій сестричка
Рушничок мені.
Я зараз з буквою „Р” один
Перерахую всіх тварин:
Риба, тигр, верблюд, борсук,
Рак з клешнями замість рук,
Рись, рисак і кенгуру,
Кріт до себе ліз в нору,
Нерпа і жирафа гарна,
Зебра, морж, корова, сарна,
Ще черепаха, носоріг,
Більш пригадати я не зміг!
Рута-м'ята розпустилась -
Ароматна і кріпка.
Бджоли та джмелі над нею
Наче пляшуть гопака!

Скаржився лікарю равлик сумний:
„Темно в очах, наче бачу лиш хмари!”
Лікар порадив: ”Не хмурся, малий!
Виправлять зір рогові окуляри!”
Важив оранжеву моркву
На терезах продавець.
Фарбами пише портрети
Та натюрморти митець.
Рома та Рита співають у хорі,
Ввечері разом гуляють надворі,
Разом додому ідуть, як пора.
Рома та Рита – це брат і сестра!
Варить борщ Борис-моряк:
Морква, помідор, буряк.
„Вийде борщ смачний у нас,
Пригощу я, друзі вас!”

С

Мій дідусь живе в селі, в нього сиві вуса.
Я сокирою рубати в дідуся навчуся.
Я навчусь траву косити і в сарай її носити.
Дідусю бракує рук – допоможе йому внук.
Садівник в саду працює,
Сапа в нього і граблі.
Він сапає й обгортає
Все, що лізе із землі.
І посилки, і листи носить листоноша.
Хоч від нас далеко пошта – це приємна ноша.
Я подякую йому, чаю теплого наллю.
Співаків багато в лісі,
Кує зозуля на узліссі.
І солов'я пташиний спів
З зелених чути нам гаїв.
Ось приїхало таксі, ми поїдемо не всі.
Хай старий сіда дідусь, а я ніжками пройдуся.
Сумно солов'ю у лісі,
Він сидить у нас на стрісі.
Так він солодко співає –
Весну й сонце прославляє!
Мати просить в Саші: „Син!
Ти сходи у магазин!
Купиш сир, ситро, сирок,
І яєць один лоток,
М'яса, сухарів, редиски,
Сині сливи і іриски,
Ще насіння, сіль, сирок,
І смородину, синок,

Трохи сала й ковбасу!”

„Мамо, я ж не донесу!”

Ф

Фазан-футболіст дуже любить футбол

Як форвард фазан забиває свій гол.

Х

Художник малює худобу і хату,

За це він отримає хвалу і зарплату.

Якось кухарю на вухо

В кухні шепотіла муха:

„Хоч з тобою не дружу,

Хліб спекти допоможу”.

Хвастався хом'як пихатий:

„Є хазяйство в мене й хата,

В холодильнику харчі,

Три хлібини у печі”.

Хмара сонце заховала,

В хащі холодно всім стало.

Кухар в кухоль квас налле,

Хай хороший хлопчик п'є.

Ц

Гриць малює олівцем

Гусеницю з горобцем.

Цеберку цесарка в крамниці взяла,

В цеберку цесарка яєць нанесла.

У крамниці продавець

Загубив свій олівець.

Соня смажила млинці,

Ось і тісто на руці.

Як з роботи прийде тато –

Хай він з'їсть млинців багато.

В нас на ганку горобці –

Крихти їм несуть в руці.

А сусідський хлопець Гліб,

Вчора їм приносив хліб.

Як на сцену на цеглину

Сів цвіркунчик біля тину.

Цвірінчить і цвірінчить,

Не на мить не замовчить!

Жив цар у палаці,

Спав цар на матраці,

Якось цар всю ніч не спав -

Йому цвіркунчик заважав.

Ну, а зранку у віконце

Заширало уже сонце.

Прокидайся, цар, бо ранок -

На столі стоїть сніданок.
Там і яйця, і цукерки,
І цибулі пів цеберка!

Ч

Під кущем курча гуляє,
Черв'ячка собі шукає.
Мати-квочка поруч з ним,
З сином крихітним своїм.
Качка чотири яєчка знесла,
В червні вона каченят навела.
Ходить тепер вона з ними на річку
Їсть по дорозі смачненьку суничку.
Вліз у хату їжачок
І побачив бурячок:
„У цікавої цій штучки
Жодної нема колючки”.
Якось повз колючий тато,
На спині він ніс багато:
Лист, ожину, два грибочка
Для маленького синочка.
„Їж, мій любий хлоп'ячок!”
Вмовляє сина їжачок.
Своїх друзів пригощаю,
Наливаю в чашки чаю,
Ось варення із порічки,
А ось тістечко з сунички.

Ш

Шифер кришу прикрашає,
Від дощу її ховає.
Ми до школи швидко йшли,
Кущ шипшиновий знайшли.
На машині у гараж
Заїжджає батько наш.
Для машини це як дім,
Тепло й затишно у нім.

Додаток 10

Складові таблиці (за методикою Зайцева)

Мета – розвиток тембру, сили голосу, мовленнєвого дихання; формування висоти голосу; виховання виразності мови та вміння змінювати тембр голосу, закріплення у складах відпрацьованих логопедом приголосних звуків.

Зміст: діти співають складові таблиці:

1) за відповідним музичним супроводженням (використовуються мотиви різних народних пісень).

- 2) читання, проспівування таблиць на видиху (голосно, тихо, шепотом);
 3) у тій послідовності, яку задав педагог:
- тільки складові стовпчики з м'якими приголосними;
 - тільки з твердими;
 - від твердих до м'яких приголосних (та навпаки).

НУ	НЮ	РУ	РЮ		ВУ	ВЮ		ЗУ	ЗЮ				
Н	НЬ	РО	РЬО		ВО	ВЬ		ЗО	ЗЬ				
О	О					Ю			Ю				
НА	НЯ	РА	РЯ		ВА	ВЯ		ЗА	ЗЯ				
НЕ	НЄ	РЕ	РЄ		ВЕ	ВЄ		ЗЕ	ЗЄ				
Н	НІ	РИ	РІ		ВИ	ВІ		ЗИ	ЗІ				
И													
Н	НЬ	Р	РЬ		В	ВЬ		З	ЗЬ				
			БУ	БЮ		ДЮ		ГУ	ГЮ		ФУ	ФЮ	
				ДУ									
			БО	БЬО	Д	ДЬО		ГО	ГЬО		Ф	ФЬ	
				О	О						О	Ю	
			БА	БЯ	ДА	ДЯ		ГА	ГЯ		ФА	ФЯ	
			БЕ	БЄ	ДЕ	ДЄ		ГЕ	ГЄ		ФЕ	ФЄ	
			БИ	БІ		ДІ		ГИ	ГІ		Ф	ФІ	
				ДИ							И		
			Б	БЬ	Д	ДЬ		Г	ГЬ		Ф	ФЬ	
СУ	СЮ	ПУ	ПЮ		ТУ	ТЮ		КУ	КЮ				
СО	СЬО	П	ПЬ		ТО	ТЬО		КО	КЬО				
		О	О										
СА	СЯ	ПА	ПЯ		ТА	ТЯ		КА	КЯ				
СЕ	СЄ	ПЕ	ПЄ		ТЕ	ТЄ		КЕ	КЄ				
СИ	СІ	П	ПІ		ТИ	ТІ		КИ	КІ				
		И											
С	СЬ	П	ПЬ		Т	ТЬ		К	КЬ				
			ХУ	ХЮ		ШУ		ЩУ		ЖУ	ЧУ		ЦУ
			ХО	ХЬО		ШО		ЩО		Ж	ЧО		Ц
										О			О
			ХА	ХЯ		ША		ЩА		ЖА	ЧА		ЦА
			ХЕ	ХЄ		ШЕ		ЩЕ		ЖЕ	ЧЕ		ЦЕ
			ХИ	ХІ		ШИ		ЩИ		Ж	ЧИ		Ц
										И			И
			Х	ХЬ		Ш		Щ		Ж	Ч		Ц
						ШЬ		ЩЬ		ЖЬ	ЧЬ		
У	Ю		ЛУ	ЛЮ			МУ	М	Ю				
								Ю					
О	Ї		ЛО	ЛЬ			МО	МЕ					
				О			О						
А	Я		ЛА	ЛЯ			МА	МЯ					
Е	Є		ЛЕ	ЛЄ			МЕ	МЄ					
И	І		ЛИ	ЛІ			МИ	МІ					
							И						
			Л	ЛЬ			М	МЬ					

ВПРАВИ НА РЕЛАКСАЦІЮ

I. Мовленнєвий апарат.

1. Вправа „Хоботок”

Губи з напругою утримуються у витягнутому „хоботком” положенні, потім розслабляються, рот трішечки відкривається.

Наслідую я слону:

Губи „хоботком” тягну,

А тепер їх відпускаю.

Губи без напруги і розслаблені.

2. Вправа „Жабка”

Губи в напрузі утримуються в положенні, відповідно до артикуляції звука (з), потім розслабляються.

Це сподобається жабам

Тягнемо губи прямо к вухам!

Потягну і перестану

І ніскільки не втомлюсь.

Губи без напруги і розслаблені.

3. Вправа „Горішок”

Розгриземо горішок, міцно стискаючи зуби, щелепи при цьому напружуються, немов кам'яні, після чого щелепи розтискаються і розслабляються.

Зуби міцно ми стиснем

А потім їх розтиснем

Губи трішечки відкриваються

Все чудово розслабляється..

II. М'язи загальної моторики і тіла.

1. Вправа на прийняття поз спокою, розслаблення.

Треба сісти на край стільця, спина опирається об стінку стільця, руки вільно лежать на колінах, ноги злегка розставлені.

Всі уміють танцювати,

Стрибати, бігати, малювати,

Але не всі поки вміють

Розслаблятися, відпочивать -

Є в нас гра нова така

Дуже легка і проста:

Уповільнюється рух

І знімається напруга.

І стає всім зрозуміло:

Розслаблятися приємно.

2. Вправа „Кулачки”.

Стиснути пальці в кулачок з напругою, потім розслабити. Руки при цьому відпочивають.

Руки на колінах,

Кулачки стиснуті

Міцно, з напругою
Пальчики прижаті
Пальчики сильніше стискуємо,
Відпускаємо, розжимаємо.
Знайте дівчатка і хлопці:
Відпочивають ваші пальці.

3. Вправа „Олені”.

Уявіть собі, що ми олені. Піднімаємо над головою схрещені руки, з широко розставленими пальцями і утримуємо в напрузі, потім розслабляють і опускають руки.

Подивіться: ми – олені, рветься вітер нам назустріч. Вітер стих, розправимо плечі. Руки знову на колінах, а тепер ще трішки лені.

Руки не напружені і розслаблені.

4. Вправа „Пружинки”.

П'ятки з напругою упираються в підлогу, ноги відриваються від підлоги. Ноги в такому положенні утримуються в напрузі, потім розслабляються. При наступному напруженні ноги піднімаються з напругою на носок.

Що за жахливі пружинки
Упираються у наші черевички?
Ти носочки опускай
На пружинки натискай,
Міцно, міцно натискай
Ні, пружино – відпочивай.

5. Вправа „Загоряємо”.

Сидячи на стільці, ноги підняті і з напругою утримуються, потім розслаблено відпускаємо.

Ми чудово загоряємо!
Вище ноги піднімаємо!
Тримаємо... тримаємо... напружуємо
Загоріли! Опускаємо!

Ноги не напружені і розслаблені.

6. Вправа “Штанга”.

Штангу, підняти над головою і з напругою утримати, потім руки опускаються і вільно обвисають уздовж тулуба.

Ми готуємося до рекорду,
Будемо займатись спортом.
Штангу з підлоги піднімаєм,
Міцно утримуєм і кидаєм!
Наші м'язи не втомились
І ще слухняними стали!
Нам стає всім зрозуміло:
Розслаблятися приємно.

7. Вправа „Кулька”.

Надуваємо животи, ніби це велика куля, м'язи живота напружені. Видихнути – м'язи розслаблені.

Ось так ми кулю надуваємо

А рукою перевіряємо
Куля лопнула – видихаємо
Наші м'язи розселяємо.
Дихаємо легко... рівно.. глибоко.

8. Вправа „Корабель”.

Уявіть, що нас гойдає на кораблі, ноги широко розставлені. Гойдає палубу, притискаємо одну ногу з напругою до підлоги, інша нога – розслаблена. Потім змінюємо положення ніг:

Стало палубу гойдати
Ногу до палуби треба притиснути!
Міцно ногу притискаємо,
А іншу – розслабляємо!

9. Вправа „Допитлива Варвара”.

Шия з головою по черзі повертається праворуч-ліворуч і утримується там з напругою, при розслабленні дивимось прямо.

Допитлива Варвара
Дивиться вліво...
Дивиться вправо...
А потім знову уперед.
Зараз трішки відпочинем.
Шия не напружена
І розслаблена

10. Вправа на загальне розслаблення ”Чарівний сон”.

Діти уважно слухають і шепотом повторюють в позі розслаблення за учителем.

Вії опускаємо...
Очі закриваємо...
Ми спокійно відпочиваємо - 2 р.
Сном чарівним засинаємо...
Дихаємо легко... рівно...глибоко...
Наші руки відпочивають....
Відпочивають, засинають - 2 р.
Шия не напружена
І розслаблена
Губи трішечки відкриваються
Все чудово розслабляється - 2 р.
Дихаємо легко...рівно...глибоко....
Ми спокійно відпочиваємо
Сном чарівним засинаємо.

Потім слова вимовляються голосніше, швидше, енергійніше.

Гарно нам відпочивати
Тільки час уже вставати!
Міцніше кулачки стискаємо,
Їх ще вище піднімаємо,
Потягнулись! Усміхнулись!
Всім відкрити очі і вставати!

ДИХАЛЬНІ ВПРАВИ З МУЗИЧНИМ СУПРОВОДОМ

1. Діти лежать на спині, роблять вдих і видих в ритмі музичного супроводу, яке в подальшому підкріплюється світловими сигналами.

2. Діти сидячи роблять вдих і видих відповідно до ритму музики і світловими сигналами.

У фазі видиху вони вимовляють звук „а” з силою піано і меццо форте.

На наступних заняттях вони поступово переходять до вимови звуків „о”, „у”, „і”, „е”.

При вимовлянні звуку „а” діти зображають почуття полегшення, „о” – здивування, „і” – радості, а при „е” – внутрішню урівноваженість.

3. Лежачи на спині, діти роблять глибокі вдих і видих під музику у супроводі світлових сигналів. Досягнувши злиття ритму дихання і ритму музики, вони вимовляють звук „а”. В подальших заняттях поступово додаються останні голосні.

4. Стоячи в вільних позах, діти роблять вдих-видих з одночасним руховим звільненням і злиттям з ритмом музики. Ритм дихання підпорядкований ритму музики і ритму слів „вдих-видих”.

5. Діти лежать на спині. Вдих і видих підпорядковується звуковим і світловим сигналами. Легким ударом клавесина в ударних долях такту визначається початок фази вдиху і фази видиху у відповідності з ритмом музики.

6. Діти стоять у вільній позі і тренують вдих і видих з одночасним розслабленням, у відповідності з ритмом музики і світловими сигналами.

7. Діти лежать на спині, за вказівкою вчителя кладуть ліву руку собі на живіт, а праву на груди, і повторюють дихальні рухи вчителя при вдиханні і видиханні. Так можна тренувати черевне і грудне дихання.

8. Діти лежать на спині. Дихальні вправи (вдих-видих) супроводжуються рухом кінцівок. За цією модифікацією діти у фазі вдоху вільно піднімають почергово праву і ліву руку. В іншому варіанті діти таким же чином почергово піднімають праву і ліву ногу. Головним фактором у всіх дихальних вправах є відчуття злиття ритму дихання і ритму руху кінцівок з ритмом і темпом музики.

Пальчикова гімнастика – розвиток мовлення

Усі ми в дитинстві робили "Сороку-Ворону", "Ладусі", всі боялися "Рогату козу", але повторювали її та лякали батьків. Пам'ятаєте?

Але не всі з нас знають, у чому сенс таких вправ. А виявляється і, навіть доведено вченими, що тонкі рухи пальців рук позитивно впливають на розвиток дитячої звуковимови та загальних інтелектуальних здібностей.

Можна не зупинятися на вже відомих вправах, підключити фантазію і вигадати своє маленьке оповідання або казочку. У розділі "Пальчикова гімнастика" до кожного руху мається маленький віршичок. Скористайтеся ним! Це буде корисно і для розвитку дрібної моторики, і для розвитку мовлення, і для розвитку уявлення.

А після того, як казочка розказана, можна намалювати тематичну картинку, виліпити персонажів казочки з пластиліну, зробити намисто для головного героя або допомогти йому пришити гудзик. Все, що ви вигадаете – сподобається вашому малюку і сприятиме його розвитку.

ЛІХТАРИКИ

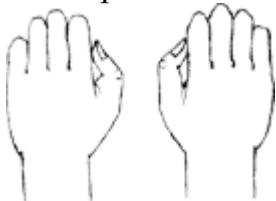
Варіант 1.

Початкове положення: Розташувати долоні перед собою, випрямити їх та розсунути пальці. Стискати та розтискати пальці на двох руках одночасно, супроводжуючи рухи відповідними фразами.

Ліхтарики засвітилися! (випрямити пальці)



Ліхтарики згасли! (стиснути пальці)

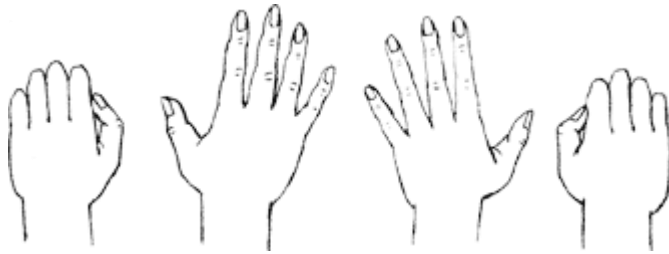


Вправу виконувати декілька разів.

Варіант 2 (ускладнений).

По черзі стискати та розтискати пальці рук на рахунок "раз-два". На "раз": пальці правої руки випрямлені, пальці лівої руки стиснуті. На "два": пальці лівої руки випрямлені, пальці правої руки стиснуті. Спочатку виконувати вправу повільно, потім прискорювати темп. Вправу спочатку можна виконувати на рахунок, а потім рядками, що промовляються ритмічно, супроводжуючи рухи:

Вже стемніло на дворі, Засвітились ліхтарі. Хай ліхтарики горять, Підуть дітлахи гуляти.



КВАСИМО КАПУСТУ

Руками імітуємо відповідні рухи:

- *Ми капусту шаткували!*

(двічі) – прямими, напруженими долонями імітуємо рухи сокири: вверх-униз.

- *Солі в неї ми поклали!*

(двічі) – пальці зібрані "щіпкою", "солимо капусту".

- *Ми капусту м'яли, дерли!*

(двічі) – енергійно стискаємо пальці в кулачки, то одночасно на двох руках, то по черзі.

- *Смачну моркву туди терли!*

(двічі) – пальці однієї руки стиснуті в кулак і здійснюють ритмічні рухи вверх-униз по долоні другої руки. Після цього міняємо руки.

МИЄМО РУКИ

1. "Миємо руки": ритмічно потираємо долоні, наче миємо руки.

Узяли духмяне мило, Добре руки з ним помили.

2. "Струшуємо водичку з рук": пальці стиснути в кулачок, потім з силою випрямити їх, наче струшуючи водичку.

Полетіли від води Бризки з рук туди-сюди.

3. "Витираємо руки": енергійні рухи імітують почергове витирання кожної руки рушником.

Рушничок я свій беру, Швидко ручки обітру.

НАПЕЧЕМО МЛИНЦІВ

Варіант 1.

По черзі торкатися поверхні столу тильною стороною кисті руки і долонею.

На сметані, на яйці

Тісто зробим на млинці.

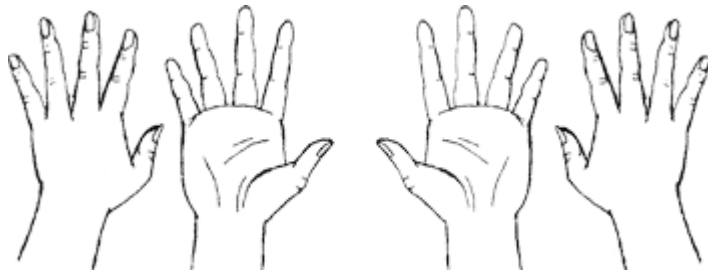
Напече нам мама їх

Гаряченьких та смачних.

Варіант 2.

а) ліва рука торкається столу долонею, права рука – тильною стороною;
б) змінюємо позиції. Тепер ліва рука торкається столу тильною стороною, права рука торкається столу долонею.

Вправу можна виконувати на рахунок "раз-два" або супроводжуючи рухи віршами (див. 1 варіант).



МІСИМО ТІСТО

Руками імітуємо вимішування тіста.

Тісто узяли у мамі, Його жужмили і м'яли, Пирогів напечемо Із сметаною з'їмо!

На перші рядки дуже енергійно стискаємо та розжимаємо руки в кулачки (одночасно і по черзі). Потім руками виконуємо рухи, наче ліпимо пироги.

ПРАПОРЦІ

Варіант 1. Вихідна позиція: Розташувати долоні перед собою. Одночасно опускати та підіймати долоні, супроводжуючи рухи віршами. Якщо дитина легко виконує ці вправи, запропонуйте їй опускати та підіймати долоні, не згинаючи пальців.

Я тримаю у руці

Кольорові прапорці.

Варіант 2 (ускладнений). По черзі змінювати положення рук на рахунок: "один-два". "Один": ліва рука випрямлена, піднята у гору, права рука – опущена униз. "Два": ліва рука опущена униз, права піднята у гору.



КУЛЬКА

Вихідна позиція. Пальці обох рук зібрані пучкою і стикаються кінчиками. "Надуваємо кульку": придати пальцям таке положення, яке буває, коли руки тримають м'ячик або кульку. "Кулька лопнула": пальці повертаються у вихідну позицію.

Пружну кульку я надую,

Мотузочок зав'яжу.

Ну а потім її здую,

Всім цей фокус покажу.



ЇЖАЧОК

Вихідна позиція. Поставити долоні під кутом одна до однієї. Розташувати пальці однієї руки між пальцями іншої. Ворушити прямими пальчиками.

Як ти носиш, їжачок, Так багато колючок?



ЧОВЕН

Вихідна позиція. Обидві долоні поставлені на ребро і з'єднані "ківшиком", великі пальці притиснуті до долонь.

По річці плине човен, Він дітлахами повен.



ПАРОПЛАВ

Вихідна позиція. Обидві долоні з'єднані "ківшиком", усі пальці, крім великих, спрямовані у бік "від себе", а великі пальці підняті догори та з'єднані – це "труба".

*Пароплав пливе по річці,
Дим з труби, немов із пічки.*



РІЧКА ТА РИБКА

Річка – хвилястий, плавний рух розслаблених кистей рук. Рибка. Вихідна позиція. Випрямлені долоні притиснуті одна до одної. Пальці спрямовані в бік "від себе". Повертати зімкнуті долоні управо та уліво, імітуючи рухи риби хвостом.

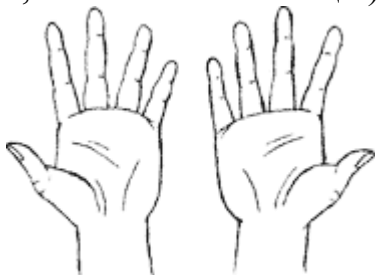
*Хвостиком б'є наша рибка маленька,
В річці живе ця манюня гарненька.*

ДЕРЕВА

Вихідна позиція. Розташувати кисті рук перед собою долонями до себе. Пальці розведені в сторони та напружені. Після виконання вправи струсити кисті рук.

Вітер залетів у гай. Ти дерева не гойдай, (Качати руками з боку у бік)

Дуже гілки не клони, Щоб не тріснули вони! (Качати руками униз – уверх, не згибаючи пальців)



ПТАХ П'Є ВОДУ

Вихідна позиція. Пальці зложити пучкою – це "дзьоб". Не відриваючи лікоть від столу, "дзьобом" торкнутися столу. Далі – імітувати рухи птаха: узяти "воду", підняти "голову", поклацати "дзьобом".

Птах дістався до криниці, Хоче випити водиці.



ПТАХ ЛЕТИТЬ

Вихідна позиція. Руки розташувати перед собою (долонями до себе). Великі пальці сплести – це "голова" птаха. Решта пальців – "крила". Помахати ними.

В небі пташечка летіла, На галявину присіла. (Помахати "крилами")

Посиділа, відпочила, Її до гніздечка полетіла. (Притиснути долоні до себе)



КВІТКА

Вихідна позиція. Долоні підняті угору, пальці створюють "пуп'янок", основи кистей притиснуті одна до другої. Квітка "розпускається": розводимо одночасно пальці рук у боки, а потім зводимо пальці разом.

Вранці сонечко зійшло, розпустилась квітка.

А увечері закриє пелюсточки швидко.



ДОНЕЧКА

При виконанні вправи руки розташовані на столі. Почергова зміна положень на рахунок "раз – два". "Раз": ліва рука – кулачок, права рука – долонька. "Два": ліва рука – долонька, права рука – кулачок. Повторити декілька разів.

Кулачок, долонька є у мамі донька,

Ось долонька, кулачок, Ходить донька у садок.

СТІЛЕЦЬ

Варіант 1. Вихідна позиція. Ліву долоню поставити вертикально, пальці уверх – це "спинка" стільця. До неї приставити кулачок правої руки – це "сидіння".

Нумо, дітки, молодці, посідаймо на стільці.

Небагато треба вміння – Зробимо спинку і сидіння.

Варіант 2 (ускладнений). Змінювати положення рук почергово на рахунок "раз-два". "Раз": ліва рука – "спинка", права рука – "сидіння". "Два": права рука – "спинка", ліва рука – "сидіння".



СТІЛ

Варіант 1. Вихідна позиція. Ліву руку стиснути у кулак – це "ніжка" столу. Зверху накрити "ніжку" випрямленою долонею правої руки – це кришка "столу".

Кулачок це буде ніжка,

А долонька буде кришка.

Поміняли ручки враз,

Буде інший стіл у нас.

Варіант 2. На рахунок "раз-два" по черзі змінювати положення рук.



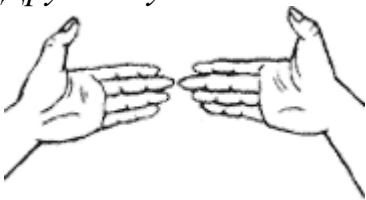
ВОРОТА

Вихідна позиція. Долоні поставити на ребро, пальцями один до одного – "ворота зачинені". Пальці випрямлені та напружені.

*Ми ворота зачинили,
В дім нікого не пустили.*

Ворота відчиняються та зачиняються. *Вихідна позиція: дивися пункт 1.* Потім розвернути долоні паралельно одна до однієї, пальці спрямовані від себе. Повернутися у вихідну позицію.

*А коли відчинимо їх,
Друзів впустимо своїх.*



ЗАМОК

Вихідна позиція. Долоні притиснуті одна до одної. Пальці переплести. Далі рухами імітувати слова віршика:

Замок на двері тут висить. (Швидко з'єднувати пальці в замок та роз'єднувати).

Хто б зміг його нам відчинить? – Потягнули! (Пальці зчеплені, потягнули пальці, не розчіплюючи їх).

- *Покрутили!* (Посовати зчепленими пальцями від себе до себе).

- *Постукали!* (Пальці залишаються у замку, постукати основами долонь одна об одну).

- *Й відчинили!* (Розчепити пальці).



ЗАЙЧИК

Варіант 1. Вихідна позиція. Вказівний та середній пальці витягнути уверх, мізинець та безіменний притиснути до долоні великим пальцем.

Утримувати пальці в такому положенні на рахунок до 5-10. Вправу виконувати спочатку кожною рукою по черзі, потім – обома руками одночасно.

*На зеленому лужку,
Плигав зайчик в кожушку.*



Варіант 2. Вихідна позиція (дивися варіант 1). Згибати та розгинати вказівний та середній пальці (униз-уверх) на рахунок "раз-два".

Варіант 3. Вихідна позиція. Ліва рука – "зайчик". Права рука – випрямлена долоня накриває зверху "зайчика" – це "сосна". Потім змінюємо положення рук. Права рука – "зайчик", ліва рука – "сосна". Змінювати положення рук 3-4 рази.

*Раптом дощ пішов з дощем,
Заховався під кущем.*



Варіант 4. Вихідна позиція. Вказівний та середній пальці підняті угору. Великий пальчик стукає по безіменному та мізинцю.

*Зайцю барабан дали,
Він застукав: "Раз-два-три"!*



КОЗА

Вихідна позиція. Вказівний палець та мізинець випрямити. Середній та безіменний – притиснути великим пальцем до долоні. Спочатку вправу виконувати кожною рукою по черзі.

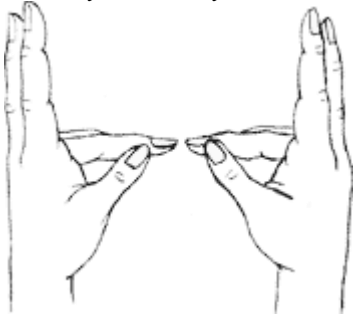
*На галявині в лісу.
Дід Трохим пасе козу.
Потім можна виконувати вправу обома руками, імітуючи козла та козу.
Йде коза у хлів мерщій,
А козел - назустріч їй.*



МІСТОК

Великий та вказівний пальці лівої руки випрямити, розташувати паралельно один до одного та з'єднати з великим та вказівним пальцями правої руки. Решту пальців (середній, безіменний та мізинець) випрямити, притиснути один до одного та утримувати в такому положенні.

*З дідом ми через ставок
Зробимо для всіх місток.
Кожен хай сміливо йде,
В воду він не упаде!*



РАВЛИК

Вихідна позиція. Вказівний, середній та безіменний пальці притиснуті до долоні. Великий палець та мізинець випрямляються, а потім ховаються. Виконувати вправу спочатку однією рукою по черзі, потім обома руками одночасно. Можна зобразити, як равлик повзе по столу.

*Равлик повагом повзе,
Хатку на собі везе.*



БДЖІЛКА

Вихідна позиція. Випрямити вказівний палець, решту пальців прижати до долоні великим пальцем. Крутити великим пальцем.

*Бджілка, бджілка, покружляй,
З квіток меду позбирай!*



ЖАБКА

Вказівний палець та мізинець підняти угору та тримати напівзігнутими. Середній та безіменний притиснути до долоні великим пальцем.

Скаче жабка у траві

І скрекоче: "Ква-кве-кві!"



НОЖИЦІ

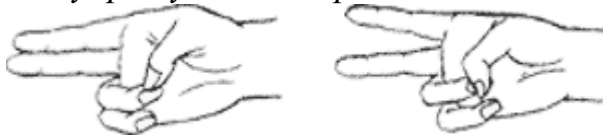
Вихідна позиція. Великий, безіменний палець та мізинець притиснути до долоні. Вказівний та середній пальці витягнути вперед. Вони то розходяться, то сходяться, імітуючи рухи ножиців. Долонь розташована паралельно столу. Спочатку вправу виконувати повільно, поступово темп прискорити. Стежити, щоб пальці були прямі.

Швачка в дім до нас прийшла,

Мені ножиці дала,

Я тканини і папір

Ріжу, ріжу до сих пір.



КАБЛУЧКА

З'єднати великий та вказівний пальці разом у кільце. Решту пальців випрямити, підняти уверх, та притиснути один до одного. Утримувати у такому положенні до рахунку 5-10. Виконувати вправу кожною рукою по черзі, потім обома руками одночасно.

Подивись на мою ручку

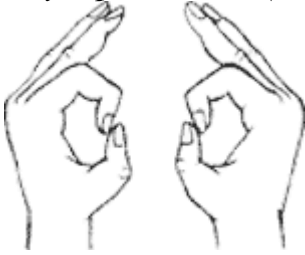
І побачиши там каблучку.



ОКУЛЯРИ

Вихідна позиція. Зробити обома руками кільця. Піднести до очей, імітуючи окуляри.

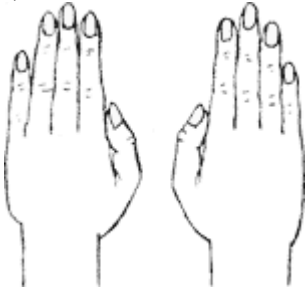
*Краще бачити хотів (хотіла),
Окуляри я надів (наділа).*



ДРУЖНІ ПАЛЬЧИКИ

Варіант 1. Вихідна позиція. Пальці однієї руки випрямити, притиснути один до одного та утримувати напружені пальці до рахунку 10. Виконувати спочатку кожною рукою по черзі, а потім обома руками одночасно. Після вправи – стряхнути кисті рук.

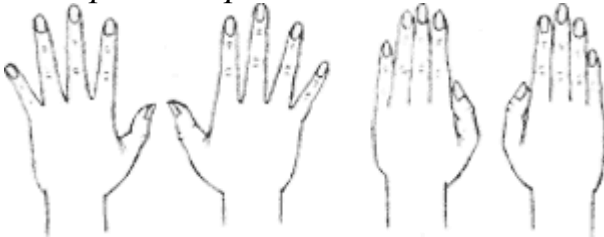
*Пальчики живуть в сім'ї,
це помічники мої.*



Варіант 2. Цю вправу можна попередити невеличким оповіданням про те, яку назву має кожний палець: великий, вказівний, середній, безіменний та мізинець.

Вихідна позиція. Усі п'ять пальців витягнуті та розведені в боки – пальчики "посварилися". Потім усі пальці притиснуті один до одного – "помирилися". Чергувати ці дві позиції, супроводжуючи словами:

*Посварились, - та одразу
Помирилися і разом!*



СЛОВНИК спеціальних термінів

Адаптація – пристосування.

Акомпанемент – музичний супровід соліста (співака, інструменталіста), хору, ансамблю, танцю, гімнастичних вправ тощо.

Акорд – одночасне звучання трьох чи більше звуків, різних за висотою та найменуванням.

Акцент – (наголос) – підкреслення будь-якого звука, акорду.

Амімія – відсутність виразності лицевої мускулатури.

Ансамбль – (разом) – 1) музичний твір для кількох виконавців: дует (два виконавця), тріо або терцет (три), квартет (чотири), квінтет (п'ять) і тощо; 2) єдиний художній колектив; 3) злитність, погодженість хорового виконання.

Апраксія – порушення предметних дій при відсутності паралічу. Оральна апраксія – порушення довільних рухів мовленнєвого апарату.

Артикуляція – діяльність мовленнєвих органів, яка пов'язана із звуковимовою окремих звуків, складів слів.

Астенія – нервово-психічна слабкість, що виявляється в підвищеній втомлюваності і виснаженості, зниженому порогові чуттєвості, нестійкості настрою, порушеннях сну.

Атонія – різке падіння м'язового тону.

Аутизм – хворобливий стан психіки, що характеризується зосередженістю людини на своїх переживаннях. У дітей виражається порушеннями поведінки, зниженням активності, зменшенням мовленнєвих контактів тощо.

Багатоголосся – співзвучне сполучення кількох самостійних мелодійних голосів (ліній).

Вербальний – словесний, той, що стосується мови.

Вокалізація – співацький виконавчий прийом приспівування голосними звуками.

Воля – свідоме регулювання людиною своєї поведінки.

Гама (звукоряд) – послідовне звучання ступенів ладу у висхідному та низхідному рухах. Найбільш поширені гама діатонічна (з 7 ступенів) і хроматична (з 12 ступенів).

Гармонія – 1) послідовне закономірне сполучення співзвуччя в умовах ладу і тональності; 2) навчальний предмет у теорії музики.

Гіперактивність – поєднання загального рухового занепокоєння, непосидючості, зайвих рухів, недостатньої цілеспрямованості й імпульсивності вчинків, підвищеної афективної збудженості, порушення концентрації уваги.

Гіперкінез – примусові рухи.

Гіпокінезія – зменшення сили, об'єму, швидкості рухів.

Діапазон – звукові можливості співацького голосу або будь якого інструменту, об'єм між найвищими і низькими звуками голосу (інструменту).

Дикція – чітка, розбірлива, виразна вимова слів.

Динаміка (сила) – використання підсилення чи ослаблення звучання як виразного засобу виконання (форте – голосно, піано – тихо, мецо-форте – помірно голосно, мецо-піано – помірно тихо, кресендо – підсилення, димінуйендо – послаблення та інші).

Емпатія – здатність емоційного сприйняття переживань інших людей.

Жанр – поняття, яке визначає зміст, характер, спрямованість музичного твору, наприклад жанр оперної, симфонічної, вокальної, камерної музики. Жанровою звичайно називають музику, яка близько пов'язана з побутом (марш, танець та інші).

Звук музичний – коливання звучного тіла яке має особливі якості: висоту, тривалість, тембр, динаміку (силу).

Звукоряд – послідовність основних ступенів ладу: до, ре, мі, фа, соль, ля, сі.

Ігрова терапія – метод психотерапевтичного впливу на дітей і дорослих з використанням ігри.

Імпровізація – творча діяльність безпосередньо під час виконання, тобто вигадкування своїх варіантів пісень, танців, марширувань тощо.

Інтервал – відстань між двома різними за висотою звуками, з яких нижчий називається основою, верхній – вершиною; наприклад, **прима** (повторення одного й того ж звуку), **терція, кварта, секста, септима, октава** тощо.

Інтонація – мелодійний оборот, який має виразне значення.

Інфантилізм – затримка в розвитку.

Кінестетична чутливість – відчуття особистих рухів.

Кінезітерапія – лікування рухами.

Комунікативна функція мовлення – спілкування.

Міміка – рух м'язів обличчя, очей, що відображає різноманітні почуття людини: радість, сум, хвилювання, здивування, жах тощо.

Мелодія – одноголосна послідовність звуків, поєднаних смисловим змістом.

Модуляція – логічний, інтонаційний перехід в іншу тональність.

Мотив - найменша музична будова, яка містить звичайно одну сильну долю.

Музико-малювання – спонтанне поєднання малювання з музикою, що проявляється як спокійна діяльність, яка сприяє формуванню здорових психічних структур.

Музикотерапія – використання музики з лікувальною метою.

Музичні оповідання – засіб психічної і соматичної стимуляції мовлення.

Музично-ритмічне почуття – здатність активно переживати (відображати в русі) музику, відчувати емоційну виразність музичного руху.

Музично-ритмічні рухи – вольові прояви, які потребують своєчасної реакції на зовнішній подразник, своєчасного переключення з одного руху на інший, вміння швидко і точно його гальмувати.

Музичний розмір – ритмічне чергування сильних (наголошених) і слабких (ненаголошених) долей в музиці.

Музична грамота – елементарні знання у галузі теорії музики.

Мутизм – відмова від мовленнєвого спілкування при відсутності органічних уражень мовленнєвого апарата внаслідок психічної травми.

Навіювання (сугестія) – попадання під вплив, що характеризується неусвідомленим сприйняттям того, що навіюється.

Негативізм дитячий – бажання зробити все навпаки. *Пасивний негативізм* виявляється в упертості, небажанні виконати те, що пропонує дорослий. *Активний негативізм* – виконання дитиною дії, протилежної той, що від нього вимагає дорослий.

Нота – графічне зображення звуку.

Нюанс – відтінок, який підкреслює характер звучання музики.

Пам'ять – психічний процес засвоєння, збереження і наступного відтворення минулого досвіду, того, що раніше сприймали, переживали або робили.

Пантоміма – один із видів виразних рухів людини, що включає ті зміни в ході, осанці, жестах, які передають її психічний стан, переживання, ставлення до тих чи інших явищ. Найбільш важливим компонентом пантоміми є жест – виразні рухи, що служать одним із засобів уточнення мовленнєвої комунікації.

Півтон – найменша відстань між двома звуками, різними за висотою.

Персеверація – нав'язливе повторення одного слова, звука.

Праксис – предметні дії.

Просодія – 1) система вимови наголошених і ненаголошених, довгих і коротких складів мови; 2) учення про співвідношення складів у вірші.

Психогімнастика – це особлива частина психотерапії, яка об'єднає деякі ігрові варіанти психотерапії, зокрема, сугестивні (базуються на навіювання), тренувальні, роз'яснювальні. Це метод спілкування, під час якого учасники виявляють себе і спілкуються без слів. Психогімнастика передбачає висловлювання переживань, емоційних станів, проблем за допомогою рухів, міміки, пантоміміки.

Релаксація – фізіологічний стан спокою, розслабленості, що настає під час засинання, а також повне або часткове розслаблення, що з'являється в результаті довільних зусиль тренування та інших корекційних прийомів.

Реабілітація – поновлення, відтворення та корекція порушених психофізичних функцій.

Рецептивне сприйняття (музики) – цілеспрямований вплив на психіку слухача при збереженні фізичного спокою.

Ритм – послідовне чергування звуків (різної висоти і тривалості), які мають змістове і виразне значення.

Ритміка – це система фізичних вправ, яка будується на зв'язку рухів з музикою.

Рухове вміння – ступінь оволодіння технікою руху, яка відрізняється високою концентрацією уваги на складових частинах руху і способах рішення рухової задачі.

Рухова навичка – така ступінь оволодіння технікою дії, при якій управління рухами стає автоматизованим, і дії відрізняються високою надійністю.

Такт – невеликий відрізок музичного твору, який замкнений між двома сильними долями (починається з сильної і закінчується перед сильною).

Темп – швидкість руху, чергування метричних одиниць.

Тон – 1) звук, викликаний періодичним коливанням повітря; музичний звук певної висоти; 2) емоційний відтінок, характер мови, висловлювання тощо; 3) манера поведінки; 4) відтінок кольору, фарби.

Тональність – конкретна висота звуків визначеного ладу, характерного для того чи іншого твору. Т. має свої ключові знаки і обумовлюється положенням тоніки на тій чи іншій ступені звукоряду.

Тонус – 1) стан, коли тривале збудження нервової або м'язової тканини не супроводжується стомленням і зумовлює добре функціонування організму; 2) життєва активність, життєдіяльність; 3) характер настрою чого-небудь.

Тремор – тремтіння.

Тривалість – якість звука, яка визначає його довжину.

Уява – психічний процес, що складається в створенні нових образів (уявлень) шляхом переосмислення матеріалів сприйняття і уявлень, що відбулися в попередньому досвіді.

Фобії – нав'язливі стани страху.

Фонема – найменша звукова одиниця мови, яка служить для розрізнення слів і їх форм.

Фонопедія – комплекс педагогічного впливу спрямованого на активізацію і координацію нервово-м'язового апарату гортані, корекцію дихання і особистості дитини.

Характер – індивідуальні поєднання психічних особливостей людини, що визначають типовий для даного суб'єкту спосіб поведінки.

Підготовчий клас

Тема уроку "Про домашніх тварин"

Тип уроку Комбінований.

Цілі уроку: Розвивати увагу, уміння орієнтуватися у просторі, позитивне відчуття. Розвиток м'язового-рухового апарату і координації мови та рухів. Плавності і виразності мови, навик мовного дихання, слуху та пам'яті. Створення емоційного настрою і асоціативно-образного мислення (мімічна імітація, звукова імітація). Релаксація.

Обладнання уроку: телевізор, флешка, обруч зі стрічками.

Дидактичні та методичні матеріали: Відеоролик «Музика душі», фрагменти з мультфільму «Кошеня на ім'я Гав», відеоролик "Говорять тварини".

Хід уроку

I. Організаційний момент

Діти входять до залу під пісню «Разом весело крокувати» (виконують синхронні і чіткі кроки і рухи руками. Зупиняються.)

Вчитель. Діти, давайте привітаємось (вчитель допомагає співати)

Діти. Співають привітання:

Продзвенів дзвінок починається урок,
Підготовчій А прийшов.

Привітає вас. Я, Давид, я, Валера....

Вчитель. Добрий день вам, діти.

Діти. Добрий день.

Діти. Добрий день.

II. Актуалізація знань

Вчитель. Діти, скажіть як називається заняття?

Діти. Логоритміка.

Вчитель. А що логоритміка розвиває?

Діти. Логоритміка розвиває увагу; почуття ритму і темпу; м'язів тулуба, рук, ніг, шиї, гарні рухи.

Вчитель. Сьогодні до нас завітають багато тварин. Діти скажіть, яких ви знаєте тварин?

Діти. Називають тварин.

(вчитель показує на екрані відео зображення ведмедя). Вчитель. Хто це?

Діти. Ведмеді.

Вчитель. Ми з вами виконаємо розминку.

Вправи для розвитку координації мови та рухів «Виліз ведмідь із барлогу». (Всі діти присіли)

Виліз ведмідь із барлогу (діти піднімаються, потягуються)

Почав розминати ноги,

Він на пальчиках пішов (руки на поясі, ходьба на носках)

Він на п'яточках пішов (ходьба на п'ятках)

І на зовнішній пішов (на зовнішній стороні ступні)

Тишком нишком він пішов, (навпочіпки, руки на колінах)

Встав і гучно загарчав «р-р-р» (діти ричать спочатку тихо, потім голосніше і голосно)

І пустився навтьоки (діти біжать).

І пішов він кроком (крокують).

Діти шикуються у колони по 2-е (шаховим порядком).

Вчитель. Діти подивіться на екран, що на ньому зображено (відео годинників).

Діти. Годинники.

Ритмічні вправи «Годинники» (муз. супровід "Фіксики Часики").

1. В.п. – ноги на ширині плечей, руки на поясі. 1-2 – нахили голови праворуч, 3-4– ліворуч. (6 р.)

2. В.п.. – ноги на ширині плечей, руки на поясі. 1-3 – підняти плечі вгору, 2-4 – В.п. (6 р.)

3. В.п. . – ноги на ширині плечей, руки на поясі. 1-2 – праву руку до плеча, ліву до плеча, 3-4 – праву руку вгору, ліву руку вгору, 5-6 – праву руку до плеча, ліву руку до плеча, 7-8 – в.п. (6 р.)

4. В.п. . – ноги на ширині плечей, руки на поясі. 1- нахили вправо, 2- В.п., 3- нахили вліво, 4- В.п. (6 р.)

5. В.п. . – ноги на ширині плечей, руки на поясі. 1- поворот тулуба вправо, 2 – В.п. злегка присісти, 3 – поворот тулуба вліво, 4 – В.п. злегка присісти. (6 р.)

Вчитель. Діти подивіться на екран. Що це? (відеоролик Музика для душі).

Діти. Море. (потім описують те, що бачать на екрані).

Фонетичні вправи. «Біля моря» (діти стоять, ноги на ширині плечей, руки вільно).

До берега біжить хвиля (діти піднімають руки до грудей, вимовляють «ш-ш-ш-...», довго вдихаючи повітря, руки випрямляють вперед, імітуючи хвилі).

Піднімається хвиля (діти піднімають руки вгору «велика хвиля», вимовляють звук «у-у-у..»).

Падає хвиля на берег (діти виконують нахил вперед, імітують хвилю, яка падає на берег, вимовляють «у-ух!»), перший склад низьким голосом, а другий – високим).

Вчитель пропонує дітям стати в коло.

Вправи на підлозі для розвитку м'язового корсету (муз. супровід «Ескімос»).

1. В.п. - сіли на підлозі, ноги прямо руками вперлися ззаду. 1-2 – носок вперед назад (8 р.).

2. В.п. - сіли на підлозі, ноги прямо руками вперлися ззаду. 1- зігнути ноги в колінах, 2 – В.п. (8 р.).

3. В.п. – лежачи на підлозі, руки вздовж тулуба. 1 - підняти ногу, 2 - повернути у в.п., 3 – підняти ногу, 4 - повернути у в.п.(8 р.).

4. . В.п. – лежачи на підлозі, руки вздовж тулуба. Вправа «велосипед» (виконувати оберти ногами 15-20 с.).

Вчитель. А тепер станцюємо таночок, гарно заспіваємо.

Танок з обручем і стрічками.

(під муз. Супровід М. Федун «Мама». Діти танцюють і співають).

Вчитель. Ніжки танцювали, тепер пальчики танцюють.

Вправи «Веселі пальчики». (Діти сидять на стільцях, виконують пальчикову гімнастику і співають).

Вчитель. Діти подивіться на екран. Хто до нас завітав? (відеоролик "Розмовляють тварини").

Діти. Домашні тварини.

Вчитель. Ми будемо називати тварин чи птахів і імітувати їх мову.

Вправи для розвитку звукових імітацій «Розмовляють тварини» (діти дивляться на зображення, називають тварину всі разом. І промовляють по черзі і разом як говорить ця тварина).

Артикуляційні вправи «Котик» (фрагменти відео з мультфільму "Котеня на ім'я Гав").

Котик п'є молоко. Діти імітують рухи язиком.

Котик облизує вуса. Діти облизують свої губи.

Котик вмивається. Діти імітують котика що вмивається.

Поспівка «Два кота» (діти разом з вчителем співають, а потім по двоє)

«Та-та два кота

Два пухнастеньких хвоста

Сірий кіт в чулані, вуса у сметані.

Чорний кіт поліз в підвал і мишку там спіймав»

Рухлива гра. «Котик і мишки» (вибрати одного учня "котик", всі останні – "мишки". "Котик" сидить окремо, "мишки" на стільцях. "Котик" спить, а "мишки" встають і промовляють "та-та-та не боїмося ми кота", на слова "кіт" проснувся, "мишки" завмирають і не рухаються. "Кіт" ходить між "мишками", дивиться, хто рухається той і виходить з гри. Виграли "мишки", які не рухалися).

Релаксація (слухання, спостереження моря, 2-3 хв. Вчитель пропонує дітям лягти зручно на підлогу і пофантазувати, а потім розповісти про що вони фантазували).

Підсумок уроку. Вчитель. Що розвиває логоритміка?

Діти. Логоритміка розвиває увагу; почуття ритму і темпу; м'язів тулуба, рук, ніг, шиї, гарні рухи.

Вчитель. Давайте згадаємо, яких тварин сьогодні бачили на телеекрані. Хто мурчав та нявкотів? (котик)

А хто гавкав та ричав? (собака)

Хто мука і дає молоко? (корова)

Хто крякав? (качка)

Який птах все кар, кар? (ворона)

Хто живе в болоті й квака? (жаба)

А хто все ку-ку-ку? (зозуля) Що сподобалось на уроці? (діти дають свою відповідь).

Вчитель. До побачення діти. Діти. До побачення (виходять колоною з класу під музику).

Критерії оцінювання

Обстеження дітей проводиться два рази на рік, на початку навчального року (жовтень) і в кінці (травень). Діагностика рівня розвитку психомоторики дітей з мовленнєвими порушеннями проводиться вчителем логоритміки і вчителем-логопедом на основі реалізації принципів комплексності та індивідуального підходу, з урахуванням стану рухової сфери і вад мовлення. Проведення зрізу психомоторного розвитку на початку і наприкінці навчального року допоможе забезпечити диференційований підхід і цілеспрямованість у роботі з корекції порушених сторін психомоторики і мовлення.

Психомоторна сформованість визначається за трьома рівнями – достатній, середній, низький. Досліджується психомоторика учнів за такими показниками:

1. Увага

1.1. *Рухова*, що включає визначення:

- стійкості (виконання рухів з затримкою);
- переключення (виконання рухів послідовно за сигналом);
- розподіл уваги (виконання різноспрямованих рухів одночасно);

1.2. *Слухова*, що включає

- визначення звуку (що це?);
- напрямок звучання звуку;
- визначення того, який інструмент прозвучав;
- порівняння звучання різноманітних груп інструментів (ударні, духові, струнні, клавішні);
- порівняння звучання інструментів однієї групи.

2. Пам'ять рухова

- повторювати рухи, уникаючи „забороненого” руху;
- повторювати рухи після показу;
- повторювати рухи у зворотному порядку.

3. Просторова організація рухів (повторення завдання за словесною інструкцією – вперед – назад, по колу, праворуч-ліворуч, в зворотному напрямку, по діагоналі тощо).

4. Координація рухів

4.1. *Статистична* – виконання завдань з заплющеними очима.

4.2. *Динамічна*: марширування, чередуючи кроки і плескання в долоні; різноманітні рухи, пов'язані з переходом з вертикального положення в горизонтальне і навпаки.

4.3. *З мовою*: виконувати рухи, одночасно проговорюючи фрази; стрибки з координацією рухів рук та промовлянням тощо.

5. Дрібна моторика: ступінь диференційованості руки, кисть руки. дій з предметами (мозаїка, нанизування, складання правою та лівою рукою тощо).

6. Довільне гальмування рухів: зупинка за сигналом, виконання одночасно руками різної кількості рухів (три рухи однією рукою, два рухи – другою); виконувати одночасно руками різні рухи, наприклад лівою вперед – вбік – вниз, а правою – вперед – вниз.

7. Темп рухів: утримування заданого темпу рухів протягом певного часу.

8. Відчуття ритму: -проплескати в долоні показаний вчителем ритмічний малюнок.

- „музична куля” – повторювати за вчителем в тому ж ритмі удари по ударному інструменті;

- проплескати ритмічний малюнок відомої пісні.

9. Сприйняття музики:

- визначення жанру (вокально-інструментальний, танець-марш, колискова тощо);

- визначення форми музичного твору (одно-, дво-частинність, куплетність тощо).

Наприкінці навчального року проводиться кількісний та якісний аналіз результатів роботи, презентація результатів педагогічному та батьківському загалу.

- ЛІТЕРАТУРА

1. Абелева И.Ю., Голубева Л.П., Евгенова А.Я., Сеницына Н.Ф., Смирнова М.В. В помощь взрослым заикающимся: Пособие для самостоятельной работы. – М. : 1969. – 124 с.
2. Алябьева Е.А. Логоритмические упражнения без музыкального сопровождения. – М. : Творческий центр, 2005. – 125 с.
3. Бабушкина Р.Л., Кислякова О.М. Логопедическая ритмика. – СПб. 2005.
4. В. В. Тарасун, М. В. Шевченко «Развитие понимания речи у младших школьников с речевым недоразвитием» : Метод. рекомендации. – К. : РУМК, 1992
5. Ветлужна Н.А. Методика музыкального воспитания в детском саду. – М., 1982.
6. Волкова Г.А. Игровая деятельность в устранении заикания у детей дошкольного возраста. – М., 1983.
7. Волкова Г.А. Логопедическая практика. – М. : Просвещение. – 1985. – 188 с.
8. Гандзюк С. логоритміки – система рухових вправ // Дошк. виховання. – №1. – 2012. – С.28.
9. Гуріна О.В. Психологічна компетентність учителя в роботі з гіперактивними дітьми. // Початкове навчання та виховання, – № 5 (81), 2006. – С. 27-32
10. Демченко І. Творчий розвиток учнів початкової школи засобами мистецтва. // Початкова школа. – № 7, 2003. – С. 13-19.
11. Єрохіна А. Дидактична гра як засіб активізації навчання на уроках музики. // Початкова школа. – № 4, 1997. – С. 26-29.
12. Забара О.В. З історії виникнення логопедичної ритміки / Логопед. – №10. – 2012. – С. 8.
13. Картушина М. Ю. Логоритміка для малюків. – М. : ТЦ Сфера, 2005. – 234 с.

- 14.Касицына М.А., Бородина И.Г. Комплекс практических материалов и технология работы с детьми старшего дошкольного возраста с ЗПР. – М. : ГНОМ и Д, 2005.
- 15.Кузнецова К. Логопедична ритміка в іграх та вправах для дітей з важкими вадами мови. – М., 2004.
- 16.Липа В.А. Психологические аспекты педагогической коррекции. Учебное пособие. – Славянск, 2000.
- 17.Літературний матеріал для логопедичної роботи. Збірка мовного матеріалу. – Донецьк: ОППО, 2000.
- 18.Лопухіна І.С. Логопедія: мова, ритм, рух. – СПб: 1997.
- 19.Ляпидевский С.С. Нарушение речи и голоса. – М.:1975.
- 20.Методические рекомендации по проведению уроков ритмики во вспомогательной школе. / Сост. Тихонина Т.А., В.А.Липа. – К.: РУМК, 1993.
- 21.Нарушение речи и голоса / Сб. под ред. С.С. Ляпидевского. – М. :1975.
- 22.Новиковская О.А. Логоритмика. – Санкт-Петербург: 2005.
- 23.Овчарова Р.В. Справочная книга школьного психолога. – М.: 1996.
- 24.Подолання логопедичних проблем молодших школярів. – К.: Шкільний світ, 2006.
- 25.Програма з ритміки для підготовчого, 1-7 класів I відділення шкіл для дітей з важкими порушеннями мови. – Київ, 1997.
- 26.Савіна Л. П. Пальчикова гімнастика для розвитку мовлення дошкільнят [Текст] : посіб. для батьків і педагогів: Програма навчання в дит. садку / Лідія Павлівна Савіна. – К. : Школа, 2001. – 48 с.
- 27.Селиверстов В.И. Игры в логопедической работе с детьми. – К. : Радянська школа, 1985.
- 28.Сиротюк А. Розвивальна кінезіологічна програма. // Психолог. – № 46, 2003.
- 29.Сосна В.Ю., Рабиен Э.М. Ритмическая гимнастика. – К. : Рад. школа, 1992.
- 30.Сторковская Л.В. Подвижные игры в терапии больных и ослабленных детей. – М., 1997.
- 31.Чистякова М.И. Психогимнастика. / Под ред. М.И. Буянова. – М. 1990.
- 32.Школьник С.Я. Мовні віршовані ігри та вправи з музичним супроводом для дітей, що мають вади мовлення. – Харків: 1999.
- 33.Щербакова Н.А. Від музики к рухам і мові. – М. : Гном, 2001.